

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞUN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Muhammet GÜLER

Danışman

Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

“Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluşun İncelenmesi” isimli **Yüksek Lisans** tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Muhammet GÜLER

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muhammet GÜLER'e ait "Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluşun İncelenmesi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalının Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

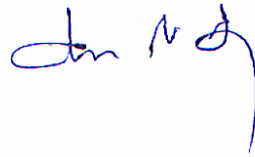
Danışman / Jüri : Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

Jüri : Doç. Dr. Fikret GÜLAÇTI

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ÇİFTÇİ

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK VE PSİKOLOJİK İYİ OLUŞUN İNCELENMESİ

Muhammet GÜLER

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim
Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde, siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş durumlarını incelemektir. Araştırma grubu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan, 350'si kız 156'sı erkek olmak üzere, 506 öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin elde edilmesinde “Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği”, “Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler Basit Doğrusal Regresyon Analizi, Mann-Whitney U Testi, Bağımsız Örneklem t-Testi, Kruskal-Wallis H Testi ve Tek Yönlü ANOVA Testi yöntemleri ile analiz edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda; siber zorbalık puanlarının; cinsiyet, üniversiteden önce aileden ayrı kalma, günlük internet kullanım süresi ve algılanan ebeveyn tutumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı; sosyal medyayı kullanım yoğunluğu, algılanan sosyo-ekonomik durum, doğum sırası, yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer açısından ise farklılaşmadığı belirlenmiştir. Yine elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının; cinsiyet, uzmandan yardım alma durumu, doğum sırası ve algılanan ebeveyn tutumu açısından anlamlı bir şekilde farklılaştığı; üniversiteden önce aileden ayrı kalma, günlük internet kullanım süresi, sosyal medyayı kullanım yoğunluğu, algılanan sosyo-ekonomik durum, yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca araştırmada, siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuş olup; siber zorbalık değişkeninin niversite ğrencilerinde psikolojik iyi oluşun yaklaşık %8 açıkladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, Psikolojik İyi Oluş, Siber Zorbalık

STUDYING THE RELATIONSHIP BETWEEN CYBERBULLYING AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AMONG COLLEGE STUDENTS

Muhammet GÜLER

**Erzincan Binali Yıldırım University, Social Sciences Institute, Department
of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling**

Master's Thesis, July 2019

Thesis Advisor: Associate Professor Dr. Bünyamin ATEŞ

ABSTRACT

The aim of this research was to study the relationship between cyberbullying and psychological well-being among college students. The research group consisted of 506 students, 350 of which were female and 156 were male students, who were studying in Erzincan Binali Yıldırım University Faculty of Education during 2017-2018 academic years.

“Cyber Victimization and Bullying Scale”, “Psychological Well-being Scale” and “Personal Information Form” were used to obtain the data. The data obtained from the study were analyzed by using Simple Linear Regression Analysis, Mann-Whitney U Test, Independent Samples t-Test, Kruskal-Wallis H Test and One-Way ANOVA Test.

The results of this study showed that cyberbullying scores differed significantly in terms of gender, being separated from the family before university, daily internet usage time, perceived parental attitude, and did not differ significantly in terms of the frequency of social media usage, perceived socio-economic status, birth order, the location where the majority of life is passed. Furthermore, psychological well-being scores differed significantly in terms of gender, the situation of getting psychological help from an expert, birth order, perceived parental attitudes and did not differ significantly in terms of being separated from the family before university, daily

internet usage time, the frequency of social media usage, perceived socio-economic status, the location where the majority of life is passed.

In addition, a negative correlation was found between cyber bullying and psychological well-being. Finally, it was determined that about 8% of psychological well-being is explained by cyber bullying among college students.

Key Words: Cyber bullying, Psychological Well-Being, Students

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
KISALTMALAR CETVELİ.....	X
TABLolar DİZİNİ	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XVI
ÖN SÖZ.....	XVII
I. GİRİŞ	1
A. Problem Durumu	4
B. Araştırmanın Amacı.....	5
C. Araştırmanın Önemi	6
D. Varsayımlar	7
E. Sınırlılıklar	7
F. Tanımlar	7
II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
A. Kuramsal Çerçeve	9
1. Siber Zorbalık.....	9
a) Siber Zorbalığın Özellikleri	11
b) Geleneksel Zorbalıkla Karşılaştırması	12
c) Siber Zorbalığın Alt Boyutları	16
d) Siber Zorbalığın Nedenleri.....	17

e) Siber Zorbalık Araçları.....	20
f) Siber Zorbalığın Yaygınlığı.....	22
g) Siber Zorbalığın Etkileri	23
2. Psikolojik İyi Oluş.....	25
a) Psikolojik İyi Oluş.....	25
b) Psikolojik İyi Oluşun Alt Boyutları	28
(1) Kendini Kabul.....	28
(2) Diğerleriyle Olumlu İlişkiler	29
(3) Kişisel Gelişim.....	29
(4) Yaşam Amacı.....	30
(5) Çevresel Hâkimiyet	31
(6) Özerklik	32
B. Benzer Araştırmalar	32
1. Siber Zorbalık Alanında Yapılan Araştırmalar	32
a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	33
b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	34
2. Psikolojik İyi Oluş Alanında Yapılan Araştırmalar	36
a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	36
b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	38
III. YÖNTEM	41
A. Araştırmanın Modeli	41
B. Araştırma Grubu	41
C. Veri Toplama Araçları	42
1. Kişisel Bilgi Formu	42

2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği:.....	43
3. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri (PiOÖ-42)	44
D. Verilerin Analizi	44
IV. BULGULAR.....	47
V. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	67
A. Sonuçlar	67
B. Öneriler	84
VI. KAYNAKLAR	88
VII. EKLER.....	112

KISALTMALAR CETVELİ

SZF	: Siber Zorbalık Formu
SMF	: Siber Mağduriyet Formu
SDZ	: Siber Dilsel Zorbalık
KG	: Kimliği Gizleme
SS	: Siber Sahtecilik
SZÖ	: Siber Zorbalık Ölçeği
SMÖ	: Siber Mağduriyet Ölçeği
PİÖÖ	: Psikolojik İyi Olma Ölçekleri

TABLolar DİZİNİ

		Sayfa No
Tablo 1	Siber Zorbalığa Örnek Olarak Verilebilecek Eylemler	10
Tablo 2	Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık Arasındaki Farklar	14
Tablo 3	Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalığın Güç Dengesizliği ve Tekrarlayıcılık ile İlişkisi	15
Tablo 4	Siber Zorbalığa Maruz Kalmanın Psikolojik, Sosyal ve Akademik Etkileri	24
Tablo 5	Öğrencilerin Bölümlere ve Sınıflara Göre Dağılımları	42
Tablo 6	Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	46
Tablo 7	Öğrencilerin Çeşitli Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikleri	47
Tablo 8	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	49
Tablo 9	Cinsiyete Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	49

Tablo 10	Herhangi Bir Sorundan Dolayı Bir Uzmanı Başvurma Durumuna Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	50
Tablo 11	Herhangi Bir Sorundan Dolayı Bir Uzmanı Başvurma Durumuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	50
Tablo 12	Üniversiteden Önce Ailesinden Bir Ay Veya Daha Uzun Süre Ayrı Kalma Durumuna Göre Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	51
Tablo 13	Üniversiteden Önce Ailesinden Bir Ay Veya Daha Uzun Süre Ayrı Kalma Durumuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları	52
Tablo 14	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	53
Tablo 15	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	53
Tablo 16	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	54

Tablo 17	Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğuna Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	55
Tablo 18	Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	55
Tablo 19	Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	56
Tablo 20	Algılanan Sosyo-Ekonomik Duruma Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	57
Tablo 21	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	57
Tablo 22	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	58
Tablo 23	Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	59

Tablo 24	Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	59
Tablo 25	Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	60
Tablo 26	Algılanan Anne-Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	61
Tablo 27	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	61
Tablo 28	Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	62
Tablo 29	Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	63
Tablo 30	Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler	64

Tablo 31	Yaşamanın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	64
Tablo 32	Siber Zorbalık Davranışı ve Psikolojik İyi Oluş Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayıları	65
Tablo 33	Siber Zorbalık Davranışının Psikolojik İyi Oluş Puanlarını Ne Düzeyde Açıkladığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

		Sayfa No
Şekil 1	Psikolojik İyi Oluşun Bileşenleri ve Kuramsal Temelleri	27

ÖN SÖZ

Bu çalışma, üniversite öğrencileri üzerinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde bana daima yol gösteren, çalışmanın her aşamasında elinden gelen tüm desteği sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Bünyamin ATEŞ'e teşekkür ediyorum.

Hem öğrenim hem tüm hayatım boyunca beni yalnız bırakmayan, benden desteklerini esirgemeyen annem, babam ve kardeşlerime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Muhammet GÜLER

Temmuz, 2019

I. GİRİŞ

21.yy’da teknoloji ve internet insanlara sayısız fayda sağlayan bir araç haline gelmiş, internet sayesinde insanlara dünyanın herhangi bir yerindeki bilgi ve habere rahatlıkla anında ulaşma imkânı sunulmuştur. Sosyal ağ siteleri bireylerin görüşlerini aktarmak ve kendini ifade etmek için kullandığı ortamlar haline gelmiştir. Buna ek olarak teknoloji bireylere zamandan tasarruf etme fırsatı sağlamıştır. Bireyler bu teknolojik imkânları sadece haber ve bilgi kaynağı olarak değil aynı zamanda birer eğlence aracı olarak da kullanabilmektedirler.

Bilgi ve teknoloji çağı insanların birbirleriyle iletişim kurma şeklini değiştirmekte ve insanlara eskiye göre daha hızlı ve kolay bilgiye ulaşma olanağı sağlamaktadır (Wozencroft ve arkadaşları, 2015).

İnsanların hayatına getirdiği tüm kolaylıklar ve sağladığı faydalar nedeniyle teknolojinin toplumların vazgeçilmez bir parçası haline geldiği görülmektedir. Fakat bunların yanı sıra teknolojinin birtakım kötüye kullanımlarını da görmek mümkündür. Bu kötüye kullanımlardan birinin de bilgi iletişim araçlarının kullanımı ile yapılan bir zorbalık türü olan siber zorbalık olduğu düşünülmektedir.

Teknolojinin halihazırdaki durumu ve sürekli ilerleme kaydetmesi sebebiyle zorbalığın fiziksel den sanala doğru bir dönüşümü olmuştur. Böylece elektronik metinler aracılığıyla kasıtlı ve tekrarlanan zarar verme davranışı olarak tanımlanabilen bir zorbalık türü olan siber zorbalık kavramı ortaya çıkmıştır. Geleneksel zorbalığın kapsamlı bir tanımını oluştururken; kötü niyetli olma, şiddet, tekrarlama ve güç dengesizliği yapıları en belirgin özellikler olarak öne çıkmaktadır. Siber zorbalık ise geleneksel zorbalığın değişim geçirmiş bir şekli olarak değerlendirilebilir ve bu yeni oluşum tanımlanmaya çalışılırken bahsedilen bu kavramlar benzer şekilde kullanılabilir (Patchin ve Hinduja, 2006). Ancak bu zorbalık türünde zorba ve mağdurun fiziksel olarak aynı ortamda bulunma gerekliliği ortadan kalkmıştır. Zorbalar kilometrelerce uzaktan kendileri için kurban olarak belirledikleri kişilere rahatsız edici içerikte gönderilerle siber zorbalık yapabilme imkânı bulabilirler.

Siber zorbalık konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde siber zorbalığın hem yurt içinde hem de yurt dışında yaygın bir sorun olduğu görölmektedir. Ybarra ve Mitchell (2007) tarafından yaşları 10-17 arasında değişen gençler üzerinde yapılan araştırmada neredeyse her üç gençten birinin (%29), bir önceki yılda en az bir kez çevrimiçi ortamda birini rahatsız ettiği bildirilmiştir. Ayrıca bu grubun %6'sının sık sık, %6'sının ara sıra, %17'sinin ise nadiren bu davranışı yaptığına değinilmiştir. Eroğlu ve arkadaşları (2015) tarafından ergenler üzerinde yapılan çalışmada ise; hem siber zorba/mağdurların oranı %67,5, siber mağdurların oranı %8,7 ve siber zorbaların oranı ise %6,9 olarak görölmüştür. Siber zorbalığa hiçbir biçimde karışmamış bireylerin oranı ise %16,9 olarak bulunmuştur. Arıcak ve arkadaşları (2008) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise öğrencilerin %35,7'sinin zorbalık davranışları sergilediğini ve öğrencilerin %23,8'inin hem zorba davranışları gösterdiğini hem zorbalığa maruz kaldığını göstermektedir. Bu araştırmaya göre, sadece mağdur olanların oranı ise %5,9'dur. Aynı araştırmada siber zorbalıkla karşılaştıklarında öğrencilerin %25'i akranlarına ve ebeveynlerine siber zorbalık olayı hakkında bilgi verdikleri belirlenmiştir. Peker (2013) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin %45,65'inin siber zorbalık davranışları sergilediği, %64,85'inin de siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Patchin ve Hinduja (2010) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalık davranışı sergilemeyi içeren sorulara verilen cevaplar, %9,1 ile %23,1 arasında; siber zorbalığa maruz kalmayı içeren sorulara verilen cevaplar ise %5,7 ile %18,3 arasında değiştiği bulgulanmıştır. En yüksek puana sahip siber zorbalık davranışı: "Başkalarını güldürmek için birisi hakkında çevrimiçi ortamda bir şey paylaşma" (%23,1), en yüksek puana sahip mağduriyet biçimi ise: "Tanıdığı birinden üzücü bir e-posta alma" (%18,3) olarak belirtilmiştir.

Ateş ve Güler (2016) tarafından yapılan çalışmada, siber zorbalık ile algılanan sosyal yetkinlik arasında olumsuz yönde, toplumsal kaygı arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunduğu belirtilmiştir. Brewer ve Kerslake (2015) tarafından yapılan çalışmada ise, siber zorbalık ile yalnızlık, empati ve öz-saygı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İlgili araştırmada öz-saygı ve empatinin siber zorbalığın önemli birer yordayıcısı olduğu belirtilmiş, empati düzeyi azaldıkça siber zorbalık yapma

olasılığının arttığına değinilmiştir. Yine araştırmaya göre düşük öz-saygıya sahip kişilerin siber zorbalık davranışı gösterdiği sıklıkla rapor edilmektedir.

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi siber zorbalık farklı değişkenlerle ilişkili ve toplumda da yüksek oranda görülen bir problem olarak değerlendirilebilir. Siber zorbalık davranışı birçok değişkenle ilişkili olmakla birlikte bu değişkenin psikolojik iyi oluş değişkeni ile de ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmada hem siber zorbalık hem de psikolojik iyi oluş değişkenleri kendi içinde farklı değişkenlerle birlikte incelenmiştir. Böylece her iki değişken konusunda da bilgi birikimine ve farkındalığa katkı sunulabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada psikolojik iyi oluş, mutluluk ve öznel iyi oluş gibi benzer kavramlar ile birlikte açıklanmaya çalışılmıştır. Mutluluk ve neşe gibi kavramlar Antik Yunan Dönemi'ndeki belgelerde görülebilecek kadar eski olsa da, yakın zamana kadar hem psikoloji hem de psikiyatri neredeyse yalnızca insan yaşamının olumsuz yönlerine odaklanmaktaydı (Tuzgöl-Dost, 2005). Pozitif psikoloji akımının ortaya çıkması ile bu durumun değiştiği görülmektedir. Pozitif psikoloji akımıyla birlikte çeşitli olumlu kavramlar da araştırılmaya başlanmıştır. Bunlar: Psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş, yaşam kalitesi, yaşam doyumu, iyilik hali, gibi kavramlardır (Gülyüksel-Akdağ ve Cihangir-Çankaya, 2015).

Psikolojik iyi oluş, hayatların olumlu yönde ilerlemesiyle ilgilidir. Psikolojik iyi oluş iyi hissetmenin ve olumlu işlevselliğin bir birleşimidir. Sürdürülebilir bir iyi oluş, bireylerin her zaman kendilerini iyi hissetmelerini gerektirmez; hayal kırıklığı, başarısızlık, keder gibi acı veren duyguların deneyimlenmesi yaşamın normal bir parçasıdır ve bu olumsuz ya da acı verici duygularla başa çıkabilmek uzun vadeli iyi oluş için bir temel oluşturur. Fakat bununla birlikte; olumsuz duygular aşırı düzeye ulaştığında veya çok uzun sürdüğünde ve bireyin günlük yaşamındaki işlevselliğini etkileyecek hale geldiğinde, psikolojik iyi olma durumu tehlikeye girebilir (Huppert, 2009).

Ryff (1989) ileri sürmüş olduğu kuramda psikolojik açıdan işlevsel başka bir ifadeyle olumlu ruh sağlığına sahip olan bireyi tanımlamıştır. Ryff (1989) tarafından ileri sürülen kuramda psikolojik iyi oluş altı alt boyutta ele alınmaktadır. Psikolojik

açından işlevsel bireyler bu alt boyutlarda başarılı olan bireylerdir. Psikolojik iyi oluş kavramı araştırmalarda Ryff (1989) tarafından tanımlanan bu şekli ile kullanılmaktadır. Belirtilen alt boyutlar: 1-Kendini kabul, 2-Diğerleriyle olumlu ilişkiler, 3-Kişisel gelişim, 4-Yaşam amacı, 5-Çevresel hâkimiyet, 6-Özerklik'dir.

A. Problem Durumu

Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş durumlarını incelemektir. Bu amaca bağlı olarak araştırmanın alt problemleri şunlardan oluşmuştur:

1. Cinsiyete göre;
 - a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
2. Psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmuş olma durumuna göre;
 - a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
3. Üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalma durumuna göre;
 - a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
4. Günlük internet kullanım süresine göre;
 - a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?

5. Sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre;
- a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
6. Algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre;
- a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
7. Doğum sırasına (İlk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk) göre;
- a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
8. Algılanan anne-baba tutumuna göre;
- a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
9. Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre;
- a) Siber zorbalık,
 - b) Psikolojik iyi oluş puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık var mıdır?
10. Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık psikolojik iyi oluşun anlamlı düzeyde bir yordayıcısı mıdır?

B. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin siber zorbalık davranışı sergileme ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

C. Araştırmanın Önemi

Teknoloji; iletişimi kolaylaştırma, bilgiye hızlı ulaşma, zamandan tasarruf etme, ulaşımı kolaylaştırma gibi insan hayatına sayısız katkı sağlamaktadır. Pek çok konuda hayatı kolaylaştırmasıyla teknoloji hızlı bir şekilde yaygınlaşmış ve yaşamın her alanında girmiş bulunmaktadır. Fakat teknolojinin sağladığı birçok faydanın yanı sıra yaşanabilecek bazı olumsuz durumlar da vardır. Bunlardan bazıları; web tabanlı ve video oyun bağımlılığı, internet bağımlılığı, kişisel bilgilerin gizliliğinin ihlali vb. durumlardır. Çalışmaya konu olan siber zorbalık da bu durumlardan biri olarak gösterilebilir.

Siber zorbalık konusunda yapılan çalışmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde siber zorbalığın, bireylerin yaşamı üzerinde ciddi olumsuz etkilere sahip olan bir durum olduğu ve toplumsal açıdan da yaygınlığı yüksek bir problem olduğu söylenebilir. Özellikle siber zorbalığın fiziksel yakınlıktan bağımsız olarak oluşması onun yaygınlığının artmasında bir etken olarak değerlendirilebilir. Ayrıca kimliği gizleyebilme, hesap verilebilir olmama, sorumluluk duymama gibi nedenler de diğer faktörler arasında sayılabilir.

Her yaş dönemindeki bireylerde görülebilecek bir sorun olan siber zorbalığın üniversite öğrencileri açısından da bir risk faktörü olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda siber zorbalık hakkında bilgi sahibi olunması ve farkındalığının artırılması, dolayısıyla üzerine çalışmalar yapılması, siber zorbalığa karşı önlem alınması ve siber zorbalık ile mücadele edilmesi önemli hale gelmiştir.

Siber zorbalık davranışı sergilemenin birçok durum ile ilişkili olabileceği bu durumlardan birinin de bireylerin psikolojik iyi oluş düzeyleri olabileceği düşünülmüştür. Bu bağlamda da siber zorbalık davranışı sergilemenin, psikolojik iyi oluş değişkeni üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ayrıca bu iki değişken kendi içlerinde farklı değişkenler açısından da ele alınmıştır.

Alanyazın taraması yapıldığında son yıllarda artış görülmekle beraber konuyla ilgili az sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Ülkemizde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluşu birlikte inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış olup yurt dışında

yapılan araştırmalar incelendiğinde ise sadece bir araştırmaya rastlanılmıştır. Ülkemizde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluř arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanılmamasından dolayı bu çalışmanın alan açısından bir boşluğu dolduracağı, yapılacak yeni çalışmalara kaynak teşkil edeceği dolayısıyla alana önemli bir katkı sağlayacağı dūřünölmektedir.

D. Varsayımlar

Bu araştırmada, araştırmaya katılan bireylerin Kişisel Bilgi Formu’nu, Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin Siber Zorbalık Formu’nu ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği’ni gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içten cevaplayacakları kabul edilmiştir.

Veri toplama araçlarının bireylerin ölölmesi istenen özelliklerini ölçebilecek ve var olan durumu ortaya koymayı sağlayacak nitelikte olacağı varsayılmıştır.

E. Sınırlılıklar

Araştırma verileri 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Faköltesinde eğitim görmekte olan öğrenciler arasından seçilerek oluşturulan araştırma grubunun verdikleri bilgiler ile sınırlıdır.

Araştırmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğinin Siber Zorbalık Formu ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ile ölçülebilen niteliklerle sınırlıdır.

F. Tanımlar

1. Siber Zorbalık: Bilgi ve iletişim araçlarını kullanarak karşıdakine zarar vermeyi amaçlayan, bir grup ya da kiři tarafından kasıtlı olarak yapılmış tekrar eden dūřmanca davranış (Belsey, 2004).

2. Psikolojik İyi Oluş: Yaşamda karşılaşılan varoluşsal meydan okumaları (anlamli amaçları sürdürme, kişisel gelişim ve diğerleri ile nitelikli ilişkiler kurma gibi) yönetme (Keyes, Shmotkin ve Ryff, 2002).

II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

A. Kuramsal Çerçeve

1. Siber Zorbalık

Siber zorbalık kavramını tanımlayan ilk kişi olan Belsey'e (2004) göre siber zorbalık, bilgi ve iletişim araçlarını kullanarak karşıdakine zarar vermeyi amaçlayan, bir grup ya da kişi tarafından kasıtlı olarak yapılmış tekrar eden düşmanca davranıştır.

Patchin ve Hinduja (2012)'ya göre ise bilgisayar, cep telefonu, tablet bilgisayar, dijital kamera veya başka elektronik cihazlar kullanılarak yapılan; karşıdakine zarar vermeyi içeren ve onu psikolojik, sosyal ve duygusal olarak olumsuz etkileyen ve tekrar eden davranışlardır.

Arıca (2009) siber zorbalığı diğer kişilere zarar vermek amacıyla, bir birey ya da grup tarafından, elektronik posta, cep telefonu, çağrı cihazı, kısa mesaj servisi ve web siteleri gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımını içeren; kasten, tekrarlayıcı bir şekilde ve düşmanca davranışlar şeklinde tanımlamaktadır.

Williams ve Guerra (2007) ise, interneti teknolojik bir araç olarak kullanarak belirli bir kişi veya gruba karşı yapılan kasıtlı ve tekrarlayan zarar ve rahatsızlık verme olarak tanımlamıştır.

Siber zorbalık ile alakalı bir başka tanım ise siber zorbalığın e-posta, cep telefonu, kişisel dijital yardımcı (PDA), anında mesajlaşma veya internet siteleri gibi elektronik iletişim araçları vasıtasıyla yapılan zorbalık anlamına geldiği yönündedir (Li, 2008a).

Siber zorbalık, bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla bireylerin birbirlerine düşmanlık, korkutma, tehdit etme, çekinmesini sağlama, taciz amaçlı yazılı ve görsel olabilen mesajları kasıtlı olarak ve tekrarlayıcı bir şekilde göndermelerine işaret etmektedir. Sanal ortamda iletişim olanaklarının çeşitliliği giderek artmaktadır. Bu durum hiç şüphesiz ki siber zorbalığın hem yapıldığı hem yaşandığı alanların da genişlemesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda; cep telefonları aracılığı ile zorbalık yaptığı kişinin çoğunlukla habersiz ve isteği dışında görüntülerini çekmek; sosyal ağ

sitelerinde bunları paylaşmak; elektronik posta ya da cep telefonu iletileri ile alaycı ve küçük düşürücü sözler, tehdit, cinsel taciz veya şiddet içeren mesajlar göndermek ve yine zorbalık yapılan kişiye ilişkin kötüleme ve itibarsızlaştırma amaçlı, aşağılayıcı web sayfaları hazırlamak gibi birçok davranış siber zorbalık kapsamında değerlendirilebilir (Baştürk-Akça ve arkadaşları, 2014).

Tablo 1. Siber Zorbalığa Örnek Olarak Verilebilecek Eylemler

Siber Zorbalık Davranışları
Nedensiz yere bir kişiyi sohbet odasından atma
Bir kişinin cep telefonu ile gizlice utanç verici fotoğraflarını çekme
Birisini kötüleyen ya da utandıran web sayfaları hazırlama
Elektronik posta ya da cep telefonu mesajı ile aşağılayıcı, alay edici, tehditkâr, cinsel taciz veya şiddet içeren mesajlar gönderme
Mağdurun web sayfasına ya da bloglarına incitici, küçük düşürücü, tehdit edici mesajlar ya da resimler ekleme
Kameralı cep telefonları aracılığı ile mağdurların uygunsuz görüntülerini anında internete yönlendirme (örneğin soyunma odaları ya da tuvaletlere yerleştirilen kameralar aracılığı ile mağdurun görüntülerini çekme)
Mağdura ilişkin dedikodular yayma

Kaynak: Erdur-Baker ve Topçu (2008)

Erdur-Baker ve Topçu (2008) Tablo 1’de bulunan eylemlerin siber zorbalığa örnek olarak verilebileceğini ifade etmektedirler.

Tüm bu bilgiler ışığında siber zorbalık; bilgisayar ve cep telefonu gibi bilgi iletişim araçları kullanılarak yapılan, karşısındakine zarar vermeyi amaçlayan kasıtlı ve tekrarlayıcı davranışlar şeklinde tanımlanabilir. Ayrıca literatür incelendiğinde siber zorbalığın; sanal zorbalık, elektronik zorbalık ve internet zorbalığı gibi isimlerle de karşımıza çıktığı görülmektedir.

a) Siber Zorbalığın Özellikleri

Siber zorbalığı tanımlamak için birkaç önemli karakteristik özellik vardır. Bu özellikler geleneksel zorbalığın tanımındakilerle önemli ölçüde örtüşmektedir. Bunlardan biri zorbalık davranışının zorba tarafından karşısındakini incitmek amaçlı yapılması ve bu durumun zorbalığa maruz kalan kişi tarafından incitici olarak algılanmasıdır. Bir diğeri bu davranışın tekrarlayıcı olmasıdır. Bir başka kriter ise güç dengesizliğidir (Vandebosch & Cleemput, 2008).

Dooley, Pyzalski ve Cross (2009), yapmış oldukları çalışmada bir davranışın siber zorbalık olabilmesi için saldırganlık, kasıtlılık, tekrarlayıcılık ve güç dengesizliği öğelerini içermesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Siber zorbalık davranışında bulunanlar bilgisayar ekranının arkasına saklanıp kimliklerinin açığa çıkmasından ve ceza almaktan kurtulabilirler. Gençler ücretsiz e-posta hesaplarına ve diğer web tabanlı uygulamalara erişebilir bu araçları kullanarak siber zorbalık yapabilirler. Ayrıca geleneksel zorbalıkta fiziksel olarak daha güçlü olmanın sağladığı avantaj bu zorbalık biçiminde etkisini yitirmektedir. Siber zorbalığın anonim doğası zorba-kurban ilişkilerini tersine çevirebilir. Siber alanda, internet erişimi ve temel işlem becerisine sahip herkes kolayca söylene yayabilir ve taciz edici e-postalar gönderebilir (Huang ve Chou, 2010). Buradan anlaşılacağı üzere; siber zorbalık davranışı sergileyenlerin kimliğinin gizli kalacağı düşüncesine sahip olup ekran arkasına saklanabilmesi ve güç yapılarının siber zorbalıktaki dengesizliğinin, geleneksel zorbalıkta olduğu kadar güçlü olmaması siber zorbalığın iki temel özelliği olarak belirtilebilir.

Yeni teknolojiler doğası gereği siber zorbalığın daha gizli bir şekilde meydana gelmesini mümkün kılmaktadır. Bu teknolojiler, mesajların "Kes-yapıştır" yöntemi kullanılarak daha hızlı yayılmasına ve siber zorbalık içeren materyalin kolayca saklanmasına olanak sağlamaktadır (Li, 2006). Yapanın kimliğinin açığa çıkarılmasının zorluğu, siber zorbalık içeren materyalin kolayca çoğaltılarak hızlı bir şekilde yayılabilmesi ve kolay bir şekilde muhafaza edilebilmesi siber zorbalığın karakteristik özellikleri olarak belirtilebilir.

Eroğlu (2011), siber zorbalığın özelliklerini kimliğini gizleme, güç dengesizliği, sanal alanın yeterince denetlenmemesi, kısa sürede çok sayıda kişiye ulaşılabilmesi ve siber zorbalık içeren materyalin saklanabilmesi olarak ifade etmiştir.

Bu çalışmalardan edinilen bilgiler ışığında siber zorbalığın özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

- Kimliğini Gizleme
- Saldırganlık
- Tekrarlayıcılık
- Kasıtlılık
- Güç Dengesizliği
- Sanal Alanın Yeterince Denetlenmemesi
- Kısa Sürede Çok Sayıda Kişiye Ulaşılabilmesi
- Siber Zorbalık İçeren Materyalin Saklanabilmesi

b) Geleneksel Zorbalıkla Karşılaştırması

Olweus (1991) zorbalığı; bir kişinin, arka arkaya ve zaman içinde, bir ya da daha fazla kişi tarafından olumsuz eylemlere maruz bırakılması olarak tanımlamıştır. Negatif eylemler; fiziksel temasla veya kelimelerle olabileceği gibi isteklerini reddetme yoluyla ve edepsiz el ve yüz hareketleri yapma yoluyla da olabilir.

Siber zorbalık ise geleneksel zorbalık ve rahatsızlık vermenin yeni bir şekli olarak son zamanlarda ortaya çıkmıştır (Slonje & Smith, 2008).

Siber zorbalık üzerine çok sayıda çalışması bulunan akademisyen Qing Li bir çalışmasına (2007a) “Yeni bir şişe fakat eski şarap: Okullarda siber zorbalık üzerine bir araştırma” adını vermiştir. Yazarın kullanmış olduğu bu metafor geleneksel zorbalık ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyi özetlemektedir.

Geleneksel zorbalık açıktan yapılan fiziksel eylemleri (vurma ve itme gibi) ve sözlü tacizi (alay etme ve ad takma gibi) içerir. Bunun yanı sıra sosyal olarak dışlama ve söylenti yayma gibi açıktan olmayan davranışları da içerir. Siber zorbalığın geleneksel zorbalıkla karşılaştırılması mantıklı görünse de siber zorbalığın kendine özgü ve özellikle sıkıntılı bazı yönleri vardır. Geleneksel zorbalığın aksine, siber zorbalık herhangi bir zamanda ortaya çıkabilir. Bu durum çocukların kırılganlık algısını yükseltebilir. Ayrıca elektronik zorbalık mesajların ve görüntülerin geniş bir kitleye hızla yayılmasına sebep olabilir. Bunun yanı sıra sanal ortamdaki bu etkileşimler öğrencilerin günlük hayattaki deneyimlerini etkileyebilir (Kowalski ve Limber, 2007).

Zorbalık ve mağduriyet ile ilişkili birçok faktör vardır. Aynı zamanda siber zorbalık ve siber mağduriyet arasında da benzer bir ilişkinin olduğu varsayılabilir. Siber zorbalık hakkında yapılan araştırmaların sınırlı olduğu ve siber zorbalığın geleneksel zorbalığı yeni bir alana taşıdığı düşünülürse, görece daha iyi araştırılmış bir konu olan geleneksel zorbalığa katkıda bulunan faktörleri temel almak mantıklı olacaktır (Li, 2007b).

Geleneksel zorbalık ve siber zorbalık arasında bazı önemli farklar vardır. Birincisi, geleneksel zorbalık genellikle doğrudandır ve “avcılar” görünürdür. Siber zorbalık yapan kişinin kimliği gizli olabilir ve sanal ortamda “avcılar” kurbanlardan daha güçlü veya büyük olmak zorunda değildir. İkincisi, geleneksel zorbalık genelde belirli bir yer ve zamanda meydana gelir. Oysa siber zorbalık evde de dâhil olmak üzere, her yerde her zaman olabilir. Üçüncüsü, siber zorbalık geleneksel zorbalıktan çok daha hızlı bir şekilde ve çok daha geniş alanlara yayılabilir. Bir mesajı kopyala-yapıştır yaparak tüm dünyaya gönderebilirsiniz. Dördüncüsü, (Ybarra & Mitchell, 2004) siber zorbalık için kullanılan araç (örneğin bir diske mesajları kaydetme gibi) kolayca korunabilir. Beşincisi, geleneksel zorbalık yapanların

öğretmenleriyle ilişkileri genelde zayıftır. Fakat siber zorbalık yapanlar öğretmenleriyle iyi ilişkiler kurabilir (Akt: Li, 2008a). Altıncı ve son olarak geleneksel zorbalık genelde okul içinde olurken diğer yandan siber zorbalık sıklıkla okul dışında meydana gelir ki bu da mücadele etmeyi zorlaştırır (Li, 2008a). Geleneksel zorbalık ve siber zorbalık arasındaki bu farklar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalık Arasındaki Farklar

Yüz yüze (Geleneksel Zorbalık)	Sanal Alan (Siber Zorbalık)
Görünür	Anonim
Belirli bir yer ve zamanda	Herhangi bir zaman ve yerde
Yayılması yavaştır ve dar alanda kalır	Geniş alanlara hızlı bir şekilde yayılır
Sürdürmesi zor	Sürdürülmesi kolay
Öğretmenlerle zayıf ilişkiler	Öğretmenlerle iyi ilişkiler
Okul alanı içerisinde	Okul alanı dışında

Kaynak: Li, (2008)

Yüz-yüze zorbalığın (Geleneksel zorbalık) ve siber zorbalığın temel iki yapı taşı vardır. Bunlar güç dengesizliği ve tekrarlayıcılıktır (Dooley, Pyzalski ve Cross 2009). Tablo 2’de geleneksel zorbalık ve siber zorbalığın güç dengesizliği ve tekrarlayıcılık ile ilişkisi verilmiştir.

Tablo 3. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalığın Güç Dengesizliği ve Tekrarlayıcılık ile İlişkisi

	Yüz yüze (Geleneksel Zorbalık)	Sanal Alan (Siber Zorbalık)
Güç Dengesizliği	Genellikle zorbaların özellikleri ve onların gerçek dünyadaki göreceli fiziksel ve/veya psikolojik güçlerine bağlıdır.	Faillerin özellikleriyle ilgili olabilir, ancak sık sık da, “Teknolojinin gücü”, internette yayınlanan içeriğin özelliği ve kimliğini gizleme gibi bilgisayar kullanılarak yapılan iletişimin özellikleriyle de ilişkilidir.
Tekrarlayıcılık	Zorbalık yapan kişiler tarafından zaman içinde davranışın tekrarlanmasını temel alır.	Zorbalık yapan kişinin elindeki güce karşı olarak zorbalığa maruz kalan kişinin güçten yoksunluğuna dayalı olabilir. Siber zorbalık yapan kişinin başlangıçtaki davranışı ve niyetinden ziyade teknoloji ve yayınlanan içeriğin belirli özelliklerine dayalı olabilir.

Kaynak: Dooley, Pyzalski ve Cross (2009)

Tüm bu bilgiler ışığında; siber zorbalık davranışı için, geleneksel zorbalığın yeni bir biçimi ifadesi kullanılabilir. Geleneksel zorbalığın; daha çok açıktan yapılan fiziksel eylemleri içerdiği, belirli bir yer ve zamanda olduğu, yavaş ilerlediği, daha belirgin bir güç dengesizliği durumuna sahip olduğu; siber zorbalığın ise anonim bir şekilde gerçekleştirildiği, herhangi bir yer ve zamanda olabileceği, hızlı bir şekilde yayıldığı, daha az belirgin bir güç dengesizliği durumuna sahip olduğu söylenebilir.

c) Siber Zorbalığın Alt Boyutları

Alanyazın incelendiğinde siber zorbalığın alt boyutlarının en çok Willard (2007) tarafından tanımlandığı şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Willard (2007) tarafından yedi siber zorbalık türü tanımlanmıştır. Konuyla alakalı çalışmalar incelendiğinde siber zorbalığın alt boyutlarının farklı şekillerde çevrildiği görülmektedir. Bu sebeple kavramların çevrilmemiş karşılıkları da belirtilmiştir. Yapılan alanyazın taramasında Willard (2007)'ın tanımlamalarının daha sık kullanıldığı görülmüş olduğundan bu tanımlamalar aşağıda ayrıntılı şekilde verilmiştir:

- **Kızdırma (Flaming):** Saldırgan ve kaba bir dil kullanarak elektronik mesajlar aracılığıyla yapılan; aşağılama, hakaret veya tehdit içerebilen çevrimiçi kavga etme.
- **Rahatsız Etme (Harassment):** Karşısındaki kişiye tekrarlayıcı bir şekilde; saldırganlık, aşağılayıcı ifadeler ve hakaret içeren mesajlar gönderme.
- **Karalama (Denigration):** Çevrimiçi ortamda birisi hakkında rahatsız edici, saygısız ve nezaketsiz bir şekilde konuşma. Küçük düşürücü yorumlar gönderme, dedikodu yapma, itibarı zedeleyici ve arkadaşlıklara zarar veren söylentiler çıkarma. Ayrıca belirtilen durumları içeren web sayfaları ve siteleri oluşturma. Bu alt boyut için “İftira atma” ve “Kötüleme” ifadelerinin de kullanıldığına rastlanmaktadır.
- **Takit Etme (Impersonation):** Bir kişiyi kötü göstermek, başını belaya sokmak veya onu tehlikeye atmak ve itibarına ve arkadaşlıklarına zarar vermek için bir kişinin hesabına kendisinden habersiz girip siber zorbalık durumları içeren mesajları o kişi gönderiyormuş gibi gönderme.
- **İfşa Etme ve Aldatma (Outing and Trickery):** Bir kişinin özel hayatına dair bilgilerinin veya utanmasına sebebiyet verebilecek resimlerinin çevrimiçi ortamda veya cep telefonu aracılığıyla kişiden izin alınmadan paylaşılması ve paylaştıktan sonra bunlar hakkında konuşulması. Bu bilgi ve içerik elde edilirken kişilerin hile ile kandırılması.

- **Dışlama (Exclusion):** Birisini kasıtlı olarak ve acımasızca çevrimiçi bir grup veya grup sitesinden dışlama, gruba kabul etmeme, gruptan atma.
- **Siber Taciz (Cyberstalking):** Karşısındaki kişiye yönelik zarar vermekle tehdit eden, yoğun bir biçimde taciz edici ve iftira içeren, korkutmayı amaçlayan mesajları tekrarlayıcı bir şekilde gönderme.

d) Siber Zorbalığın Nedenleri

Yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, bireyleri siber zorbalık davranışına yönlendiren birçok sebep olduğu görülmektedir.

Teknolojideki gelişmeler sebebiyle, zorbalık fiziksel halden sanal hale dönüşmüştür. İnternet, sosyal etkileşim için yeni bir yer halini almış ve gençlerin kimliğini rahatlıkla gizleyebilmesi ve yetişkinlerin yeterince kontrol edememesi sebebiyle bazı şeyler söylemelerine ve yapmalarına olanak sağlamaktadır (Ang & Goh, 2010). Bu bağlamda zorbalığın yeni bir mecraya taşınması, yapan kişinin kimliğinin belli olmaması, ebeveynler tarafından kontrol edilmesinin zor olması siber zorbalığın nedenlerinden bazıları olabilir.

Zorbalıkla ilgili yapılan öngörü ve önleme çalışmalarında iki önemli belirleyici vardır: öğrencilerin zorbalık hakkındaki kabul edilebilirlik algıları ya da ahlaki açıdan onaylamaları ve akranları ve yetişkinlerin kendisini bu konuda desteklememeleri. Zorbalığın kabul edilebilir olduğuna inanan, okulda arkadaşlarından kopuk olan ve arkadaşları tarafından desteklenmediğini hisseden öğrencilerin internet zorbalığı dâhil tüm zorbalık türleriyle ilişkili olma ihtimalleri artacaktır. Bununla birlikte sözel zorbalık ve internet zorbalığı mağdurun gıyabında gerçekleştiğinden, yapan kişinin kimliğinin gizli kalma oranı fiziksel zorbalığa göre daha yüksektir. Bu yüzden internet zorbalığının yaygınlığının ve yordayıcılarının fiziksel zorbalıktan çok sözel zorbalığa daha yakın olması beklenmektedir (Williams ve Guerra, 2007).

Öğrenciler üzerine yapılan bir araştırmada (Li, 2007b) siber zorbalık ve mağduriyetle ilişkili altı faktör belirlenmiştir. Bir numaralı faktör öğrencinin çevresindeki zorbalık veya mağduriyete katılımıdır. İkinci faktör cinsiyettir. Üçüncü

faktör, kültürüne ilişkindir. Dördüncü faktör teknolojinin kullanımıdır. Beşinci faktör siber güvenlik farkındalığıdır. Akademik başarı sanal zorbalık ve siber mağduriyet ile ilgili altıncı faktördür.

Okulda geleneksel zorbalığa maruz kalan bir çocuk, bu saldırılara siber alanda da uğrama riski altındadır. Bu zorbalık zamanla daha ısrarcı hale gelebilir ve okul dışında da devam edebilir. Aynı zamanda okulda geleneksel zorbalığa uğrayan çocuğun teknolojik aletler aracılığıyla intikam alması da olasılıklar arasındadır. Akranları tarafından zorbalığa uğrayan çocuklar kendini koruma aracı olarak bu yola başvurabileceklerinden, zorbalığın bu formunun geleneksel zorbalığa göre daha az kaygı uyandırıcı olduğu söylenebilir (Beran & Li, 2007). Eğer çocuk yapılan zorbalıktan ciddi şekilde etkileniyor ve yüz yüze iken bu duruma karşılık veremiyorsa bu yola başvurabilir. Çünkü siber zorbalık fiziksel olarak üstün olmayı gerektirmemektedir. Elektronik bilgi ve iletişim araçlarının kullanımını bilmek siber zorbalık yapmak için yeterlidir. Bu bağlamda fiziksel olarak akranlarından zayıf olup zorbalığa uğramanın siber zorbalığın nedenlerinden biri olabileceği düşünülmektedir.

Siber zorbalığın nedenlerinin başında; elektronik iletişim araçlarının ucuzlaması ve daha kolay ulaşılabilir hale gelmesi ve bu araçlar sayesinde rahatlıkla gizlenen kimliğin arkasına saklanma imkânına sahip olunması gelmektedir. Bu başlangıçta olumlu bir gelişme gibi görünse bile siber zorbalık davranışı gösteren bireylerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu da teknolojinin, kullanım biçimi ile alakalı olarak nasıl rahatsızlık verici bir araç haline gelebileceğini göstermektedir (Özel, 2013).

Eroğlu (2011) tarafından yapılan çalışmada; teknolojik araçları ustalıkla kullanarak diğerleriyle alay etmenin saygınlık kazandırması, teknoloji kullanımına hâkim olan bireylerin akranlarında hayranlık uyandırması, siber zorbalık yaparak gençlerin kendilerini kanıtlamaya çalışması, bireylerin artık eskisinden farklı olarak kavga etmek için bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanması siber zorbalığın nedenleri arasında olabileceği ileri sürülmüştür.

Çevrimiçi ortamda kimliğini gizlemek, ücretli ve ücretsiz VPN (Sanal Özel Ağ) servislerini ve “Tor Browser” gibi araçları kullanarak çok kolay hale gelmiştir.

Dolayısıyla işlediği suçtan dolayı yakalanma ve ceza alma korkusunun olmaması da siber zorbalığı arttıran nedenlerden biri olabilir.

Lenhart (2007) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalık yapma nedenleri sorulduğunda ergenlerden alınan cevaplardan bazıları: dijital içeriğin çoğaltılmasının kolay olması, bireylerin kendilerini gizlemesi ve eylemlerin sonuçlarından etkilenmemesi, bahse konu içeriğin diğer bireylerin göreceği şekilde kolayca paylaşılabilmesi olmuştur. Hoşgörüsüzlük ve geleneksel zorbalığın internet zorbalığına dönüşmesi de araştırmacı tarafından siber zorbalık nedeni olarak gösterilmiştir.

Dilmaç (2009), tarafından yapılan araştırmada; bireylerin saldırganlık düzeyi ve ilgi, sevgi ve duygusal destek beklentisi arttıkça siber zorbalığa karışma oranı da artmakta olduğu, bireyin kendisinin ya da başkalarının duygularını anlamaya çalışması ile siber zorbalık arasında negatif yönlü bir ilişki bulunduğu belirtilmiştir.

Siber zorbalık kavramı yeni sayılabilecek bir kavram olduğundan bireyler tarafından bilinmemesi olası bir durumdur. Bireyler bu bakış açısıyla davranışlarını değerlendirmemiş olabilirler. Dolayısıyla sergiledikleri davranışların siber zorbalık kapsamına girdiğinin farkında dahi olmayabilirler. Bahsedilen bu durum da siber zorbalığı artırıcı etkenlerden biri olabilir.

Yukarıda ifade edilenlerden özetle;

- Siber zorbalık davranışında bulunan kişinin kimliğin açığa çıkarılmasının zor olması,
- Sanal ortamın ebeveynler tarafından yeterince denetlenememesi,
- Siber zorbalık konusunda ahlaki çerçevenin tam oluşturulamamış olması ve bireylerin davranışlarını bu açıdan değerlendirememeleri,
- Geleneksel zorbalığa uğrayan bireylerin kendini savunma ve koruma aracı olarak kullanılması,
- Çevredeki siber zorbalığa katılım oranı ve çevrenin siber zorbalığa bakış açısı,
- Teknolojinin etkili kullanımının arkadaşlık çevresinde saygınlık kazandırması,
- Gençlerin kendini kanıtlama çabası aracı olarak siber zorbalığı kullanabilmesi,

- Dijital içeriğin çoğaltılması ve paylaşılmasının kolay olması,
- Kurban ile yüz yüze gelinmediğinden empati duygusunun kurulmasının daha zor olması,

siber zorbalığın nedenleri arasında gösterilebilir.

e) Siber Zorbalık Araçları

Siber zorbalık interaktif web günlükleri yani bloglar, web siteleri, e-mailler, chat, anlık mesajlaşma ve mobil cihazlar kullanarak yazı-resim gönderme aracılığıyla olabilir (Li, 2008b).

Kowalski ve Limber (2007) tarafından yapılan araştırmada kurbanlar onlara yapılan siber zorbalığın en çok anlık mesajlaşma ile olduğunu bunu sohbet odalarının, e-posta mesajlarının ve web sitelerinin izlediğini belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde siber zorbalık yapanlar da en çok anlık mesajlaşmayı kullandıklarını, bunu sohbet odaları ve e-posta mesajlarının izlediğini rapor etmişlerdir.

Çevrimiçi oyunlar da siber zorbalık için kullanılan araçlarından biridir. Birçok online oyunda amaç düşmanlarını yenmek ve karakterini daha güçlü hale getirmektir. Oyuncuların karakterleri daha vahşi, güçlü ve daha gelişmiş hale geldikçe, bu oyuncuların birçoğu bile farkında olmadan rakiplerine siber zorbalık yapabilirler. Bu oyunların son derece bağımlılık yapıcı olmasından dolayı siber zorbalık yapan ve zorbalığa uğrayan kişinin bu onur kırıcı sosyal durumu sürdürmeleri muhtemeldir. Online oyunlarda yapılan zorbalık türlerinden bazıları şunlardır: a) Taciz içeren mesajlar gönderme, b) Birçok oyuncunun planlı olarak bir kişiye saldırarak onu oyundan soğutma ve oyun oynamasını engelleme, c) Oyundaki tüm amacı kendini tatmin etme ve diğer oyuncuların oyun oynamasını engelleme amacındaki kişiler, d) Oyuncuların şifrelerini çalmak ve karakterlerini ele geçirmek e) Bilgisayar korsanlarının oyun içindeki mesaj sisteminden virüs içeren linkler göndererek karşısındaki kişinin bilgisayarına zarar vermesi (Aaron, 2014).

Kowalski, Limber ve Agatston (2008), tarafından siber zorbalık araçları; anlık mesajlaşma, elektronik posta, metin mesajları, sosyal ağ siteleri, sohbet odaları, web

günlükleri, web siteleri, tartışma panoları ve internet üzerinden oynanan oyunlar olarak belirtilmiştir.

- **Anlık Mesajlaşma:** Gençlerin birbirine siber zorbalık yaptığı en yaygın yollardan biridir. En basitinden, öfke veya tehdit içeren mesajlar gönderilebilir. Başkasının kullanıcı adı taklit edilip onun gibi davranılabilir. Ayrıca bu yöntemle istenmeyen fotoğraf ve videolar da dağıtılabilir.
- **Elektronik Posta:** Dijital iletişimin en sık kullanılan yollarından biri olan e-postalar, iki ana nedenden ötürü sıklıkla siber zorbalık amaçlı kullanılır. Birincisi, yüzlerce hatta binlerce insana tek bir tuşa basılarak bir e-posta gönderilebilir. İkincisi, e-postayı gönderen kişinin kesin olarak bulunmasının çok kolay olmaması.
- **Metin Mesajları:** Aynı zamanda kısa mesaj olarak da bilinen metin mesajları özellikle gençler arasında önemli bir iletişim şeklidir. Hem akademik ortamda hem de akademik ortamın dışında siber zorbalık aracı olarak kullanılabilir.
- **Sosyal Ağ Siteleri:** Kullanıcı sayılarının şaşırtıcı düzeyde olduğu sosyal ağ sitelerinde bir kişinin profilinde yapılan değişiklikler, o kişinin profiline erişimi olan "arkadaşlar" tarafından kolayca görülebilir. Kullanıcılar Facebook'ta, günlük yaşamda neler yaptıklarını anlatmaya yönelik çok seçenek olduğunu belirtmektedir.
- **Sohbet Odaları:** İnsanlar sohbet odalarında gerçek dünyada olduğundan çok farklı kimlikler alabilirler. Kendilerini yaş, cinsiyet, meslek gibi konularda istedikleri gibi gösterebilirler. Sohbet odalarında reddedilme veya dışlanma gibi durumlar da yaşanabilir.
- **Web Günlükleri:** Amacı kullanıcıların bir dizi konu hakkında söylenenleri görmek ve kendi yorumları ile katkıda bulunmak olan web günlükleri çocuklar tarafından diğer çocukların itibarlarına zarar vermek veya mahremiyetlerini ihlal etmek için kullanılabilir.
- **Web Siteleri:** Bazı durumlarda, web sayfaları başkalarına ait rahatsız edici bilgiler ve / veya resimler yayınlamak amacıyla oluşturulur. Bu kişiye ait isim, adres ve telefon numarası gibi iletişim bilgileri web sitesinde yayınlanır.

- **Tartışma Panoları:** Aslında, insanların herhangi bir kişi veya konuda istedikleri bilgileri paylaşma amacı taşıyan çevrimiçi tartışma panoları da siber zorbalık amaçlı kullanılabilir.
- **Çevrimiçi Oyunlar:** Çok kullanıcıli oyunlar da siber zorbalık amaçlı kullanılabilir.

Özetle siber zorbalık araçları arasında; anlık mesajlaşma yazılımları ve metin mesajları, cep telefonu, e-posta iletileri, sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri, web günlükleri, web siteleri, forumlar ve tartışma platformları, anket siteleri, çevrimiçi oyunlar gösterilebilir.

f) Siber Zorbalığın Yaygınlığı

Siber zorbalık üzerinde durulması, hakkında kaygılanılması gereken bir problem midir? Araştırmaya değer bir konu mudur? Sorularına cevap vermek için, etkilerinin yanı sıra, siber zorbalığın yaygınlığının da göz önünde bulundurulması gereken etmenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda siber zorbalığın yaygınlığı konusunda yapılan araştırmalar incelenmiştir.

Üniversitedeki gençler arasında siber zorbalık hakkında yapılan bir çalışmada (Bayram ve Saylı, 2013), öğrenciler %30, 6'sı en az bir kez tehdit veya küçük düşürölmek amacıyla siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Siber zorbalığın en fazla e posta yolu ile yapıldığı ve ardından sırasıyla; sohbet odaları/mesaj panoları, yorumlar/sosyal paylaşım sitelerindeki faaliyetlerin geldiğı bulunmuştur. Çalışma bulgularına göre erkek öğrenciler arasında siber zorbalık davranışı kızlara göre daha yaygındır.

Özdemir ve Akar (2011), yapmış oldukları çalışmada katılımcıların %14'ünün son bir ay içerisinde siber zorbalığa maruz kaldığı, %10'unun ise başkalarına siber zorbalık yaptıkları ortaya çıkarmıştır. Günlük internet kullanım süresi beş, saati aşan katılımcılar arasında siber zorbalık yapma davranışının diğer gruplara göre daha yaygın olduğu saptanmıştır.

Baştürk-Akça, Sayımer ve Ergül (2015), yapmış oldukları çalışma sonucunda öğrencilerin %87'sinin evinde internete bağlı bilgisayar bulunduğu, çoğunun (%80) günde en az bir kez sosyal ağları ziyaret ettiği sonucuna ulaşmışlardır. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %9,5'i sadece siber mağduriyet yaşamış, %7'si sadece siber zorbalık davranışı göstermiş, %7,5'i hem siber mağduriyet yaşamış hem siber zorbalık davranışı göstermiş ve toplamda tüm örneklemin %24'ünün siber zorbalık veya mağduriyet durumu yaşadığı belirlenmiştir.

Dilmaç (2009) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin %22,5'i hayatlarında en az bir kere sanal zorbalığa karıştıklarını ve öğrencilerin %55,3'ü ise en az bir kere sanal zorbalık mağduru olduklarını belirtmişlerdir. En az bir kere sanal zorbalığa karıştığını ifade eden katılımcıların %3'ü daha önce sanal zorbalığa karışmış ancak hiç zorbalığa maruz kalmamış öğrencilerdir. Bu %22,5'lik grubun kalan %19,5'i hem sanal zorbalığa karışmış hem de sanal zorbalığa maruz kalmış öğrencilerden oluşmaktadır. Hiç sanal zorbalık davranışında bulunmayıp fakat kendileri sanal zorbalığa uğrayanlar ise örneklemin %35,7'sini oluşturmuşlardır. Geriye kalan %41,7'lik kısım sanal zorbalığa hiç karışmadıklarını yani sanal zorbalık davranışında bulunmadıklarını, sanal zorbalığa maruz kalmadıklarını ya da bu durumu gözlemlemediklerini belirtmiştir.

Yapılan bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar incelendiğinde siber zorbalığa karışma oranının %24 ile %55 arasında değiştiği görülmektedir. Bu durum öğrencilerin üçte biri veya yarısının bir şekilde siber zorbalığa dahil olduğu anlamına gelmektedir. Siber zorbalığa karışma oranının yüksekliği konunun önemini açığa çıkarmakta ve kaygı duyulması gereken boyutta olduğunu göstermektedir.

g) Siber Zorbalığın Etkileri

Siber zorbalığın hem psikolojik hem de sosyal yönden birçok olumsuz etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Hoff ve Mitchell (2009), yapmış oldukları çalışmada siber zorbalığın psikolojik yönden çeşitli olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Siber zorbalığa maruz kalan öğrenciler; yüksek düzeyde öfke, güçsüzlük, üzüntü ve

korku deneyimlediklerini söylemişlerdir. Ayrıca öğrenciler kendilerinde güven kaybı, okul ve arkadaşlarından ayrışma, genel bir tedirginlik duygusu açığa çıktığı şeklinde yorumlamada bulunmuşlardır. Ayrıca tüm bu negatif etkilerin zorbalığın kim tarafından yapıldığı bilinmediğinde artış gösterdiğini belirtmişlerdir.

Yaman, Eroğlu ve Peker (2011), yapmış oldukları çalışmada siber zorbalığa maruz kalmanın etkilerini; psikolojik, sosyal ve akademik etkiler olmak üzere üç başlık altında toplamışlardır. Bu etkiler Tablo 4’te gösterilmiştir:

Tablo 4. Siber Zorbalığa Maruz Kalmanın Psikolojik, Sosyal ve Akademik Etkileri

Psikolojik Etkileri	Sosyal Etkileri	Akademik Etkileri
Üzüntülü olma	Öz saygının düşmesi	Okula gitmekten korkma
Yoğun bir stres yaşama	Akran ilişkilerinde çatışma	Öğrenmede sorun yaşama
Kendini değersiz hissetme	Başkalarına güvenmeme	Okuldan kaçma
Kendisi hakkındaki bilgilerin öğrenilmesinden utanma	Arkadaşlık ilişkisi kurmada güçlük yaşama	Ders başarısının Düşmesi

Kaynak: Yaman, Eroğlu ve Peker (2011:192)

Yukarıdaki veriler birlikte değerlendirildiğinde siber zorbalığın psikolojik, sosyal ve akademik boyutlarda; öfke, üzüntü, korku, tedirginlik, kendine ve başkalarına güven kaybı, okul sorunları gibi çok çeşitli olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Ayrıca bu etkilerin geleneksel zorbalığa maruz kalma ile benzer etkiler olduğu da gözlemlenmektedir.

Medya ve araştırmacılar siber zorbalığın ciddi olumsuz etkilerinin olduğundan söz etmektedir. Bunlar genelde geleneksel zorbalığın etkileri ile aynı türden olan;

depresyon, düşük benlik saygısı, endişe, intihar düşüncesi ve baş ağrısı ve uyku bozuklukları gibi bazı psikosomatik problemlerdir. Fakat bunların gerçekten siber zorbalığa maruz kalmanın mı sonucu olduğunu bilmek zordur; çünkü siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu geleneksel zorbalığa da maruz kalmaktadır. Fakat daha yakından incelendiğinde; sadece siber zorbalığa maruz kalan öğrenciler ile sadece geleneksel zorbalığa maruz kalan öğrencilerin neredeyse aynı düzeyde düşük benlik saygısına sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuçlar siber zorbalığa maruz kalmanın bazı olumsuz etkilerinin olabileceğini göstermektedir. Okullar geleneksel zorbalığa harcadıkları çabayı siber zorbalığı azaltmaya da yönlendirmelidirler (Olweus, 2012).

2. Psikolojik İyi Oluş

a) Psikolojik İyi Oluş

Psikolojik iyi oluşu konu edinen araştırmalarda; “İyi oluş, pozitif psikoloji, mutluluk arayışı, öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş” gibi kavramlar kullanıldığı ve psikolojik iyi oluşun bu kavramlar ile birlikte incelendiği görülmektedir. Benzer şekilde bu çalışmada da daha konunun iyi anlaşılabilmesi amacı ile psikolojik iyi oluş kavramı, tüm bu kavramlar ile beraber incelenmiştir.

Alanyazın incelendiğinde psikolojik iyi olma kavramına ilk olarak Bradburn (1969) tarafından “The Structure of Psychological Well-Being” adlı eserde yer verildiği görülmüştür.

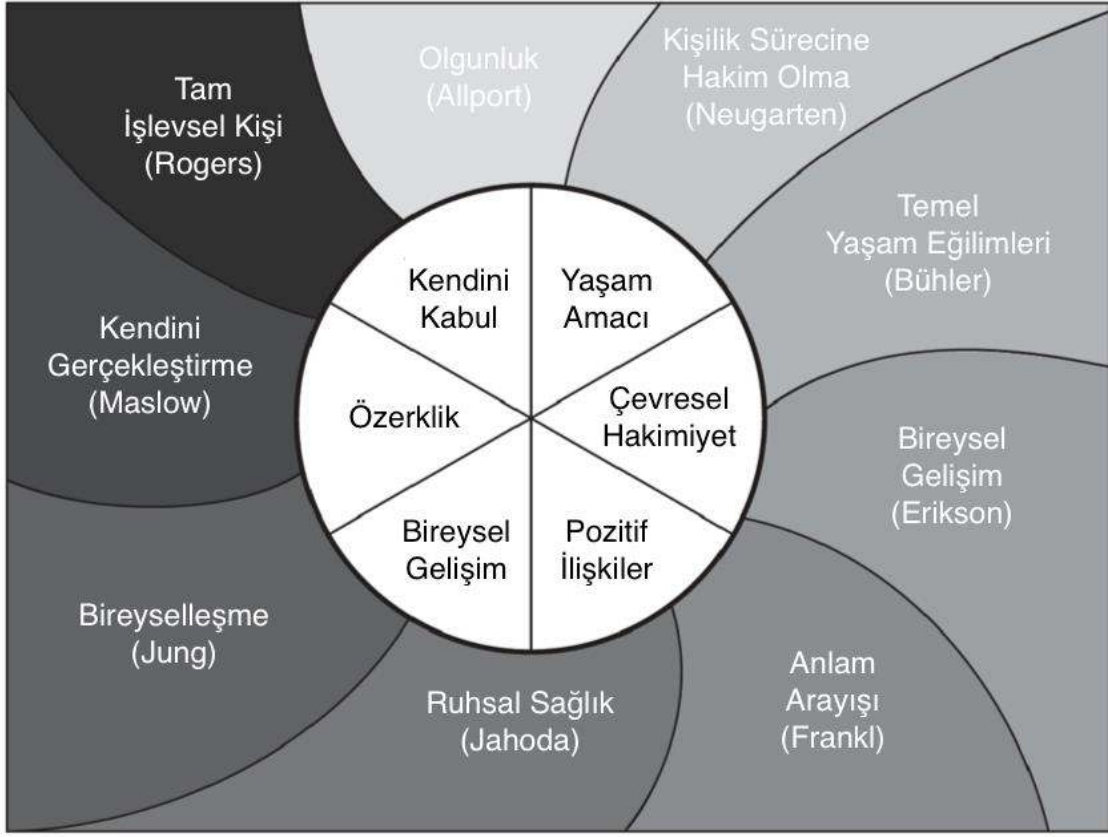
Bradburn (1969), başta Aristo’nun mutluluk arayışı olmak üzere, genel mutluluk arayışını ve iyi bir ruh sağlığına sahip olma durumunu, psikolojik iyi olma kavramı ile bir çatı altında toplamaya çalışmıştır. Psikolojik durumu açıklama amacıyla Yunanca’da mutluluk anlamına gelen “Eudaimonia (Ευδαιμονία)” kavramını kullanmıştır. Bradburn tarafından bahsedilen psikolojik iyi oluş; mutluluğu merkeze alan bir tanımlama olup, güncel yaşamdaki öznel mutluluğu konu almaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere, Bradburn’un psikolojik iyi oluş tanımlaması, öznel iyi oluş olarak kullanılan kavrama karşılık gelmektedir (Akt. Hamurcu, 2011).

İyi oluş kavramı, psikolojik iyi oluş ve öznel iyi oluş olarak iki alt boyutta ele alınmaktadır. Keyes, Shmotkin ve Ryff (2002) tarafından bu boyutlar şöyle açıklanmıştır: Öznel iyi oluş, yaşam kalitesi ve arzular hakkında daha genel değerlendirmeleri içerirken; psikolojik iyi oluş, yaşamın varoluşsal zorlukları karşısında algılanan gelişimi ifade eder. Anlamlı hedefleri devam ettirme, birey olarak yetiştirme ve gelişme, başkalarıyla nitelikli ilişkiler kurma bahsedilen varoluşsal yaşam zorluklarına örnek verilebilir.

Pozitif psikoloji yaklaşımı ilk olarak 1998 yılında APA (American Psychological Association) başkanı Martin Seligman öncülüğünde yapılan girişimler ile gündeme gelmiştir. Pozitif psikoloji yaklaşımı kendine, hayatı yaşamaya değer kılan şeyleri kendine konu edinir (Matsumoto, 2009: s.392). Pozitif psikoloji yaşamda hem karşılaşılan kötü durumların etkilerinin tedavi edilmesini hem de olumlu niteliklerin oluşturulmasını amaçlar (Seligman, 2002).

Ryff (1989, 1995) ise psikolojik iyi olmayı açıklayan kendine bir kuramı temel alan yaklaşımların eksikliğine değinmiş, psikolojik iyi oluş modelini oluştururken olumlu psikolojik sağlığa ilişkin açıklamalarda kişilik ve gelişim kuramcılarının açıklamalarını temel almıştır (Akt. Gülaçtı, 2009).

Yapılan araştırmalarda psikolojik iyi oluş kavramının Ryff (1989), tarafından ele alınan şekliyle kullanımının tercih edildiği görülmektedir. Ryff (1989), psikolojik iyi oluşu ele alırken iyi oluş konusundaki alanyazının güçlü bir teoriyi rehber edinmediği gerekçesinden ve sonuç olarak olumlu işlevselliğin önemli yönlerini göz önünde bulundurmayan bir iyi oluş kavramı üzerine kurulmasından yola çıktığını belirtmiştir. Ryff (1989)'a göre olumlu işlevsellik konusunda kapsamlı bir alanyazın olmasına rağmen, psikolojik iyi oluş yeterli derecede teorik zemine dayandırılmamıştır. Yazar bu alanda çok temel bir eksiklik olduğunu ve bu eksikliğin psikolojik iyi oluşun temel özelliklerini tanımlama görevi olduğunu belirtmiştir. Yazara göre iyi oluşu tanımlayan kavramlar aslında başka amaçlar için geliştirilmişti. Bu kavramlar daha sonra olumlu işlevselliğin tanımlanmasında standart taşıyıcılar haline geldiler. Ryff (1989) belirtilen bu gerekçelerden yola çıkarak birkaç kuramsal alanın bütünleştirilmesine dayanan alternatif bir bakış açısı sunduğunu belirtmektedir.

Şekil 1. Psikolojik İyi Oluşun Bileşenleri ve Kuramsal Temelleri

Kaynak: Ryff ve Singer (2008).

Ryff (1989), kuramını oluştururken çeşitli alanlardaki birçok kuramcının çalışmasını incelemiş ve bunlardan faydalanmıştır. Şekil.1’de görüleceği üzere bunlar Allport’un “Olgunluk”, Neugarten’in “Kişilik Sürecine Hâkim Olma”, Bühler’in “Temel Yaşam Eğilimleri”, Erikson’un “Bireysel Gelişim”, Frankl’in “Anlam Arayışı”, Jahoda’nın “Ruhsal Sağlık”, Jung’un “Bireyselleşme”, Maslow’un “Kendini Gerçekleştirme”, Rogers’ın “Tam İşlevsel Kişi” kavramlarıdır.

Ryff tarafından tanımlanan tüm bu alt boyutlardan yola çıkılarak psikolojik iyi oluş kavramının; kendine karşı olumlu bir tutuma sahip olma ve benliğini çeşitli yönleriyle kabul etme, empati kurabilme ve şefkat duyma ve güvene dayalı ilişkiler kurabilme yeteneğine sahip olma, gelişim ve değişim içinde olma ve yeni yaşantılara açık olma, yaşantıların anlam ifade etmesi ve gerçekleştirmek üzere hedeflere sahip olma, kendisi dışında gelişen olaylarla baş etme ve çevresindeki olanakları etkili

kullanma, kendi başına karar verme ve bağımsız hareket edebilme becerisine sahip olma durumlarını içerdiği söylenebilir. Bireyin bu alt boyutlarda belirtilen özelliklere sahip olması, yüksek bir psikolojik iyi oluş düzeyine sahip olması anlamına gelmektedir.

b) Psikolojik İyi Oluşun Alt Boyutları

Yapılan çalışmalarda (Ryff, 1995; Ryff ve Singer, 2008) psikolojik iyi oluşun alt boyutlarının aşağıda belirtilen şekilde tanımlandığı görülmektedir. Bu alt boyutlardan yüksek ve düşük puan alan bireylerin özellikleri de çalışmalarda belirtilmiştir.

(1) Kendini Kabul

Birçok kuramda olumlu öz-saygıya sahip olunması gerekliliği özellikle üzerinde durulan bir konudur. Öz-saygı ya da benlik saygısı Jahoda'nın akıl sağlığı kavramının önde gelen özelliği olduğu gibi; Maslow'un kendini gerçekleştirme kavramının, Rogers'ın tam işlevsellik kavramının ve Allport'un olgunluk kavramının temelinde de vardır. Yaşam süreçli teorilerinde Erikson ve Neugarten, bireyin kendini ve geçmiş yaşamını kabul etmesinin önemini vurgulamışlardır. Ayrıca hem Erikson'un benlik bütünlüğünü kavramında hem de Jung'un bireyselleşme kavramında; benlik saygısının, kendini kabul anlamına geldiği vurgulanmıştır. Kendine karşı olumlu tavırlar takınmayı içeren bir tür uzun vadeli öz-değerlendirme olan kendini kabul, psikolojik açıdan işlevsel olmanın önemli bir özelliğidir (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996; Ryff ve Singer, 2008).

Yüksek Puan: Kendilerine karşı olumlu bir tutuma sahiptirler. İyi ve kötü vasıflarını da içerecek şekilde benliğinin çeşitli yönlerini bilir ve kabul ederler. Geçmiş yaşantıları hakkında olumlu duygulara sahiptirler.

Düşük Puan: Kendileriyle alâkalı tatminsizlik hissi yaşarlar. Geçmiş yaşantılarında meydana gelen olaylar onlar için birer hayal kırıklığıdır. Bazı kişisel nitelikleri konusunda sorun yaşarlar. Şimdi olduğundan farklı bir kişi olmayı isterler (Ryff, 1995).

(2) Diğerleriyle Olumlu İlişkiler

Arkadaşlık ve sevgi üzerine uzun uzun bölümler bulunan Aristotle's Ethics adlı eserde, Russell karakterine göre ise mutluluğun iki kaynağından biri sevgidir. Jahoda ise; sevme yeteneğinin, akıl sağlığının temel bir unsuru olacağı düşüncesinde olmuştur. Diğer yandan Maslow; kendini gerçekleştiren bireylerin özelliklerini, güçlü empati duygusuna sahip olma, tüm insanlara karşı sevgi hissetme, aşk yaşayacak yeterliliğe sahip olma, samimi arkadaşlıklar kurabilme, başkalarıyla yakın ilişkiler içerisine girebilme olarak sıralamıştır. Aynı zamanda Allport da başkalarıyla sıcak ilişkiler kurabilmeyi olgunluğun bir göstergesi olarak kabul etmiştir. Son olarak Erikson yetişkin gelişim evreleri kuramında, başkaları ile yakın birlikteliğin yanı sıra üretkenliğin önemini vurgulamıştır (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996; Ryff ve Singer, 2008).

Adler (1931); birbirinden bağımsız düşünölemeyen, insani ihtiyaçların bir parçası olan ve kişinin bunlara verdiği yanıtın hayatın anlamını yansıttığına inandığı üç yaşam görevi belirlemiştir. Bunlar: Karşı cinsten birine bir adanmışlık halini içeren aşk görevi, iş birliğini ve sosyal sorunların çözümünü merkeze alan toplumsal yaşam görevi ve bireyin çevreye ve kendisine katkıda bulunması sağlayan iş gerevidir (Akt. Trippany-Simmons ve Arkadaşları, 2014).

Yüksek Puan: Samimi, doyum sağlayıcı ve güvene dayalı ilişkiler kurabilirler. Diğer insanların refahı konusuna kayıtsız kalmazlar. Empati yapma, şefkat duyma ve yakınlık kurma konularında güçlü bir yeterliliğine sahiptirler. İnsan ilişkilerindeki fikir alışverişini ve karşılıklı fedakârlığı anlarlar.

Düşük Puan: Yakın ve güvene dayalı ilişkiler kurmakta zorlanırlar. Sıcakkanlı olmak, kendini açmak ve başkalarını da düşünmek onlar için zordur. Kişiler arası ilişkilerde soyutlanmış ve hayal kırıklığına uğramış hissederler. Arkadaşlık ilişkilerini sürdürmek bir şeylerden ödün vermeye istekli değildirler (Ryff, 1995).

(3) Kişisel Gelişim

İyi oluşa tüm yönleriyle bakıldığında, Aristo'nun Eudaimonia'sına en yakın kavram kişisel gelişim olduğu görölmektedir. Kişisel gelişim, Maslow tarafından

ortaya atılan, kendini gerçekleştirme kavramıyla yakından ilgili bir durumdur. Psikolojik açıdan işlevsel olma bireyin potansiyelini geliştirmeye devam etmesini gerektirir. Sahip olunan potansiyelin fark edilmesi Jahoda'nın zihinsel sağlık anlayışında da vardır. Rogers'a göre ise tam işlevsel birey, yeni yaşantılara açık ve gelişim ve değişim süreci devam etmekte olan kişidir. Son olarak Buhler, Erikson, Neugarten, Jung yaşam süreçli kuramlarında sürekli devam eden gelişime ve yaşamın farklı dönemlerinde karşılaşılan zorluklarla yüzleşmeye değinmişlerdir (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996; Ryff ve Singer, 2008).

Yüksek Puan: Sürekli bir gelişim ve değişim içinde olduğu hissini taşır. Kendini büyüyen ve gelişen bir birey olarak görür. Yeni yaşam deneyimlerine açıktır. Sahip olduğu potansiyeli fark etme yeterliliğine sahiptir. Zaman içerisinde kendisindeki ilerlemenin farkına varır ve tutumlarındaki iyileşmeleri görür. Kendini daha iyi tanıyacak ve etkililiğini arttıracak şekilde değişim gösterir.

Düşük Puan: Durgunluk ve hareketsizlik hissiyatı içerisinde. Zaman içerisinde değişim ve gelişim duygusunun yoksunluğu hissini yaşar. Kendini hayattan sıkılmış hisseder ve hayata karşı ilgisiz bir tavır takınır. Yeni tutum ve davranışlar geliştirecek gücü kendinde bulamaz (Ryff, 1995).

(4) Yaşam Amacı

Ruh sağlığı tanımı, bireylere yaşamın bir amacı ve anlamı olduğu hissini veren inançları içermektedir. İyi oluşun bu boyutu önemli ölçüde varoluşsal bakış açısı ile alâkalıdır. Özellikle de Frankl'ın, karşılaşılan sıkıntıların ve çekilen acıların anlamını ve amacını bulmayı içeren, “İnsanın anlam arayışı” kavramı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda Sartre'a göre hayatta bir anlam ve yön oluşturmak; gerçek duygu, potansiyel ve isteklerinin farkına varma ve özgür iradesini kullanabilme anlamına gelen "Otantik yaşama" kavramının temel kimlik arayışıdır. Jahoda'nın zihinsel sağlık kavramı, hayata anlam katan ve amaç duygusu uyandıran inanışların önemini; Allport'un olgunluk tanımı ise, yönelimlilik ve niyetlilik duygusunu içermektedir. Ayrıca psikolojik açıdan işlevsel bireyler; yaşamın anlamlı olduğu hissine katkıda bulunan; hedef ve planları olan, yönelimlilik duygusuna sahip bireylerdir. Son olarak yaşam boyu gelişim teorileri, üretken ve yaratıcı olmak ya da yaşamın ilerleyen

yıllarında duygusal bütünleşmeyi sağlamak gibi amaç ve hedeflere değinmiştir. (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996; Ryff ve Singer, 2008).

Yüksek Puan: Gerçekleştirmek istedikleri hedefleri vardır ve yönelimlilik duygusuna sahiptirler. Şimdiki ve geçmişteki yaşantılarının bir anlam ifade ettiği görüşündedirler. İnançları ile hayat amaçları arasında örtüşme sağlayabilmiştir. Yaşamı hakkında amaç veya hedeflere sahiptirler.

Düşük Puan: Hayatın bir anlam ifade ettiği hissinden yoksundurlar. Hedefleri veya amaçları daha azdır. Yönelim duygusundan yoksundurlar. Geçmiş yaşantılarındaki elde etmek istediklerini fark edemez. Hayatlarına anlam katacak bir bakış açısı veya inanca sahip değildirler (Ryff, 1995).

(5) Çevresel Hâkimiyet

Jahoda, bireyin kendi psikolojik koşullarına uygun çevreleri seçme veya oluşturma yeteneğini zihinsel sağlığın önemli bir parçası olarak tanımlamıştır. Allport ise, kendisi dışında kayda değer bir faaliyet alanına katılmayı olgunluğun ayırt edici özelliklerden biri olarak belirtmiştir. Yaşam boyu gelişim teorileri, karmaşık çevreleri değiştirme ve kontrol etme yeterliliğine sahip olmanın önemine ve bunun yanı sıra, zihinsel ve fiziksel etkinlikler yoluyla etrafındaki dünyada ilerleme ve bu dünyayı değiştirebilme yeteneğine vurgu yapmışlardır. Ayrıca “Başarılı yaşlanma” kavramı bireyin çevresel fırsatlardan ne ölçüde faydalandığını da vurgulamaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere çevresel katılım ve hakimiyet, pozitif psikolojik işlevliğin önemli bileşenleridir. (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996; Ryff ve Singer, 2008).

Yüksek Puan: Çevreyi yönetme konusunda hakimiyet ve yeterlilik hissiyatı taşır. Karmaşık aktiviteleri ve kendisi dışında gelişen olayları idare eder. Çevresindeki olanakları etkili bir şekilde kullanabilir. Kişisel değer ve ihtiyaçlarına yönelik uygun şartlar oluşturma ve seçimler yapma konusunda yeterlik sahibidir.

Düşük Puan: Günlük meselelerle baş etmede zorluklar yaşar. Çevresinde olup bitenleri değiştirmek için elinden hiçbir şey gelmeyeceği düşüncesindedir. Çevresindeki olanaklardan haberdar değildir. Kendi dışındaki dünyayı idare etme hissinden yoksundur (Ryff, 1995).

(6) Özerklik

İyi oluşun bu çok boyutlu modelinin temelinde yatan kuramların birçoğuna göre özerklik; özgür iradeye göre karar verebilmeyi, bağımsız olmayı ve içten gelen davranışları düzenleyebilmeyi içermektedir. Maslow'a göre kendini gerçekleştirmeyi başarmış bireyler, otonom işlevsellik gösteren ve toplumun beklentileri karşısında kendileri gibi davranabilen bireylerdir. Rogers'a göre ise tam işlevsel birey, bir iç değerlendirme odağına sahiptir ve kendini başkalarından onay almak zorunda hissetmez. Jung bireyselleşmeyi kitlelerin toplu inançlarına, korkularına ve kurallarına sarılmama şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumun baskısı altında kalıp kendi özgür değerleri yerine onların değerlerini benimsemeyi içeren "Kötü inanç" kavramında Sartre, özgür bir şekilde karar verebilme ve otantik yaşamının üzerinde durmuştur. Erikson, Neugarten ve Jung ise yaşamın ilerleyen yıllarında içe dönme sürecini günlük hayatı düzenleyen normlarda özgürlük duygusu kazanmak şeklinde yorumlamışlardır (Ryff, 1989; Ryff ve Singer, 1996; Ryff ve Singer, 2008).

Yüksek Puan: Kendi kendine karar verme ve bağımsız hareket edebilme becerisine sahiptir. Belirli bir şekilde düşünmek ve hareket edebilmek için sosyal baskılara direnme ve aynı şekilde bu sosyal baskıları düzenleme gücüne sahiptir. Davranışlarını düzenlerken içten denetimli kişilik yapısına uygun bir yol izler. Kendini değerlendirirken objektif davranır, kişisel standartlara uyar.

Düşük Puan: Başkalarının beklentileri ve ne söyleyecekleri onlar için önemlidir. Kendi başına önemli bir karar almakta zorlanır. Başkalarının görüşlerine bel bağlamak zorunda kalır. Belirli bir şekilde düşünmek ve hareket edebilmek için sosyal baskılardan etkilenmeye yatkındır (Ryff, 1995).

B. Benzer Araştırmalar

1. Siber Zorbalık Alanında Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında ve Türkiye'de alanyazın incelemesi yapıldığında siber zorbalık kavramına ilişkin araştırmaların son yıllarda yoğunlaştığı görülmektedir.

a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ekşi (2012) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalığın dolaylı olarak narsizm ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Peker, Eroğlu ve Ada (2012) ergenler üzerinde yaptıkları bir araştırmada empatik eğilim ve siber zorbalık arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Empatik eğilim, cinsiyet ve algılanan akademik başarının siber zorbalığı yordadığı bulunmuştur.

Yaman ve Peker (2012) tarafından ortaėėretim őėrencileri üzerinde yapılan araştırmada őėrencilerin siber zorbalığın bazı tőrlerini yaptığı tespit edilmiştir. Bunun nedenleri arasında ise arkadaş ortamı, can sıkıntısı ve intikam alma isteği gösterilmiştir. Arkadaşlık ilişkilerini geliştirme ve keyifli zaman geçirme ise bu davranışı sürdürmeye neden olmuştur.

ivilidağ ve Cooper (2013) tarafından ergenler üzerinde yapılan araştırmada siber zorbalık davranışı, öfke ve diğer bazı değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Anadolu Lisesinde őėrenim gören őėrencileri genel lisede őėrenim gören őėrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı gőstermektedirler. Kız veya erkek olmaya ve yaşa göre ise ergenlerin siber zorbalık davranışı gőstermeleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Peker ve Eroğlu (2015) tarafından yapılan araştırmada aileden algılanan sosyal destek ve siber zorbalık eğilimi arasındaki ilişkide arkadaştan algılanan sosyal desteğin etkili olduğu belirtilmiştir.

Yiğit, Keskin ve Yurdağul (2018), tarafından yapılan çalışmada siber zorbalık ve aile desteği arasındaki ilişki cinsiyet, internet kullanımı ve őėrenim dőzeyi bağlamında incelenmiştir. Araştırmada őėrencilerin internet kullanım sıklığı arttıkça algılanan aile desteği dőzeyinin dőřmekte olduğuna, siber zorbalık davranışlarının ise artış gősterdiėine değinilmiştir. Ayrıca çalışmada őėrencilerin siber zorbalık dőzeyleri ile algılanan aile desteği dőzeyleri arasında negatif yőnlő orta dőzeyde bir ilişkinin varlığının da tespit edildiği belirtilmiştir.

Gölpek-Sarı ve Seferoğlu (2019) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen bilgiler sanal zorbalık farkındalık eğitimi almış öğrencilerin sanal zorbalık yapma oranları ve sanal mağduriyet oranlarının daha düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Özkan (2019) tarafından yapılan araştırmada siber zorbalık ile öznel mutluluk arasındaki negatif yönlü bir ilişki bulunduğu ve siber zorbalık davranışlarının öznel mutluluk düzeyi ile ters orantı olduğu belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada siber zorbalık davranışı sergileyen bireylerin öznel mutluluk düzeyinde olarak azalma görüldüğüne de değinilmiştir.

b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Öğretmen adaylarının siber zorbalık hakkında ne kadar endişe duydukları hakkında yapılan bir araştırmada (Li, 2008b) adaylara üç soru sorulmuştur: 1-Siber zorbalık hakkında endişe duyuyorum, 2-Çocuklar siber zorbalıktan etkileniyor, 3-siber zorbalık okullar için bir sorundur. Elde edilen sonuçlara göre öğretmen adaylarının üçte biri siber zorbalığı okullar için bir sorun olarak görmektedir. Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu siber zorbalığın çocuklar üzerinde önemli etkileri olduğunu anlamasına ve siber zorbalıktan endişe duymasına rağmen, siber zorbalığı kendi okullarında bir problem olarak görmemektedirler. Yine aynı şekilde Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu siber zorbalık ile baş etmede kendine güvenmemektedir. Hatta endişe düzeyleri yüksek olmasına ve zorbalarla yüzleşip zorbalığa uğrayanlara destek vermek istemelerine rağmen sorunu nasıl tanımlayacaklarını ya da nasıl yöneteceklerini bilmemektedirler.

Slonje & Smith (2008) tarafından ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada elde edilen sonuçlardan herhangi birinin bir şekilde siber zorbalığa uğrayıp uğramadığı incelendiğinde, siber zorbalığa maruz kalanların, sadece geleneksel zorbalığa maruz kalanlardan %9 oranında ayrıldığı görülmüştür. Bunların sadece %1'i diğerlerine siber zorbalık davranışında bulunmuşlardır. %8,1'i ise siber zorbalık davranışında bulunmamıştır.

Low ve Espelage (2013), tarafından yapılan araştırmada siber zorbalığın geleneksel zorbalık, yetersiz ebeveyn izleme ve kontrolü ve aile içi şiddet ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Hemphill ve Heerde, (2014) yapmış oldukları çalışmada siber zorbalık davranışı göstermede kötü aile yönetiminin bir yordayıcı olduğunu bulmuşlardır.

Yapılan bir araştırmada (Doane, Pearson, & Kelley, 2014) siber zorbalık davranışı göstermenin nedenleri arasında düşük empati düzeyi ve akran onayı alma isteği olduğu bulunmuştur.

Yapılan bir çalışmada (Fletcher ve arkadaşları, 2014) okuldaki saldırgan davranışlar ve siber zorbalık arasında ilişki bulundu. Bunu yanı sıra ilgili araştırmada siber zorbalığın düşük yaşam kalitesi ve psikolojik zorluklar ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Yapılan bir çalışmada (Navarro ve arkadaşları, 2015) siber zorbalığın öznel iyi oluşun belirtileriyle negatif yönlü bir korelasyon oluşturduğu. Hem failleri hem de mağdurların düşük öznel iyi oluşa sahip oldukları bulunmuştur.

Yapılan bir araştırmada internet bağımlılığı ile siber zorbalık davranışı gösterme arasında pozitif bir ilişki düşük ebeveyn bağlılığı arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, aileleri tarafından onlara kısıtlayıcı davranıldığını belirten ergenlerin siber zorbalık davranışı gösterme ihtimalinin daha düşük olduğu bulunmuştur (Chang ve arkadaşları, 2015).

Yapılan bir araştırmada (Jo ve arkadaşları, 2015) Siber zorbalık davranışının düşünce problemleri ve dikkat sorunları ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

You & Lim, (2016) yaptıkları çalışmada, siber zorbalık yapma davranışının nedenleri arasında uzun internet kullanımı, yüksek saldırganlık düzeyi ve kendini kontrol eksikliği olduğunu bulmuşlardır.

Leung, Wong ve Farver (2018), tarafından yapılan araştırmada, katılımcıların %58'inin siber zorbalık davranışında bulunduğu ve %68'inin de siber zorbalığa maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada hem siber zorbalık davranışı sergileme

hem de siber zorbalığa maruz kalma yaşam doyumu ile negatif yönde ilişkili olarak bulunmuştur.

Baldry, Sorrentino ve Farrington (2019) tarafından yapılan çalışmada ergenlerin yarısı ebeveynlerinin çevrimiçi aktiviteleri hakkında bilgileri olmadığını veya bu aktivitelerle erişimlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca siber zorbalık davranışı sergileyen erkeklerin çevrimiçi aktiviteler ve sosyal ağ denetiminde ebeveyn yetersizliğinin kızlara göre 3 kat fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Psikolojik İyi Oluş Alanında Yapılan Araştırmalar

a) Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Özen ve Gülaçtı (2012) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada öğretmen adaylarının, sosyal beceri düzeyleri ile psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada sosyal beceri düzeyinin artmasının psikolojik iyi oluş düzeyini de artıracığına değinilmiştir.

İlğan ve Diğerleri (2015), tarafından üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının ne düzeyde olduğunun belirlenmesi ve bu düzeyin çeşitli demografik ve sosyal faktörlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya konulması amaçlı bir çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre psikolojik iyi oluş düzeyleri cinsiyete, fakülteye, yetenek alanlarına, herhangi bir kulübe katılmaya, ailesinin aylık gelirine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Bunun yanında ailesi ile birlikte ikamet eden öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin özel yurtlarda kalanlara oranla daha yüksek olduğu bulunmuş, öğrencilerin katıldığı sosyal faaliyetlerin sayısının da onların psikolojik iyi oluş düzeylerini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Gülyüksel-Akdağ ve Cihangir-Çankaya (2015), evli bireylerde psikolojik iyi oluşu hangi değişkenlerin yordadığının belirlenmesi amacıyla yaptıkları çalışmada benlik saygısı ve evlilik doyumunun evli bireylerde psikolojik iyi oluşun anlamlı yordayıcıları olduğu, ancak kök aile ile ilişkiler değişkeninin evli bireylerde psikolojik iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tatlıoğlu (2015) tarafından çeşitli fakültelerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada; üniversite öğrencilerinin aylık gelir ve harcama düzeyi ile psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik iyi oluşun bireysel gelişim alt boyutu ile anlamlı bir farklılık bulunmuş, aylık harcama miktarı yüksek olan üniversite öğrencilerinin bireysel gelişimlerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer alt boyutlar incelendiğinde bulunan fark anlamlı değildir.

Doğan (2016) tarafından sosyal ağ siteleri kullanımının (Facebook ve Twitter) mutluluk, psikolojik iyi-oluş ve yaşam doyumlarına etkisi araştırılmıştır. Sosyal ağ sitelerinin kullanımını tespit etmek amacıyla lise öğrencilerine sosyal ağlarda ne kadar süre geçirdiği sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre sosyal ağ siteleri kullanımının mutluluk, yaşam doyumu ve psikolojik iyi-oluşu anlamlı olarak yordadığı görülmektedir.

Karababa, Mert ve Çetiner (2018), tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sonucunda benlik ayrımlaşması ile psikolojik iyi olma arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca, araştırmadan elde edilen bulgular; ben pozisyonu alma, duygusal tepkisellik ve duygusal kopma alt boyutlarının psikolojik iyi olma düzeyinin yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadır. Son olarak çalışmada genel olarak üniversite öğrencilerinde benlik ayrımlaşma düzeyi arttıkça psikolojik iyi olma düzeyinin de artmakta olduğuna ve benlik ayrımlaşmasının kişinin mutluluğunun önemli bir yordayıcısı konumunda bulunduğuna değinilmiştir.

Kındıroğlu ve Yaşar-Ekici (2019) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin psikolojik iyi oluş düzeyleri ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocuklarının sosyal yetkinlik ve davranışları arasında anlamlı ilişki bir ilişki bulunduğu ifade edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveynlerin psikoloji iyi oluş düzeyleri arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyi artmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin psikolojik iyi oluş düzeyi arttıkça çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyleri artmakta, kaygı - geri çekilme ve öfke - agresyon düzeyleri azalmaktadır.

Göçen (2019) tarafından yapılan araştırmada yaşam anlamı boyutlarından mevcut anlamın, psikolojik sermaye boyutlarından öz yeterlilik, iyimserliğin ve

cinsiyet değişkeninin öğretmenlerin psikolojik iyi oluşları üzerinde yordayıcı bir etkiye sahi olduğu bulunmuştur.

b) Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Netz ve arkadaşları (2005), tarafından ileri yaştaki katılımcılar üzerinde yapılan fiziksel etkinlik ve psikolojik iyi oluş ile ilgili meta analiz çalışmasında, fiziksel etkinlik yaptırılan gruplardaki ortalama değişimin boyutunun, kontrol gruplarındakinin neredeyse üç katı olduğu belirtilmiştir. Aerobik çalışmasının en faydalı çalışma olduğu, orta yoğunluk düzeyindeki etkinliğin en faydalı etkinlik düzeyi olduğu görülmüştür. Fiziksel etkinliğin en güçlü etkiyi öz-yeterlilik üzerinde yaptığı görülmüştür. Kardiyovasküler durum, güç ve işlevsel kapasitedeki iyileşmeler genel olarak iyi oluş ile bağlantılı bulunmuştur.

Ussher ve arkadaşları (2007) tarafından ergenler (13-16 yaş arası) üzerinde yapılan çalışmada fiziksel etkinlik, yerleşik davranış kalıpları (TV/ bilgisayar/video kullanımı) ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda düşük seviyedeki fiziksel etkinlik ile psikolojik iyi oluştaki azalma arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Hassmén, Koivula ve Uutela (2000), tarafından 25-64 yaş arasındaki bireyler üzerinde yapılan çalışmada fiziksel egzersiz sıklığı ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar psikolojik iyi oluş ile düzenli fiziksel egzersiz arasında tutarlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçları haftada en az iki ila üç defa egzersiz yapan kişilerin, daha az egzersiz yapan veya hiç yapmayan kişilere göre daha az depresyon, öfke, alaycı (küçümseyici) güvensizlik ve stres yaşadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, haftada en az iki kez egzersiz yapanlar, daha az sıklıkta egzersiz yapanlara kıyasla, kendi belirttiklerine göre, daha yüksek tutarlılık duygusuna ve daha güçlü bir sosyal bütünleşme hissine sahip olmaktadır. Araştırma sonuçları haftada en az iki ila üç defa egzersiz yapan kişilerin, daha az egzersiz yapan veya hiç yapmayan kişilere göre daha az depresyon, öfke, alaycı (küçümseyici) güvensizlik ve stres yaşadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, haftada en az iki kez egzersiz yapanlar, daha az sıklıkta egzersiz yapanlara kıyasla, kendi belirttiklerine

göre, daha yüksek tutarlılık duygusuna ve daha güçlü bir sosyal bütünleşme hissine sahip olmaktadır.

Carmeli, Yitzhak-Halevy ve Weisberg (2009) tarafından yapılan araştırmada duygusal zekâ ile psikolojik iyi oluşun dört alt boyutu (kendini kabul, yaşam doyumu, somatik şikâyetler ve benlik saygısı) arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Duygusal zekâ düzeyleri yüksek bireylerin, duygusal zekâ düzeyleri düşük bireylerden daha yüksek bir seviyede psikolojik iyi oluşa sahip olmaları beklenmektedir. Elde edilen bulgulara göre duygusal zekâ ile psikolojik iyi oluşun bu çalışmada incelenen dört alt boyutundan üçü (kendini kabul, yaşam doyumu ve benlik saygısı) arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Duygusal zekâ ile somatik şikâyetler arasında ise negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Bowlin ve Baer (2012), tarafından lisans öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada farkındalık, öz-denetim ve psikolojik işlevsellik arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerden alınan cevaplarlar doğrultusunda farkındalık, öz-denetim, psikolojik iyi oluş, genel psikolojik sıkıntı (depresyon, kaygı ve stres) durumlarında ölçümler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre hem farkındalık hem de öz-denetim ile iyi oluş arasında pozitif yönlü bir ilişki; genel psikolojik sıkıntılar ile negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Bernal-Ruiz ve arkadaşları (2017) tarafından 16-23 yaş arasındaki lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada; sorunlu internet kullanımı ve psikolojik iyi oluş ile sosyal kaygı ve obsesif-kompulsif tepkiler arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda sorunlu internet kullanımı ile sosyal anksiyete ve obsesif-kompulsif davranışlar arasında anlamlı ve doğrudan bir korelasyon bulunmuştur. İnternetin sorunlu kullanımının ana belirleyicileri: Çevresel hâkimiyet, sosyal kaygı ve obsesif-kompulsif belirtilerdir. Son olarak, sosyal kaygı yaşayan gençlerin interneti hoş bir etkileşim aracı olarak kullandıkları, obsesif-kompulsif belirtileri olan gençlerin ise yaşadıkları obsesif-kompulsif durumun oluşturduğu kaygıyı ortadan kaldırmak için aşırı internet kullanıcısı olabileceği sonucuna varılabilir.

Bendixen ve Kennair (2018), tarafından yapılan araştırmada, akranları tarafından fiziksel olmayan tacize maruz kalmanın, düşük psikolojik iyi oluş düzeyleriyle orta derecede ilişkili olduğuna değinilmiştir. Çalışmada, sopa ve taşların kemikleri kırabilmesine rağmen, aşağılayıcı sözlerin ve diğer fiziksel olmayan cinsel taciz biçimlerinin lise öğrencilerine kesinlikle zarar verdiği anlaşılmaktadır, ifadeleri kullanılmıştır.

Sampath ve arkadaşları (2019) tarafından farkındalık ve farkındalığın üniversite ğrencilerinin psikolojik iyi oluşları üzerindeki rolü konulu çalışmada farkındalığın; düşük depresyon, anksiyete ve stres düzeyleriyle önemli ölçüde ilişkili olduğu bulunmuştur.

III. YÖNTEM

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu tür tarama modellerinde gerçek bir neden sonuç ilişkisi aranmamakla birlikte, ilişkilerin yorumlanması ve kestirilmesi mümkündür. Bu tür modeller özellikle eğitim alanında pek çok şekilde uygulanabilmektedir (Köse, 2014; Karasar, 2013).

B. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu 2017-2018 eğitim-öğretim yılları arasında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitim görmekte olan 3656 öğrenci arasından seçilen, 350'si kız 156'sı erkek olmak üzere, 506 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken "Basit Seçkisiz Örnekleme Yöntemi"nden faydalanılmıştır. "Basit Seçkisiz Örnekleme Yöntemi" Evrendeki tüm birimlerin seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansa sahip olduğu, yani tüm bireylerin seçilme olasılığının aynı olduğu ve bir bireyin seçiminin diğer bireylerin seçimini etkilemediği seçkisiz örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk ve arkadaşları, 2013). Oluşturulan örneklem grubuna ait bazı betimleyici istatistikler Tablo.5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Bölümlere ve Sınıflara Göre Dağılımları

	Gruplar	N	%
Bölüm	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	127	25,1
	Türkçe Eğitimi	111	21,9
	Okul Öncesi Eğitimi	69	13,6
	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	33	6,5
	Matematik Eğitimi	41	8,1
	Fen Bilgisi Eğitimi	93	18,4
	Resim İş Eğitimi	32	6,3
	1.Sınıf	31	6,1
Sınıf	2.Sınıf	196	38,7
	3.Sınıf	227	44,9
	4.Sınıf	52	10,3

C. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu, Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği bu araştırmada veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin demografik bilgilerini elde edebilmek amacıyla bu araştırma kapsamında geliştirilmiştir. Form

geliştirilirken, katılımcılara yöneltilen soruların seçenekleri çeşitli ölçütlere göre belirlenmiştir. Ebeveyn tutumu algısı değişkeni Kuzgun (1972) tarafından sınıflandırılan şekli ile kullanılmıştır. Doğum sırası değişkeni Adler (1964) tarafından tanımlanan şekli ile benzer şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Aileden ayrı kalmanın etkilerinin 1 ay veya daha uzun sürede semptomlara dönüşebileceği düşünüldüğünden bu sorudaki süre 1 ay olarak belirlenmiştir. Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer konusunda seçenekler geniş tutulmak istendiğinden tüm yerleşim birimlerine yer vermeye çalışılmıştır. Ekonomik düzey saptanmaya çalışılırken bireylerin kendi algılarının bulunması amaçlandığından niceliksel bir miktar belirtilmemiş seçenekler daha öznel tutulmuştur. Günlük internet kullanım süresi ve sosyal medyayı kullanma yoğunluğunu belirlemeye yönelik sorular ise yapılan araştırmalarda genel olarak kullanılan süre ve yoğunluklara benzer şekilde sorulmaya çalışılmıştır.

2. Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği:

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeğini Çetin, Yaman ve Peker (2011) geliştirmiştir. Ölçek birisi siber zorbalık (SZF) diğeri de siber zorbalığa maruz kalma (SMF) deneyimlerini ölçen ve her birisi 22 sorudan oluşan iki paralel formdan ve siber dilsel zorbalık (SDZ)/mağduriyet, kimliği gizleme (KG) ve siber sahtecilik (SS) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin Siber Zorbalık Formu kullanılmıştır. Katılımcılar siber zorbalık deneyimlerini “Ben Yaptım” kısmında, siber zorbalığa maruz kalma deneyimlerini ise “Bana Yapıldı” kısmında yer alan ve “5”(Daima)’den “1”(Asla)’e kadar uzanan 5’li likert tipi derecelendirme aracılığıyla belirtmektedir. SMF’de puanların yükselmesi siber zorbalığa maruz kalma, SZF’de puanların yükselmesi ise siber zorbalık yapma durumlarının arttığına işaret etmektedir. İç tutarlık güvenirlik katsayısı SMF için .89 olarak bulunmuştur. Ayrıca SMÖ’nün iç tutarlık katsayıları SS alt boyutu için .86, SDZ alt boyutu için .80 ve KG alt boyutu için .68 olarak belirlenmiştir. SZF’nin iç tutarlık katsayısı .89 olarak saptanmıştır. SZÖ’nün alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları ise, SS için .83, SDZ için .81 ve KG için de .69 olarak tespit edilmiştir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışma kapsamında Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .91 olarak

belirlenmiştir. Erbiçer (2011) tarafından yapılan çalışmada Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliğini test eden çalışmaların sonuçlarına göre bu ölçeğin üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerini belirlemek için geçerli ve güvenilir bir araç olduğu belirtilmiştir.

3. Psikolojik İyi Olma Ölçekleri (PİÖÖ-42)

Ryff (1989) tarafından geliştirilen ve Akın ve diğerleri (2012), tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek 7'li likert tipi bir ölçektir. Ölçek psikolojik iyi olma yapısının özelliklerini ölçen ve bireyin kendisi hakkında bilgi vermesine dayanan bir ölçektir. Ölçek 42 maddeden ve altı alt ölçekten oluşmaktadır: Özerklik, çevresel hâkimiyet, bireysel gelişim, diğerleriyle olumlu ilişkiler, yaşam amaçları, öz-kabul. Her bir alt boyutla ilgili yedi madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 294, en düşük puan ise 42'dir. Bireyin her bir alt ölçekten elde ettiği puanları yüksek olması bireyin ilgili alt ölçeğin değerlendirdiği özelliklere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçek toplam bir psikolojik iyi olma puanı da vermektedir. Ölçekte yer alan 3, 5, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 26, 27, 30, 31, 32, 34, 36, 39 ve 41 nolu maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunda uygulanan doğrulayıcı faktör analizinde 6 boyutlu modelin uyum endeksi değerleri: $\chi^2=2689.13$, $sd=791$, $RMSEA=.48$, $NFI=.92$, $NNFI=.94$, $CFI=.95$, $IFI=.95$, $RFI=.92$, $GFI=.90$, $SRMR=.048$ olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha iç tutarlık güvenirlik katsayısı ölçeğin bütünü için .87 olarak hesaplanmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışma kapsamında Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ölçeğin toplamı için .88 olarak belirlenmiştir.

D. Verilerin Analizi

Araştırma verileri toplanarak bilgisayar ortamına aktarılmış; tespit edilen 14 adet eksik veya hatalı doldurulmuş formlardaki veriler elenerek veri seti analizler için hazır duruma getirilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 22.0 programından faydalanılmıştır.

Veriler analiz edilirken, parametrik veya non-parametrik testlerden hangilerinin kullanılacağını belirlemek amacıyla normallik dağılımına ve grupların varyanslarının eşitliğine (Levene F Testi) bakılarak veri analizine başlanmıştır. Parametrik testlerde aranan normallik dağılımı şartının yerine gelip gelmediğini belirlemek amacıyla siber zorbalık değişkeni için çarpıklık (2.11) ve basıklık (4.63) değerleri ile Kolmogorov-Smirnov (.000) ve Shapiro-Wilk (.000) testlerinden alınan sonuçlar incelenmiştir. Ayrıca ortalama ve mod değerlerine, histogram ve saçılım grafiklerine bakılmıştır. Aynı şekilde psikolojik iyi oluş değişkeni için de çarpıklık (-.34) ve basıklık (.00) değerleri ile Kolmogorov-Smirnov (.097) ve Shapiro-Wilk (.003) testlerinden alınan sonuçlar incelenmiş, ortalama ve mod değerlerine, histogram ve saçılım grafiklerine bakılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda siber zorbalık puanı değişkeninin tüm demografik değişkenlere (Cinsiyet, günlük internet kullanım süresi, sosyal medyayı kullanım sıklığı, algılanan sosyo-ekonomik durum, doğum sırası, ebeveyn tutum algısı, uzmana başvurmuş olma durumu, aileden ayrı kalma durumu, yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer) göre normal dağılım göstermediği,

Yine psikolojik iyi oluş puanı değişkeninin ise tüm demografik değişkenlere (Cinsiyet, günlük internet kullanım süresi, sosyal medyayı kullanım sıklığı, algılanan sosyo-ekonomik durum, doğum sırası, ebeveyn tutum algısı, uzmana başvurmuş olma durumu, aileden ayrı kalma durumu, yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer) göre normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Ayrıca değişkenler arasındaki normal dağılım ve doğrusal ilişki varsayımları değerlendirilerek, araştırmadan elde edilen verilerin basit doğrusal regresyon analizi için uygun olup olmadığı incelenmiştir. Regresyonun modeli kurulurken; siber zorbalık davranışı sergilemenin, psikolojik iyi oluşu ne ölçüde açıkladığının bulunması hedeflenmiştir. Regresyon analizinin gerçekleştirilebilmesi için hata teriminin denklemi etkilememesi gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek için ise Y değerleri, her X değerine göre normal bir dağılıma sahip olmalı dolayısıyla bağımlı değişken normal bir dağılım göstermelidir (Williams, Grajales, ve Kurkiewicz, 2013; Berry, 1993). Bu sebeple bağımlı değişken olarak kabul edilen psikolojik iyi oluş puanlarının; çarpıklık-basıklık, ortalama, medyan, mod değerlerine ve Kolmogorov-

Smirnov, Shapiro-Wilk test sonuçlarına bakılmış ve regresyon analizi için gerekli şartların yerine geldiğine karar verilmiştir. Siber zorbalık davranışı sergileme ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki incelenirken basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

Tablo 6. Siber Zorbalık ve Psikolojik İyi Oluş Değişkenlerinin Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Siber Zorbalık	2.11	4.63
Psikolojik İyi Oluş	-.34	-.00

IV. BULGULAR

Araştırmada ilk olarak öğrencilerin çeşitli demografik değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Çeşitli Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikleri

	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Erkek	156	30,8
	Kadın	350	69,2
Günlük İnternet Kullanım Süresi	1 Saatten Az	32	6,3
	1-4 Saat Arası	347	68,6
	4 Saatten Fazla	127	25,1
Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğu	Günde Birkaç Defa	436	86,2
	Günde Bir Defa	44	8,7
	Birkaç Günde Bir Veya Daha Az	26	5,1
Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey	Düşük	35	6,9
	Orta	447	88,3
	Yüksek	24	4,7
Doğum Sırası	İlk Çocuk	154	30,4
	Ortanca Çocuk	189	37,4
	Son Çocuk	163	32,2

Tablo 7. (Devam) Öğrencilerin Çeşitli Demografik Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikleri

	Demokratik	340	67,2
Algılanan Anne-Baba Tutumu	Otoriter	144	28,5
	İlgisiz	22	4,3
Psikolojik Bir Sorundan Dolayı Bir Uzmanla Başvurmuş Olma Durumu	Evet	77	15,2
	Hayır	429	84,8
Üniversiteden Önce Ailesinden 1 Ay Veya Daha Uzun Süre Ayrı Kalma Durumu	Evet	260	51,4
	Hayır	246	48,6
Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yer	Köy	120	23,7
	İlçe	122	24,1
	Şehir	155	30,6
	Büyükşehir	109	21,5

1. Cinsiyete göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin cinsiyete göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Siber Zorbalık	Erkek	156	305.79	47703.00	5.41	.000
	Kadın	350	230.19	80568.00		

**p<.01

Mann-Whitney U Testi sonuçları, erkek ve kadın katılımcıların siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir ($Z_{156-350} = 5.41$, $p < .05$). Erkek öğrencilerin sıra ortalamasının daha yüksek olduğu (305.79), diğer bir ifadeyle erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı gösterdiği söylenebilir.

Öğrencilerin cinsiyete göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem t-Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Psikolojik İyi Oluş	Erkek	156	203.29	29.70	2.44	.015
	Kadın	350	209.93	27.45		

*p<.05

Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları, erkek ve kadın katılımcıların öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanları arasındaki farklılığın anlamlı olduğunu göstermektedir ($t_{156-350} = 2.44$, $p < .05$). Kız öğrencilerin aritmetik ortalamasının daha yüksek olduğu (209.93), diğer bir ifadeyle kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek bir psikolojik iyi oluşa sahip olduğu söylenebilir. Etki büyüklüğünü gösteren eta kare değeri ($\eta^2 = .12$)’dir.

2. Psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurma durumuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurma durumuna göre siber zorbalık puanlarının farklılaşp farklılaşmadığı Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Psikolojik Bir Sorundan Dolayı Bir Uzmana Başvurma Durumuna Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	B.Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Siber Zorbalık	Evet	77	274,96	21172,00	1.41	.158
	Hayır	429	249,65	107099,00		

$p > .05$

Mann-Whitney U Testi sonuçları, psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmuş olan ve olmayan katılımcıların siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir ($Z_{77-429} = 1.41$, $p > .05$).

Öğrencilerin psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmuş olma durumuna göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem t-Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Psikolojik Bir Sorundan Dolayı Bir Uzmana Başvurma Durumuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Durum	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Uzmana Başvuru Durumu	Evet	77	201.42	26.31	2,18	.030
	Hayır	429	209.04	28.51		

$*p < .05$

Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları, psikolojik bir sorundan dolayı uzmana başvuran ve başvurmayan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanları arasındaki farklılığın anlamlı olduğunu göstermektedir ($t_{77-429} = 2.18, p < .05$). Uzmana başvuran öğrencilerin aritmetik ortalamasının daha düşük olduğu (201.42), diğer bir ifadeyle uzmana başvuran öğrencilerin başvurmayanlara göre daha düşük bir psikolojik iyi oluşa sahip olduğu söylenebilir. Etki büyüklüğünü gösteren eta kare değeri ($\eta^2 = .14$)’tür.

3. Üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalma durumuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalma durumuna göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Üniversiteden Önce Ailesinden Bir Ay Veya Daha Uzun Süre Ayrı Kalma Durumuna Göre Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Durum	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Aileden Ayrı Kalma Durumu	Evet	260	274.85	71461.00	3.40	.001
	Hayır	246	230.93	56810.00		

**p<.01

Mann-Whitney U Testi sonuçları, üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan ve kalmayan öğrencilerin siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu göstermektedir ($Z_{246-260} = 3.40, p < .05$). Üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan öğrencilerin siber zorbalık puanı sıra ortalaması daha yüksek olduğu (274.85), başka bir ifadeyle üniversiteden önce

ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan öğrencilerin siber zorbalık davranışı gösterme düzeylerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalma durumuna göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Bağımsız Örneklem t-Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Üniversiteden Önce Ailesinden Bir Ay Veya Daha Uzun Süre Ayrı Kalma Durumuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Durum	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Aileden Ayrı Kalma Durumu	Evet	260	206.63	28,03	1.01	.310
	Hayır	246	209.19	28,57		

$p > .05$

Bağımsız Örneklem t-Testi sonuçları, üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan ve kalmayan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanları arasındaki farklılığın anlamlı olmadığını göstermektedir ($t_{246-260} = 1.01$, $p > .05$). Üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan ve kalmayan öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin farklılaşmadığı söylenebilir.

4. Günlük internet kullanım süresine göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

İnternet Kullanım Süresi	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p	MWU
1 Saatten Az	32	160.08				
1-4 Saat Arası	347	256.30	14.96	2	.001	1-2, 1-3
4 Saatten Fazla	127	269.39				

**p<.01

Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre siber zorbalık puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($X^2=14.96$, $p<.05$). Anlamlı farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları da tabloda gösterilmiştir. Buna göre günlük internet kullanım süresi 1-4 saat arası ve 4 saatten fazla olanlar, 1 saatten az olanlara göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemektedir.

Öğrencilerin günlük internet kullanım süresine göre psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15. Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

İnternet Kullanım Süresi	N	$\bar{X}$	Ss
1 Saatten Az	32	205.06	33.16
1-4 Saat Arası	347	208.49	28.01
4 Saatten Fazla	127	206.93	27.94
Toplam	506	207.88	28.30

Çalışma grubundaki 506 katılımcının psikolojik iyi oluş puan ortalaması 207.88’dir. Günlük internet kullanım süresi 1 saatten az olanların psikolojik iyi oluş

puan ortalaması 205.06, 1-4 saat arası olanların 208.49, 4 saatten fazla olanların ise 206.93'tür.

Öğrencilerin günlük internet kullanım sürelerine göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	496.03	2	248.01		
Gruplar İçi	404004.08	503	803.19	.31	.734
Toplam	404500.12	505			

p>.05

Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları günlük internet kullanım sürelerine göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($F_{2-503}: 0.31, p > .05$).

5. Sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğuna Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Sosyal Medyayı Kullanım Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Günde Birkaç Defa	436	256.98			
Günde Bir Defa	26	210.08	2.74	2	.253
Birkaç Günde Bir Veya Daha Az	44	244.70			

p>.05

Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları öğrencilerin sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre siber zorbalık puan dağılımlarının arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($X^2=2.74$, $p>.05$). Başka bir ifadeyle test sonuçlarına göre sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna ilişkin siber zorbalık davranışı gösterme düzeyi farklılaşmamaktadır.

Öğrencilerin sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18. Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Sosyal Medyayı Kullanım Sıklığı	N	$\bar{X}$	Ss
Günde Birkaç Defa	436	206.93	28.17
Günde Bir Defa	26	213.34	28.15
Birkaç Günde Bir Veya Daha Az	44	214.04	29.18
Toplam	506	207.88	28.30

Tablo incelendiğinde sosyal medyayı kullanma yoğunluğu günde birkaç defa olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanı aritmetik ortalaması 206.93, günde bir defa

olan öğrencilerin 213.34, birkaç günde bir veya daha az olan öğrencilerin ise 214.04 olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Sosyal Medyayı Kullanma Yoğunluğuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	2838.12	2	1419.06		
Gruplar İçi	401661.99	503	798.53	1.77	.170
Toplam	404500.12	505			

p>.05

Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan dağılımları arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($F_{2-503}:1.77, p>.05$).

6. Algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Düşük	35	272,51			
Orta	447	251,26	.93	2	.627
Yüksek	24	267,48			

p>.05

Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre siber zorbalık puan dağılımlarının arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($X^2=.65$, $p>.05$). Elde edilen bu veriye göre algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre siber zorbalık davranışı göstermenin farklılaşmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21. Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey	N	$\bar{X}$	Ss
Düşük	35	200.60	25.53
Orta	447	208.61	28.63
Yüksek	24	204.83	25.04
Toplam	506	207.88	28.30

Algılanan sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanı aritmetik ortalaması 200.60, orta olan öğrencilerin 208.55, yüksek olan öğrencilerin ise 204.35’dir.

Öğrencilerin algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	2320.80	2	1160.40	1.45	.235
Gruplar İçi	402179.31	503	799.56		
Toplam	404500.12	505			

$p > .05$

Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan dağılımları arasındaki farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($F_{2-503}:1.39, p > .05$).

7. Doğum sırasına (İlk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk) göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin doğum sırasına göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23. Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Doğum Sırası	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
İlk Çocuk	154	259.32	.52	2	.769
Ortanca Çocuk	189	253.90			
Son Çocuk	163	247.54			
Toplam	506				

p>.05

Kruskal-Wallis H Testi sonuçları doğum sırasına göre öğrencilerin siber zorbalık puan dağılımlarına ilişkin farkın anlamlı olmadığını göstermektedir ($X^2=.52$, $p>.05$). Buna göre ilk, ortanca veya son çocuk olmaya göre siber zorbalık yapma davranışının farklılaşmadığı söylenebilir.

Öğrencilerin doğum sırasına göre psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24. Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	Ss
İlk Çocuk	154	205.07	29.65
Ortanca Çocuk	189	206.24	26.60
Son Çocuk	163	212.43	28.52
Toplam	506	207.88	28.30

İlk çocuk olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanı aritmetik ortalaması 205.07, ortanca çocuk olan öğrencilerin 206.24, son çocuk olan öğrencilerin ise 212.43’tür.

Öğrencilerin doğum sırasına göre psikolojik iyi oluş puanların farklılaşp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25. Doğum Sırasına Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	LSD
Gruplar Arası	5100,52	2	2550.26			
Gruplar İçi	399399.60	503	794.03	3.21	.041	1-3, 2-3
Toplam	404500.12	505				

*p<.05

Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları doğum sırasına göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan dağılımları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{2-503}:3.21$, $p<.05$). Anlamlı farkın kaynağının anlaşılması amacıyla yapılan LSD Testi sonuçları da tabloda gösterilmiştir. Sonuçlar üçüncü grubun lehine anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle son çocukların psikolojik iyi oluşlarının ilk ve ortanca çocuklara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

8. Algılanan anne-baba tutumuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin algılanan anne-baba tutumuna göre siber zorbalık puanlarının farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 26'da gösterilmiştir.

Tablo 26. Algılanan Anne-Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Ebeveyn Tutum Algısı	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p	MWU
Demokratik	340	247,68	6.46	2	.039	1-3, 2-3
Otoriter	144	255,80				
İlgisiz	22	328,43				
Toplam	506					

*p<.05

Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları öğrencilerin algılanan anne-baba tutumuna göre siber zorbalık puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir ($X^2=6.65$, $p<.05$). Anlamlı farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U Testi sonuçları da tabloda gösterilmiştir. Buna göre algılanan anne-baba tutumu ilgisiz olan öğrenciler, algılanan anne-baba tutumu demokratik ve otoriter olanlara göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemektedir.

Öğrencilerin algılanan anne-baba tutumuna göre psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Algılanan Anne-Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Ebeveyn Tutum Algısı	N	$\bar{X}$	Ss
Demokratik	340	211,87	26,63
Otoriter	144	201,47	29,04
İlgisiz	22	188,13	33,42
Toplam	506	207,88	28,30

Anne-baba tutumunun demokratik olduğunu düşünen öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanı aritmetik ortalaması 211.24, otoriter olduğunu düşünen öğrencilerin 201.47, ilgisiz olduğunu düşünen öğrencilerin ise 186.83'tür.

Öğrencilerin algılanan anne-baba tutumuna göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 28'de gösterilmiştir.

Tablo 28. Algılanan Anne-Baba Tutumuna Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p	LSD
Gruplar Arası	19918,82	2	9959,41			1-2,
Gruplar İçi	384581,29	503	764,57	13.02	.000	1-3,
Toplam	404500,12	505				2-3

**p<.01

Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları algılanan anne-baba tutumuna göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan dağılımları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{2-503;13.02}$, $p<.05$). Anlamlı farkın kaynağının anlaşılması amacıyla yapılan LSD Testi sonuçları da tabloda gösterilmiştir. Sonuçlar tüm gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Psikolojik iyi oluş düzeyine göre gruplar; demokratik anne-baba tutumuna sahip öğrenciler, otoriter anne-baba tutumuna sahip öğrenciler ve ilgisiz anne-baba tutumuna sahip öğrenciler olarak sıralanmaktadır.

9. Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Öğrencilerin yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre siber zorbalık puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Öğrencilerin Siber Zorbalık Puan Dağılımlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Yaşam yeri	N	Sıra Ortalaması	X ²	Sd	p
Köy	120	229,07	4.95	3	.175
İlçe	122	254,77			
Şehir	155	266,85			
Büyükşehir	109	260,00			
Toplam	506				
p>.05					

Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları öğrencilerin yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre siber zorbalık puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($X^2=4.95$, $p>.05$).

Öğrencilerin yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre psikolojik iyi oluş puanlarına ilişkin betimleyici istatistikler tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Yaşam yeri	N	$\bar{X}$	Ss
Köy	120	208.70	24.83
İlçe	122	204.76	30.63
Şehir	155	207.01	27.56
Büyükşehir	109	211.71	30.05
Toplam	506	207.88	28.30

Yaşamının büyük çoğunluğunu köyde geçiren öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanı aritmetik ortalaması 208.70, ilçedekilerin 204.76, şehirdekilerin 207.01, Büyükşehirdekilerin ise 211.71'dir.

Öğrencilerin yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü ANOVA Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 31'de gösterilmiştir.

Tablo 31. Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Geçirildiği Yere Göre Öğrencilerin Psikolojik İyi Oluş Puan Dağılımlarına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kare	F	p
Gruplar Arası	2986.65	3	995.55		
Gruplar İçi	401513.46	502	799.82	1.24	.293
Toplam	404500.12	505			

p>.05

Tek Yönlü ANOVA Testi sonuçları yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir ($F_{3-502}: 1.24, p > .05$).

10. Öğrencilerin siber zorbalık davranışı gösterme düzeylerinin psikolojik iyi oluş puanları üzerindeki etkisinin incelenmesi:

Siber zorbalık davranışı sergileme ve psikolojik iyi oluş puanları arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Siber Zorbalık Davranışı ve Psikolojik İyi Oluş Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	Siber Zorbalık	Psikolojik İyi Oluş
Siber Zorbalık	1	-.281**
Psikolojik İyi Oluş	-.281**	1

** $P < .001$

Tablo 32 incelendiğinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileme düzeylerinin psikolojik iyi oluş puanlarını ne kadar açıkladığı regresyon analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 33’te gösterilmiştir.

Tablo 33. Siber Zorbalık Davranışının Psikolojik İyi Oluş Puanlarını Ne Düzeyde Açıkladığına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar	Standardize Edilmiş Kat. Say.					
	B	Std. Hata	Beta	t	R	R ²	F
1.(Sabit)	238.442	4,801		49.662			
Siber Zorbalık	-1.113	.169	-.281	-6.576	-.281	.079	43.25

**P<.01 Bağımlı Değişken: Psikolojik İyi Oluş

Tablo 33 incelendiğinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin siber zorbalık davranışı sergileme düzeyleri arttıkça psikolojik iyi oluş düzeyleri azalmaktadır.

Açıklama derecesinin anlamlılığını test eden ANOVA tablosu incelendiğinde, regresyon modelinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür ($F_{1/578} = 43.25$; $p < .01$). Yapılan regresyon analizi sonucunda üniversite öğrencilerinde siber zorbalık, psikolojik iyi oluşun yaklaşık %8’ni açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır ($R = -.281$; $R^2 = .079$; $p < .01$).

V. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

A. Sonuçlar

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda üniversite öğrencilerinin cinsiyet, günlük internet kullanım süresi, sosyal medyayı kullanım sıklığı, algılanan sosyo-ekonomik durum, doğum sırası, ebeveyn tutum algısı, uzmana başvurma olma durumu, aileden ayrı kalma durumu ve yaşamının çoğunluğunu geçirdiği yer değişkenleri ile üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanları arasında farklılaşma olup olmadığına ve siber zorbalığın psikolojik iyi oluşu anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına bakılmıştır.

1. Cinsiyete göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini göstermektedir.

Konuyla ilgili alanyazın incelemesi yapıldığında benzer şekilde erkeklerin daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini gösteren çok sayıda araştırmaya rastlanmıştır (Kowalski ve Limber, 2007; Arıca, 2009; Dalmaz, 2014; Li, 2007b; Erdur-Baker, 2010; Ayaş ve Horzum, 2012; İğdeli 2018; Pekşen-Süslü, 2016). Ancak az sayıda da olsa kadınların daha fazla zorbalık davranışı sergilediğini gösteren çalışmaların (Kowalski ve Limber, 2007; Keith ve Martin, 2005) yanı sıra cinsiyete göre zorbalık davranışı sergilemede anlamlı bir farklılık olmadığını söyleyen çalışmalar (MacDonald ve Roberts-Pittman, 2010; Slonje ve Smith, 2008; Özer, 2016) da mevcuttur.

Erkeklerin daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemesinde yaşanan toplum ve o topluma ait kültür etkili olabilmektedir (Yaman ve Sönmez, 2015). Ataerkil toplumlarda erkek bireylere daha fazla özgürlük sağlandığı hatta erkek çocukların zaman zaman şiddet konusunda cesaretlendirildiği kadınların ise daha uyumlu olmalarının beklendiği düşünülmektedir. Bu durum erkeklerin daha serbest ve

saldırgan bir tutum benimsemelerine, kadınların ise daha kontrollü davranmalarına sebep olmuş olabilir.

b) Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde bir psikolojik iyi oluşa sahip olduğunu göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde yapılan konuyla ilgili çalışmalar (Cenkseven, 2004, Kuyumcu, 2012, Cengiz, 2018) psikolojik iyi oluş düzeyinin kadınlar lehine anlamlı olduğunu destekler niteliktedir. Ryff (1989) ve Ryff ve Keyes (1995) tarafından yapılan çalışmalarda ise “Diğerleriyle Olumlu İlişkiler” alt boyutundan kadınların daha yüksek puanlar aldığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra cinsiyetin psikolojik iyi oluş üzerinde anlamlı bir farklılaşma yaratmadığını söyleyen çalışmalar da (Tuzgöl-Dost, 2004; Tütüncü, 2012) mevcuttur. Alanyazında cinsiyetin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisi değişik sonuçlara sahip olsa da kadınlar lehine anlamlı sonuçlara daha fazla rastlanılmıştır.

Gürbüz ve Yüksel (2008) yapmış oldukları çalışmada kadınların, kişiler arası ilişkilerde daha başarılı olduklarını ve erkeklere göre daha fazla empatik davranış sergilediklerini belirtmişlerdir. Brody ve Hall (2008) ise çalışmalarında kadınların hem kendi duygularını ifade etmede hem de başkalarının duygularını anlamada erkeklere göre daha başarılı olduğuna değinmişlerdir. Perez (2012) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada cinsiyet farklılıklarının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinden bahsedilmiş, kadın katılımcıların diğerleriyle olumlu ilişkiler ve yaşam amacı alt boyutlarında erkeklerden daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur.

Bahsedilen çalışmalardan da anlaşılacağı üzere; kadınların kişiler arası ilişkilerde daha başarılı olmaları, erkeklere göre daha fazla empatik davranış sergilemeleri, hem kendi duygularını ifade etmede hem de başkalarının duygularını anlamada erkeklere göre daha başarılı olmaları, yaşam amacı edinmedeki olumlu tutumları, konuşmaya ve yaşadıkları sıkıntıları başkalarıyla paylaşmaya erkeklere oranla daha istekli olmaları; kadınların psikolojik iyi oluşlarının erkeklere göre yüksek olmasını açıklayan durumlardan bazıları olabilir.

2. Psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmuş olma durumuna göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Araştırma sonuçları psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmuş olan ve olmayan katılımcıların siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir.

Yapılan alanyazın incelemesinde psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurma ve siber zorbalık değişkenlerini birlikte inceleyen, yurt içinde veya yurt dışında yapılmış, herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurmuş olan ve olmayan katılımcıların siber zorbalık puanları arasında anlamlı bir farklılığın olmaması bireylerin sergiledikleri davranışın siber zorbalık olduğunun farkında olmamalarından ve bu davranışı hatalı bir davranış olarak değerlendirmemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

b) Araştırma sonuçları psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvuran öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin başvurmayan öğrencilere göre daha düşük olduğunu göstermektedir.

Bu sonuç doğrultusunda yapılan alanyazın incelemesinde doğrudan bu konuda yapılmış fazla sayıda araştırmaya rastlanamamıştır. Bu sebeple durumun anlaşılmasına yardımcı olması için psikolojik iyi oluş ile paralellik gösterdiği düşünülen depresyon ve benlik saygısı gibi konular da incelenmiştir.

İkiz ve Asıcı (2015) tarafından psikolojik danışman adayları üzerinde yapılan çalışmada psikolojik bir sorun yaşadığını belirten psikolojik danışman adaylarının psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmış, psikolojik yardım alma durumuna göre ise adayların psikolojik iyi oluş düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Köse (2009) tarafından yapılan çalışmada Rehberlik Servisi'nden yardım alma sıklığına göre öğrencilerin yalnızlık puanları incelenmiştir. Araştırma sonucunda 15

günde bir yardım aldığını belirtenlerin yalnızlık puanları hiç yardım almayanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Kurt, Özdiilli ve Yorulmaz (2013) tarafından yapılan çalışmada psikolojik yardım almayanların benlik saygıları ve anlamlı bir fark oluşturmada da benlik imajları daha yüksek bulunmuştur. Yine Olgun-Yazar ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan araştırmada psikolojik yardım alma durumuna göre, depresyon alt boyutundaki puanlar açısından anlamlı farklılık saptanmıştır. Yardım alanların puanı daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca çalışmada destek alanların anksiyete ve hostilite alt ölçeğinden aldıkları puanların da belirgin şekilde yüksek olduğu belirtilmiştir.

Tüm bu bilgiler ışığında psikolojik bir sorundan dolayı uzmana başvurmuş olma durumuna göre psikolojik iyi oluş düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığı konusunda farklı bulgular elde edildiği görülmektedir. Psikolojik yardım almış olan bireylerin, psikolojik iyi oluşlarını olumsuz etkileyen problemleri aldıkları yardımın desteğiyle çözdükleri ve en az yardım almamış olan bireyler kadar yüksek bir psikolojik iyi oluş düzeyine sahip olacakları düşünülürken, bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvuran öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermemektedir. Bu durum bireylerin psikolojik danışma veya psikoterapi sürecini tamamlamadıklarını veya aldıkları hizmetten yeterince faydalanamadıklarını düşündürmektedir. Buna ek olarak, bireylerin psikolojik iyi oluş düzeyleri onları yardım almaya yönlendirecek kadar düşüktükten sonra, bireyler için bu süreci tamamen atlatmanın zorluğu başka bir faktör olarak değerlendirilebilir.

3. Üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalma durumuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Araştırma sonuçları üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan ve kalmayan öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileme düzeylerinin

anlamlı şekilde farklılaştığını, ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan öğrencilerin daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini göstermektedir.

Araştırma sorusuna üniversiteden önce ailemden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kaldım cevabı veren öğrencilerin çok önemli bir kısmının lise öğrenimini tamamlamak amacıyla ailelerinden ayrıldığı görülebilir. Bu ayrılığın genelde büyük kısmının ise yurtlarda geçtiği de söylenebilir. Araştırma sonucu bu bağlamda düşünüldüğünde ise Bilgin (2007) tarafından yapılan çalışmada yer verilen *“Yatılı okullarda zorbalık ciddi bir problemdir, çünkü burada çocuk zorbadan kaçamaz ve ailesinden yardım isteyemez”* ifadesi oldukça dikkat çekicidir. İlgili çalışmada yatılı öğrenciler tarafından daha fazla zorbalık davranışı sergilendiği de belirtilmiştir. Yatılı öğrencilerin lise döneminde daha fazla zorbalık deneyimi yaşamaları onları daha fazla zorbalık ve siber zorbalık davranışı sergilemeye yönlendirmiş olabilir. Yine bu dönemde çocuklar, ebeveynlerinden uzakta olmaları sebebiyle daha az denetime tabi tutulmuş ve daha kontrolsüz hareket etmeye alışmış olabilirler. Lise döneminde yaşanan bu durumlar, siber zorbalık davranışını üniversite döneminde sürdürme nedenlerinden biri olabilir.

b) Araştırma sonuçları üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan ve kalmayan öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin farklılaşmadığını göstermektedir.

Köse (2009) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin yurttan veya ailesiyle birlikte kalma durumlarına ve yurttan kalma süresine göre, psikolojik iyi oluş düzeyi paralellik gösterdiği düşünülen, yalnızlık ve sosyal destek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ifade edilmektedir. Tayfur (2018) tarafından yapılan araştırmada ise üniversite eğitimi süresince ailesiyle birlikte kalan, 1 yıla kadar ailesinden ayrı kalan ve 1 yıldan daha uzun süre ailesinden ayrı kalan öğrencilerin depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir.

Aileden ayrı kalma durumuna göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin farklılaşmamasında öğrencilerin aile ilişkilerinin kuvvetli olması, ailelerinden ayrı kalmak zorunda olsalar dahi aile desteklerini güçlü düzeyde algılamalarının etkili olabileceği söylenebilir. Son yıllardaki teknolojik gelişme ve imkanların yaşam

üzerindeki kolaylaştırıcı etkisi ile birlikte aileden uzak olmanın psikolojik iyi oluş üzerindeki dezavantajını ortadan kaldıran bir faktör olduğu düşünülmektedir. Kısacası aileden uzak olma ya da yakın olma öğrencilerin psikolojik iyi oluşları üzerinde belirleyici bir faktör olmadığı söylenebilir.

4. Günlük internet kullanım süresine göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Yapılan araştırmada günlük internet kullanım süresine göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanları arasındaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre internet kullanım süresi 4 saat ve üzeri ve 1-4 saat arası olanlar 1 saatten az olanlara göre daha fazla siber zorbalık davranışında bulunmaktadır. Buradan anlaşılabacağı üzere internet kullanım süresinin artması siber zorbalık davranışı sergileme olasılığını da arttırmaktadır.

Konuyla ilgili alanyazın incelemesi yapıldığında birçok araştırmada da (Serin 2012; Özbay 2013; Manap, 2012; Kocatürk 2014; Burnukara, 2009; Özdemir ve Akar, 2011; Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Kınay, 2012; Erdur-Baker, 2010; Smith ve arkadaşları, 2008; Walrave ve Heirman, 2011; Elmas, 2016) benzer bulgulara ulaşıldığı görülmektedir.

Balakrishnan (2015) tarafından yapılan çalışmada günlük internet kullanım süresinin 2-5 saat olduğunu bildiren katılımcıların bir saatin altında internet kullananlara göre siber zorbalık davranışına daha fazla karıştığı belirtilmiştir. Aynı çalışmada internet kullanım sıklığının siber zorbalık davranışının bir yordayıcısı olduğu bulunmuş, internette geçirilen süre arttıkça siber zorbalık yapma durumunun da arttığı bildirilmiştir. Hinduja ve Patchin, (2008) tarafında yapılan çalışmada da internette geçirilen zaman ve bilgisayara olan hâkimiyetin artması ile siber zorbalık arasında doğrusal bir ilişki bulunmuştur.

İnternette geçirilen sürenin artması, benzer etkinlikleri yapmaktan sıkılıp, bireyleri sürekli farklı etkinlikler denemeye yönlendirmiş ve bunun sonucunda bireyler siber zorbalığa karışmış olabilir. Bir diğer husus ise, internette daha fazla zaman

geçirmenin daha fazla bireyle temas etmeye neden olması dolayısıyla diğer kullanıcılarla çatışmaya girme olasılığını artırması sayılabilir. Ayrıca internette geçirilen sürenin artması ile bilgisayar kullanma becerisinin gelişmesinin bireye bu konuda cesaret vermesi de bir diğer etken olabilir.

b) Yapılan araştırma sonuçları günlük internet kullanım sürelerine göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırma bulguları günlük internet kullanım sürelerine göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan ortalamalarında anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Yine Gross, Juvonen ve Gable (2002) tarafından yapılan araştırmada psikolojik iyi oluş düzeyinin internette veya belirli bir sitede geçirilen zamanla ilgili olmadığı sonucuna varılmış, bu duruma sebep olarak çevrimiçi iletişimin kolaylaşması ve hızlanması gösterilmiştir.

Uz-Baş, Öz-Soysal ve Aysan (2016) tarafından yapılan araştırmada problemli internet kullanımının alt boyutlarından olan internetin aşırı kullanımı ile psikolojik iyi oluş arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğu belirtilmiştir. Yine benzer araştırmalar (Çetin-Dağlı ve Gündüz, 2017; Meral ve Bahar, 2016) internet kullanımının problemli olduğu durumlar, genelde 5 saat ve üzeri, ile psikolojik iyi oluş arasında ilişki olduğunu göstermektedir.

Tüm bunlar dikkate alındığında psikolojik iyi oluş üzerinde internetin kullanım süresinden daha çok, kullanım amacı ve problemli kullanım durumlarının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Üzerinde çalışma yapılan grubun üniversite öğrencilerinden oluşması nedeniyle; katılımcıların internet kullanım amaçlarının ödev, tez, sunu hazırlama gibi ihtiyaçları dahilinde olduğu ve problemli bir kullanım oluşturmadığı, dolayısıyla bu durumun da öğrencilerin psikolojik iyi oluşları üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığı söylenebilir.

5. Sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna ilişkin öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergilemeleri istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Ümmetler-İlhan (2016), tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin sosyal medya tutumları ile siber zorbalık puanları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş ve bu ilişkinin pozitif yönde olduğu belirtilmiştir. İlgili çalışmada sosyal medya tutum puanları yüksek olanların siber zorbalık davranışı sergileme düzeyleri de yüksek bulunmuştur. Yine Duarte ve Arkadaşları (2018), tarafından yapılan araştırmada sosyal medya platformlarının artan kullanımının siber zorbalığa karışma ile ilişkili olduğu belirtilmiş, çok sayıda sosyal medya hesabı kullananların siber zorbalığa daha fazla karıştığı ifade edilmiştir.

Bu araştırmada bireylere sosyal medyanın kullanım sıklığı ile ilgili soru yöneltilmiştir. Farklılığı yaratan unsurlar sosyal medyayı kullanma sıklığından daha ziyade sosyal ağlarda geçirilen zamanın aşırılığı ve sosyal ağların problemli kullanımı ile ilgili olabilir. Ayrıca sosyal ağ sitelerinin toplumun büyük bir kesimi tarafından sıklıkla kullanılan hem eğlence hem de iletişim aracı haline geldiği, dolayısıyla bu mecraların kullanım sıklığının da aynı şekilde artmakta olduğu görülmektedir. Sosyal medya kullanımının bu denli yaygınlaşmasının, sosyal ağ sitelerini kullanan bireyler arasındaki ayırt ediciliği azalttığı düşünülmektedir. Son olarak, sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna ilişkin öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergileme düzeylerinin farklılaşmaması bu çalışma grubuna özgü bir durum da olabilir.

b) Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal medyayı kullanma yoğunluğuna ilişkin öğrencilerin psikolojik iyi oluş puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Howard (2014), tarafından yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar sosyal medya kullanımı ile genel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki olmadığını

göstermektedir. İlgili çalışmada sosyal medyayı daha fazla kullanan katılımcıların öz-saygı ölçeğinde daha düşük, sosyal fizik kaygı ölçeğinden ise daha yüksek puanlar adlıkları belirtilmiştir. Belirtilen bulgular bu çalışmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Alanyazında bu çalışmadan elde edilen sonuçlar ile farklılık gösteren çalışmalar da mevcuttur:

Huang (2017) tarafından yapılan araştırmada sosyal ağlarda harcanan zaman ile psikolojik iyi oluş arasında düşük düzeyde ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Ateeq ve Arkadaşları (2016), tarafından yapılan çalışmada, Facebook'u kullanmak yaşam doyumunu artırabilir fakat; aynı zamanda benlik saygısını kötüleştirebilir, ifadelerine yer verilmiştir. Doğan (2016) tarafından yapılan çalışmada ise sosyal ağ sitelerini kullanımı psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumunu sağlamada önemli bir yordayıcı olarak belirtilmiştir. Aynı çalışmada sosyal ağ sitelerinin kullanımı arttıkça öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin artmakta olduğuna değinilmiştir.

Balcı ve Demir, (2018) tarafından yapılan araştırmada ilişkiler açısından etken bireyler daha mutlu olduğuna değinilmiştir. Bu açıdan bakıldığında sosyal medyanın da; bireylerin sosyalleşmesine, eğlenmesine, iletişim kurmasına, kendisini ifade etmesine, yalnızlığını gidermesine, imkan sağladığı ifade edilmiştir. Çalışmada sosyal medya kullanım tecrübesi, sıklığı ve amaçları ile mutluluk düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Söner ve Yılmaz (2018) tarafından yapılan araştırmada ise sosyal medya bağımlılığının alt boyutlarından çatışma ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bu çalışmalardan elde edilen bilgiler ışığında sosyal medyanın, günlük hayatın bir parçası haline gelmiş olduğu ve bireylere; eğlenceli vakit geçirme, başkalarıyla iletişim kurma, kendini ifade etme ve arkadaş edinme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılama olanağı sağladığı söylenebilir. Dolayısıyla bireylerin, mutlu olmalarını sağlayarak, iyi oluşlarına katkıda bulunabilir. Fakat sosyal medya kullanım yoğunluğu bağımlılık seviyesine ulaştığında, bu durumun bireylerin iyi oluşlarını olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Sosyal medyanın olumsuz etkilerinin başlangıç noktasının bağımlılık boyutuna varan yoğun kullanım olduğu söylenebilir.

6. Algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergilemelerinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından yapılan araştırmada, bu araştırmadan elde edilen sonuçlara benzer şekilde, ailenin ekonomik geliri ile siber zorba olma arasında bir ilişki olmadığı belirtilmiştir. Alanyazın incelemesine devam edildiğinde başka birçok araştırmanın (Eroğlu, 2011; Akbaba ve Eroğlu, 2013; Çifçi, 2010; Karaaytu, 2015) da bu çalışmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Algılanan sosyo-ekonomik düzeyin siber zorbalık davranışı sergilemede anlamlı bir farklılık oluşturmamasının en belirgin sebeplerinden biri olarak, bilgi ve iletişim teknolojilerinin tüm sosyo-ekonomik grupların rahatlıkla erişebileceği kadar yaygınlaşması ve insanların hayatlarının bir parçası haline gelmesi dolayısıyla bu durumun da sosyo-ekonomik düzeyin ayırt edicilik özelliğini azaltması düşünülebilir.

b) Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar algılanan sosyo-ekonomik düzeye göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Konuyla ilgili alanyazın incelemesi yapıldığında, sosyo-ekonomik düzeye göre psikolojik iyi oluş düzeyini inceleyen araştırma sonuçlarının çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Cenkseven ve Akbaş (2007) tarafından yapılan çalışmada sosyo-ekonomik statünün psikolojik iyi oluşun yordayıcıları arasında olmadığı belirtilmiştir. Benzer şekilde Topuz (2013) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmadan elde edilen bulgular, algılanan sosyo-ekonomik düzey ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirtmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar da benzer bulgulara işaret etmektedir.

Alanyazında bu araştırmada elde edilen bulguları desteklemeyen çalışmalar da mevcuttur. İşgör (2011) tarafından yapılan çalışmada sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş puanlarının, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerden daha yüksek olduğuna işaret edilmiştir.

Araştırmaya başlanırken yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin yaşam kalitesi ve yaşam doyumlarını artırmak için daha fazla olanağa sahip olacağı, dolayısıyla bu öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının daha yüksek olacağı düşünülmekteydi. Fakat elde edilen bulgulardan sosyo-ekonomik düzeye göre psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sebeplerinden biri, bireylerin belli bir yaşam standardına ulaştıktan sonra, sahip oldukları psikolojik iyi oluş düzeylerinin ekonomik durumları ile aynı orantıda artış göstermemesi olabilir. Ayrıca yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin isteklerinin çoğunu elde edebilmiş olması; düşük sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin ise istediklerinin çok azını elde edebilmiş olması her iki grupta da sosyo-ekonomik düzeyin yordayıcılığını azaltacak bir tatminsizlik duygusu oluşturmuş ve bu iki grubun psikolojik iyi oluş düzeylerini benzer hâle getirecek bir etki yaratmış olabilir.

7. Doğum sırasına (İlk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk) göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar doğum sırasına (İlk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk) göre siber zorbalık davranışı göstermenin farklılaşmadığı yönündedir.

Bruhn (2010) tarafından yapılan çalışmada siber zorbalık davranışı sergileme açısından en küçük çocuk, ortanca çocuk ve en büyük çocuk grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Gopalakrishnan ve Sundram (2014) tarafından yapılan araştırmada; katılımcılar ilk çocuk, ikinci çocuk, daha sonra doğanlar ve tek çocuk olarak gruplara ayrılmış, siber zorbalık davranışı sergileme açısından bu gruplar

arasında farklılaşma olup olmadığı sorusuna cevap aranmış ve anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Her iki araştırma sonucu da bu çalışmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Pınarcık (2017) tarafından çocuklar üzerinde yapılan araştırmada zorbalık eğilimli davranışlar sergileme düzeyinin; ilk çocuk olanlarda %56, tek çocuk olanlarda %53, kardeşi olan çocuklarda %52 ve ortanca çocuk olanlarda %50 olduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak zorbalık eğilimli davranışlar sergileme düzeyi; parçalanmış (boşanmış) ailede yaşayan çocuklarda %75, aile içi şiddete maruz kalmış çocuklarda %80, aile dışı sosyal çevresinde şiddete tanık olmuş çocuklarda %100, anne-baba eğitim düzeyi düşük olan çocuklarda %63-%60 olarak ifade edilmiştir. Yazarın çalışmasından elde ettiği bulgular değerlendirildiğinde doğum sırasına göre zorbalık eğilimli davranışlar sergileme düzeyinin birbirine yakın olduğu; boşanma, şiddet (maruz kalma ve tanık olma) ve ebeveyn eğitim durumlarına göre ise bu oranın yükseldiği görülmektedir. Çocukların zorbalık eğilimli davranışlar sergilemesinde aile ile ilgili sebepler olarak doğum sırasından ziyade parçalanmış ailede yaşama, aile içi şiddete maruz kalma, şiddete tanık olma ve anne-baba eğitim düzeyi gibi etkenlerin rol oynadığı söylenebilir. Ayrıca doğum sıraları değişse de anne-babaların çocuklara karşı sevgi, tutum ve davranışlarının; çocuklarını yetiştirme şeklinin değişmemesi farklılaşmayı azaltan etkenlerden biri olarak listeye eklenebilir.

b) Bu araştırmanın sonuçları doğum sırasına (İlk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk) göre psikolojik iyi oluş düzeylerinde anlamlı farklılık bulunduğu ve bu farklılığın son çocuklar lehine olduğuna işaret etmektedir.

Bu sonuç bağlamında alanyazın incelendiğinde Sharma ve Srimath (2014) tarafından lisans ve yüksek lisans öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada katılımcıların; ilk çocuk, ortanca çocuk, son çocuk ve tek çocuk olarak gruplara ayrılarak psikolojik iyi oluş puan ortalamalarının karşılaştırıldığı görülmektedir. İlgili çalışmadan elde edilen bulgular Ryff'in psikolojik iyi oluş modelinin tüm alt boyutlarında son çocukların psikolojik iyi oluş puan ortalamalarının diğer gruplardan daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Yine Fullerton ve Arkadaşları (1989) tarafından yapılan çalışmada ise doğum sırası ilk ve daha sonra doğanlar olarak ele

alınmış, toplam psikolojik iyi oluş olarak daha sonra doğan erkeklerin daha yüksek düzeye sahip oldukları belirtilmiştir.

Yıllar içinde anne ve babaların daha iyi birer ebeveyn olmak konusunda tecrübe kazanmaları, dolayısıyla karşılaşılabilecekleri problemlere daha soğukkanlı yaklaşabilme ve alternatif çözümler sunabilme becerisi elde etmeleri son çocukların psikolojik iyi oluş puanlarının daha yüksek olma sebeplerinden biri olabilir. Ayrıca Nyman (1995), çalışmasında son çocukların karakteristik özelliklerinden bahsederken; arkadaş canlısı ve dışa dönük olma ifadelerini kullanmıştır. Son çocukların; arkadaş canlısı ve dışa dönük olma gibi belirtilen karakteristik özellikleri de psikolojik iyi oluşlarına olumlu katkı sağlamış olabilir. Son olarak, anne-baba ile çocuk arasındaki yaş farkı en fazla son çocukta açılmaktadır. Bu durumdan ilk çocukların anne-baba ile birlikte büyüdüğü ve aralarında daha arkadaşça bir ilişkinin kurulduğu fakat bu ilişkinin son çocuğa doğru değiştiği sonucu çıkarılabilir. Dolayısıyla bu sürecin çocuğu sokağa çıkmaya, arkadaş aramaya ve sosyalleşmeye yönlendirebileceği düşünülmektedir. Kazanılan bu sosyal beceriler de psikolojik iyi oluş üzerinde olumlu bir etki yaratmış olabilir.

8. Algılanan anne-baba tutumuna göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

a) Araştırmadan elde edilen sonuçlar algılanan anne-baba tutumuna göre öğrencilerin siber zorbalık davranışı sergilemelerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaştığına işaret etmektedir. Farklılığın kaynağının anlaşılması için yapılan incelemede; algılanan anne-baba tutumu ilgisiz olan öğrencilerin, algılanan anne-baba tutumu demokratik ve otoriter olan öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediği görülmektedir. Algılanan anne-baba tutumu otoriter ve demokratik olanlar arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır.

Yapılan alanyazın incelemesinde Yelci (2018) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre anne-baba tutumunun anlayışlı olduğunu söyleyenlerin siber zorbalık davranışı gösterme düzeyleri, anne-baba tutumunun baskıcı-otoriter ve

ilgisiz-kayıtsız olduğunu söyleyenlere göre daha düşük seviyededir. Algılanan anne-baba tutumu baskıcı-otoriter ve ilgisiz-kayıtsız olanlar arasında ise anlamlı farka rastlanmamıştır. Erbiçer (2017) tarafından yapılan araştırmada anne-baba tutumu otoriter-baskıcı olanların siber zorbalık düzeyleri, anne-baba tutumu demokratik-hoşgörülü ve ilgisiz olanların siber zorbalık düzeylerinden yüksek bulunmuştur.

Genel olarak yukarıdaki çalışmalara bakıldığında algılanan anne-baba tutumunun siber zorbalık davranışı sergilemeyi etkilediği görülmektedir. Bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

İlgisiz anne-babaların ebeveyn denetimi yönünden yetersiz olabileceği ve bu durumun algılanan anne-baba tutumu ilgisiz olanların diğer gruplara göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemesinin nedenlerinden biri olabileceği düşünülmektedir. Nitekim Ybarra ve Mitchell (2004) tarafından yapılan araştırmada ebeveyn denetiminin yetersiz olmasının siber zorbalık davranışı göstermeyi arttırdığı belirtilmiştir.

İlgisiz anne-baba tutumunun olduğu ortamda yetişen bireyler; ilgi çekmek için olumsuz davranışlara yönelebilir. Bu davranışlardan biri de siber zorbalık olabilir. İlgi görmediği için anne-babasına kızgın olan çocuk bu şekilde intikam almak isteyebilir. Çocuk anne-babasının yerine kendine başka modeller seçmiş ise bu olumsuz davranışı onlardan öğrenmiş olabilir. Ayrıca anne-baba tutumu ilgisiz olan çocukların öfke içeren tutum ve saldırgan davranışlar sergilemesinin sıklıkla görülen bir durum olduğu düşünülmektedir.

b) Araştırmadan elde edilen bulgulara göre algılanan anne-baba tutumuna ilişkin öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Anlamlı farkın kaynağı incelendiğinde; tüm gruplar arasında bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Psikolojik iyi oluş düzeyine göre gruplar; demokratik anne-baba tutumuna sahip öğrenciler, otoriter anne-baba tutumuna sahip öğrenciler ve ilgisiz anne-baba tutumuna sahip öğrenciler olarak sıralanmaktadır. Psikolojik iyi oluş düzeyi en yüksek olan grup demokratik anne-baba tutumuna sahip öğrenciler, en düşük olan grup ise ilgisiz anne-baba tutumuna sahip öğrenciler olarak

bulunmuştur. Otoriter anne-baba tutumuna sahip öğrencilerin psikolojik iyi oluşu ilgisiz anne-baba tutumuna sahip öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Demirci ve Şar (2017) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuş ve bu farklılığın demokratik ebeveyn tutumuna sahip öğretmen adayları ile koruyucu ebeveyn tutumuna ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip öğretmen adayları arasında olduğu belirtilmiştir. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip öğretmen adaylarının psikolojik iyi oluş düzeylerinin koruyucu ebeveyn tutumuna ve otoriter ebeveyn tutumuna sahip öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tuzgöl-Dost (2004) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada algılanan anne-baba tutumu demokratik olan öğrencilerin öznel iyi oluş puan ortalamaları, algılanan anne-baba tutumu ilgisiz ve aşırı koruyucu öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur.

Anne babanın hoşgörüsünün olması gereken düzeyde olduğu; çocukların bazı kısıtlamalar dışında, yapmak istediklerini gerçekleştirmelerine izin verilen bir ortam; çocuğun kendine güvenen, yaratıcı, toplumsal bir birey olmasına yardım ederken, anne ve babadan biri ya da her ikisinin baskısı altında tutulan, suçlanan, cezalandıran ve sürekli karışılan çocuklar; çekingen, başkalarının etkisinde kolay kalabilen, aşırı hassas bir yapıya sahip olabilir. Bu çocuklarda isyankâr tutumlarla birlikte, aşağılık duygusu gelişebilir (Yavuzer, 2011).

Anne babanın ilgisiz tutum sergilediği ortam; çocuğa karşı ilgisiz olunan, yeterli sevgi ve şefkat gösterilmeyen, disiplinin az olduğu, yönlendirme ve kontrolün olmadığı, çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı bir ortamdır. Çocuğun kişiliği üzerinde en çok olumsuz etki bırakan anne baba tutumu ilgisiz tutumdur (Kaya, 1997). Ayrıca ilgisiz anne baba tutumu çocuğun özgüven problemi yaşamasına ve olumsuz bir benlik kavramı geliştirmesine neden olabilir (Kaya, 1988; Akt: Kaya, 1997).

Belirtilen araştırmalardan ve alanyazından anlaşıldığı üzere, büyüdükleri aile ortamı bireylerin psikolojik iyi oluşlarını etkilemektedir. Demokratik anne-baba

tutumunun olduğu ortamda yetişen bireyler; benlik saygısı ve özgüveni yüksek, davranışlarını kontrol edebilen, problem çözme yeteneğine sahip, kendini ifade edebilen, dıştan denetimli, sorumluluk alabilen, kendi başına karar verebilen, dışa dönük, yaratıcılık yeteneğine sahip ve atılgan bireyler olabilmektedir. Otoriter anne-baba tutumunun olduğu ortamda yetişen bireyler; utangaç, içe kapanık, kolaylıkla boyun eğgen, cesarettten yoksun, kendini ifade etmekte zorlanan, baskı altında kaldığında isyankâr ve kural tanımayan, ailesinden şiddet de görmüş ise aşağılık duygusuna sahip bir kişilik geliştirebilirler. İlgisiz anne-baba tutumunun olduğu ortamda yetişen bireyler ise; olumlu bir benlik algısı geliştiremeyebilir, özgüven problemi yaşayabilir, anne-babasından yeterli sevgiyi göremeyebilir, ilgi çekmek için olumsuz davranışlara yönelebilir, anne-babasına kızgın olabilir, anne-babasının yerine kendine başka model seçebilir, öfkeli ve saldırgan davranışları benimseyebilir.

9. Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre öğrencilerin siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi:

Araştırma sonuçları yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre öğrencilerin siber zorbalık puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Alanyazın incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte birçok çalışmaya rastlanılmıştır. Yılmaz ve ağlayan (2018) tarafından ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada kırsal ya da kentsel bölgede yaşamanın akran zorbalığı üzerine bir etkisi olmadığı, Dulmus ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan araştırmada okul zorbalığının kırsal alanlarda da, en az kentsel alanlarda olduğu kadar ciddi bir sorun olduğu belirtilmiştir. Banks (1997) tarafından yapılan araştırmada ise okulun bulunduğu bölgenin; kırsal, kentsel veya banliyö olmasının zorbalık davranışının meydana gelmesinde ayırt edici faktörlerden biri olmadığına değinilmiştir.

Araştırma sonuçları yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin farklılaşmadığını göstermektedir.

Alanyazın incelemesi yapıldığında yaşanan yere ilişkin psikolojik iyi oluş düzeyi konusunda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Akın ve Şentürk (2012) tarafından yapılan araştırmada şehir merkezi/şehir dışında ve orta/büyük ölçekli kasabada yaşayan bireylere göre açık arazi/mezrada yaşayan bireylerin daha büyük bir kısmı mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Yazarlar bu durumun açıklayıcısı olarak kırsal bölgelerdeki bazı mahrumiyetlere rağmen şehrin karmaşasından uzak genellikle içe kapalı bir yaşam tarzının kendilerine daha uygun ve mutlu olmak için yeterli olduğu yorumunu getirmiştir. Gökçakan (1997) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada ise depresyonun kırsal bölgelerden gelen öğrencilerde kentsel bölgelerden gelen öğrencilere kıyasla daha çok görüldüğü belirtilmiştir.

Yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin farklılaşmamasının kırsal ve kentsel bölgelerin çeşitli olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kırsal kesimde daha sıcak ve samimi ilişkiler kurulması psikolojik iyi oluşu olumlu yönde, bölgedeki mahrumiyet ise olumsuz yönde etkilemiş; kentsel bölgelerde ise bireylere sunulan imkânların fazlalığı psikolojik iyi oluşu olumlu yönde, şehrin karmaşa ve gürültüsü ise olumsuz yönde etkilemiş olabilir.

Ayrıca, bilgi ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ve kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki ulaşım imkanlarının kolaylaşmasının; kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayan bireyler arasındaki etkileşimi arttırdığı, kültürel farklılıkları azalttığı ve bireylerin yaşam tarzını daha benzer hale getirdiği düşünülmektedir. Bu benzerliğin kırsal ve kentsel bölgelerde yaşayan bireylerin hem siber zorbalık davranışı sergileme hem de psikolojik iyi oluş düzeylerini birbirine yakınlaştırdığı yorumu getirilebilir.

10. Öğrencilerin siber zorbalık davranışı gösterme düzeylerinin psikolojik iyi oluş puanları üzerindeki etkisinin incelenmesi:

Araştırmadan elde edilen sonuçlar siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki bulunduğunu göstermektedir.

Amalu (2018) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırma sonuçları siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Araştırmada ayrıca siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında anlamlı ve negatif yönlü bir korelasyon olduğu belirtilmiş ve bu korelasyonun düşük düzeyde olduğuna değinilmiştir. Yapılan alanyazın incelemesinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluşu birlikte inceleyen yalnızca bir araştırmaya rastlanmıştır. Bu bağlamda da yapılan bu çalışmanın, üzerinde çok sınırlı sayıda araştırma yapılmış bir konuyu ele alıp incelediği söylenebilir. Bununla birlikte Padır, Eroğlu ve Çalışkan (2015) tarafından yapılan çalışmada öznel mutluluğun siber zorbalığı negatif biçimde yordadığı sonucuna ulaşılmış, öznel mutluluk attıkça siber zorbalık yapma olasılığının azaldığı belirtilmiştir.

Yine Uz-Baş, Öz-Soysal ve Aysan (2016) tarafından yapılan araştırmada psikolojik iyi oluş ile -problemli internet kullanımının alt ölçeklerinden olan- internetin aşırı kullanımı ve internetin olumsuz sonuçları arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada psikolojik iyi-oluş düzeyi azaldıkça internetin aşırı kullanımı ve internetin olumsuz sonuçlarının artma eğiliminde olduğu belirtilmiştir.

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında zıt yönlü bir ilişki bulunduğu; daha fazla siber zorbalık davranışı sergileyenlerin daha düşük bir psikolojik iyi oluşa sahip olduğu söylenebilir.

B. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre siber zorbalık ve psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Alanyazın taraması yapıldığında siber zorbalık ve psikolojik iyi oluşu birlikte inceleyen araştırma sayısının çok sınırlı sayıda

olduğu görülmektedir. Aynı konu daha farklı yaş grupları ve daha farklı özelliklere sahip bireyler üzerinde daha kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Araştırma sonuçlarına göre siber zorbalık davranışı psikolojik iyi oluşun olumsuz yönde yordayıcılarından biri olarak bulunmuştur. Başka bir ifadeyle siber zorbalık davranışının artması psikolojik iyi oluşun düşük olması üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla psikolojik iyi oluş düzeyini arttırmayı amaçlayan bilgilendirici çalışmalar ve etkinlikler yapılması siber zorbalık davranışını azaltma konusunda faydalı olabilir.

Araştırma sonuçları üniversiteden önce ailesinden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kalan öğrencilerin daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini göstermektedir. Üniversiteden önce ailesinden ayrı kalanların büyük çoğunluğunun öğrenci yurtlarında kaldığı göz önünde bulundurulduğunda, bu sürede ve bu ortamda yaşananların incelenmesi gerekliliği düşünülmektedir. Yurt ortamında öğrenciler ailelerinden uzakta oldukları için öğrencilerin yaşadığı problemlerin tespitinde öğretmenlere, yurttaki görevlilere ve az sayıdaki psikolojik danışman kadrosuna büyük sorumluluk düşmektedir. Öğrenci yurtlarında, süre sınırı olmaksızın, hem geleneksel hem de siber zorbalığın yaygınlığı konusunda sürekli araştırma yapıp, öğrenciler bu konuda bilgilendirilebilir. Başlarından geçen olayları, yaşadıkları sıkıntıları anlatmaları konusunda öğrenciler cesaretlendirilebilir. Son olarak yurttaki ve okulda görevliler tarafından öğrencilerden gelen şikayetlerin son derece ciddiye alınıp ve dikkatle araştırılmasının önem arz ettiği düşünülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre günlük internet kullanım süresi 4 saati aşan katılımcılar diğerlerine göre daha fazla siber zorbalık davranışı sergilemektedir. Siber zorbalık davranışı riskini azaltmak için aşırı sürelerle internet kullanımını azaltacak araçlardan faydalanılabilir. Taşınabilir cihazlar için 2018 yılının başında Google, eylül ayında ise Apple, işletim sistemlerine; kullanım sürelerini analiz etme ve aşırı kullanım olduğunda uyarı alma özelliği eklediğini duyurdu. Bu araçlar problem yaşayan kullanıcıların kendilerine yardımcı olabileceği gibi kullanıcılar birer ebeveyn ise çocuklarının kullanımlarını analiz etmede de yardımcı olabilir.

Araştırma sonuçları psikolojik bir sorundan dolayı uzmana başvuran öğrencilerin, başvurmayan öğrencilere göre daha düşük psikolojik iyi oluş puanına sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum bahsedildiği üzere bireylerin psikolojik yardım hizmetlerinden yeterince yararlanamaması durumunu veya süreci atlatmanın zorluğunu akla getirmektedir. Bireylerin psikolojik danışmaya olan inançlarının güçlendirilmesi yönünde çalışmalar yapılmasının, birey başına düşen danışma/görüşme zamanı ve kalitesini artırması amacıyla her bir bireye düşen danışman/terapist sayısının artırılmasının ve psikolojik danışma hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Algılanan anne-baba tutumu ilgisiz olan öğrenciler daha fazla siber zorbalık davranışında bulundukları gözlemlenmiştir. Anne-baba tutumu ilgisiz olduğunda, ebeveyn denetimi en az düzeyde olacağı için çocuklar kuralları kendileri koyabilmekte ve bu kurallar çok geniş sınırlara sahip ve çok acımasız olabilmektedir. Denetim konusunda düşünülmesi gereken bir diğer sorun da internet kafelerdir. İnterneti kullanmak veya video oyunlar oynamak isteyip de anne-babası tarafından bu istekleri karşılanmayan çocuklar, evdeki ortama göre çok daha denetimsiz olan internet kafeleri tercih edebilmektedir. İnternetin, anne-babaya daha yakın olunan, ev ortamında kullanımı daha faydalı olabilir. Fakat ebeveyn denetiminde aşırıya kaçılmamalı, çocuklar üzerinde sürekli gözetleniyor algısı oluşturmamalıdır.

Bu çalışmada algılanan anne-baba tutumu demokratik olan öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri, algılanan anne-baba tutumu otoriter ve ilgisiz olan öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuçtan demokratik bir anne-baba anlayışının çocuğun psikolojik iyi oluşu üzerinde olumlu yönde bir etkisi olduğu çıkarımı yapılabilir. Demokratik anne-baba tutumunun psikolojik iyi oluş düzeyi üzerindeki olumlu etkisi önleyici bir çalışma programı haline getirilip, anne-babalar bu programa dahil edilebilir. Ayrıca bu ve buna benzer çalışmalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda olumlu ve olumsuz anne-baba tutumlarının ebeveynlere anlatılması ve bu tutumların çocuk üzerinde yarattığı etkiler konusunda ebeveynlerin bilgilendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Sosyal ağ kullanımı ve siber zorbalığı birlikte incelemeyi amaçlayan yapılacak yeni çalışmalarda katılımcılara sosyal ağların kullanımı ile ilgili yöneltilecek soruların; problemli bir kullanım durumu olup olmadığını, daha yoğun kullanımı ve daha yüksek süreleri de kapsamasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen siber zorbalık ile cinsiyet, aileden ayrı kalma, internet kullanım süresi ve anne-baba tutumu; psikolojik iyi oluş ile cinsiyet, uzmana başvuru durumu, doğum sırası ve anne-baba tutumu arasında farklılaşma olduğu yönündeki bulgular yapılacak daha yeni çalışmalar için bir ipucu olarak değerlendirilebilir.

Bireyleri siber zorbalığa yönlendiren sebepler araştırılıp, bu doğrultuda siber zorbalığı önleyici çalışmalar yapılabilir. Öğrenci ve velilere yönelik; teknolojinin güvenli kullanımı konulu ve siber zorbalık farkındalık düzeyini artırıcı bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

VI. KAYNAKLAR

- ADLER, Alfred; *Problems of neurosis*, Harper & Row, New York, 1964.
- AKBABA, Sırrı ve EROĞLU, Yüksel; “İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 1, 2013, s. 105-121.
- AKIN, Ahmet ve DEMİRCİ, İbrahim ve YILDIZ, Esra ve Arkadaşları; “The Short form of the Scales of Psychological Well-being (SPWB-42): The validity and reliability of the Turkish version”, *International Counselling and Education Conference*, 2012, s. 3-5.
- AKIN, H. Besim ve ŞENTÜRK, Elif; “Bireylerin Mutluluk Düzeylerinin Ordinal Lojistik Regresyon Analizi İle İncelenmesi”, *Öneri Dergisi*, C. 10, S. 37, 2012, s. 183-193.
- AMALU, Melvina N.; “Cyber Bullying And Psychological Well-being Among Undergraduates In The University Of Calabar”, *International Journal Of Educational Benchmark*, C. 9, S. 2, 2018, s. 29-40.
- ANG, Rebecca P. ve GOH, Dion H.; “Cyberbullying Among Adolescents: The Role of Affective and Cognitive Empathy and Gender”, *Child Psychiatry & Human Development*, C. 41, S. 4, 2010, s. 387-397.
- ARICAK, Osman T.; “Psychiatric Symptomatology as a Predictor of Cyberbullying among University Students”, *Eurasian Journal of Educational Research*, S. 34, 2009, s. 167-184.

- ARICAK, Osman T. ve SİYAHHAN, Sinem ve UZUNHASANOĞLU, Ayşegül ve Arkadaşları; “Cyberbullying Among Turkish Adolescents”, *Cyberpsychology & Behavior*, C. 11, S. 3, 2008, s. 253-261.
- ATEEQ, Deemah Al ve HADI, Ahmad Al ve SUBIE, Abdullah Al ve Arkadaşları; “Psychological Well-being Among Social Network Users Of King Saud University Students”, *Imperial Journal Of Interdisciplinary Research*, C. 2, S. 3, 2016, s. 571-581.
- ATEŞ, Bünyamin ve GÜLER, Muhammet; “Ergenlerde Siber Zorbalığın Yordayıcısı Olarak Algılanan Sosyal Yetkinlik ve Toplumsal Kaygı” *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 1, 2016, s. 391-408.
- AYAS, Tuncay ve HORZUM, Mehmet B.; “İlköğretim Öğrencilerinin Sanal Zorba ve Mağdur Olma Durumu”, *İlköğretim Online*, C. 11, S. 2, 2012, s. 369-380.
- BALAKRUSHNAN, Vimala; “Cyberbullying Among Young Adults In Malaysia: The Roles Of Gender, Age And Internet Frequency”, *Computers In Human Behavior*, S. 46, 2015, s. 149-157.
- BALCI, Şükrü ve DEMİR, Yavuz; “Sosyal Medya Kullanımı İle Mutluluk Düzeyi Arasındaki İlişki: Üniversite Gençliği Üzerine Bir İnceleme”, *The Journal Of Academic Social Science Studies*, S. 71, 2018, s. 339-354.
- BALDRY, Anna C. ve SORRENTINO, Anna ve FARRINGTON, David P.; “Cyberbullying And Cybervictimization Versus Parental Supervision, Monitoring And Control Of Adolescents' Online Activities” *Children And Youth Services Review*, S. 96, 2019, s. 302-307.

- BANKS, Ron; “Bullying in Schools”, ERIC Digest (ED407154), 1997.
- BAŞTÜRK-AKCA, Emel, SAYIMER, İdil ve ERGÜL, Seda; “Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanımları Ve Siber Zorbalık Deneyimleri: Ankara Örneği”, *Global Media Journal: Turkish Edition* C. 5, S. 10, 2015, s. 71-86.
- BAŞTÜRK-AKCA, Emel ve SAYIMER, İdil ve SALI, Jale Balaban ve BAŞAK, Bircan Ergün; “Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri”, *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, C. 2, S. Özel Sayı, 2014, s. 17-30.
- BAYRAM, Nuran ve SAYLI, Müslüm; “Üniversite Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık Davranışı”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 71, S.1, 2013, s.107-116.
- BENDIXEN, Mons & DAVERONIS, Josef ve KENNAIR, Leif Edward Ottesen; “The Effects of Non-Physical Peer Sexual Harassment on High School Students’ Psychological Well-Being in Norway: Consistent and Stable Findings across Studies”, *International Journal of Public Health*, C. 63, S. 1, 2018, s. 3-11.
- BERAN, Tanya ve LI, Qing; “The Relationship Between Cyberbullying And School Bullying”, *Journal Of Student Wellbeing*, C. 1, S. 2, 2007, s. 15-33.
- BERNAL-RUIZ, Cristina ve ROSA-ALCÁZAR, Ana. I. ve GONZÁLEZ-CALATAYUD, Víctor ve ROSA-ALCÁZAR, Encarnación; “Is there a relationship between problematic Internet use and responses of social anxiety,

- obsessive-compulsive and psychological well-being among adolescents?", *Anales de Psicología*, C.33, S.2, 2017, s.269-276.
- BERRY Willam D.; *Understanding Regression Assumptions*, Sage Publications, Newbury Park, 1993.
- BİLGİN, Asude; "Yatılı ve Gündüzlü İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Zorbalığa İlişkin Görüşleri", *Ege Eğitim Dergisi*, C. 8, S. 1, 2007, s. 1-18.
- BOWLIN, Stephanie L. ve BAER, Ruth A.; "Relationships Between Mindfulness, Self-control, And Psychological Functioning", *Personality And Individual Differences*, C. 52, S. 3, 2012, s. 411-415.
- BRADBURN, Norman M.; *The Structure of Psychological Well-being*, Aldine, Chicago 1969.
- BREWER, Gayle & KERSLAKE, Jade; "Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness", *Computers in human behavior*, S.48, 2015, s. 255-260.
- BRODY, Leslie R. & HALL, Judith A.; *Handbook of Emotions*, M. Lewis, J. M. Haviland-Jones, (Eds), Gender and Emotion in Context, (395-408), New York, The Guilford Press, 2008.
- BRUHN, Dorothee C.; "Cyberbullying among German and Dutch adolescents-research on siblings' influence and factors relevant for prevention and intervention", Master's Thesis, University of Twente, 2010.
- BURNUKARA, Pınar; "İlk ve Orta Ergenlikte Geleneksel ve Sanal Akran Zorbalığına İlişkin Betimsel Bir İnceleme, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener ve KILIÇ-ÇAKMAK Ebru ve AKGÜN, Özcan E. ve Arkadaşları; Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, 2013.

CARMELI, Abraham ve YITZHAK-HALEVY, Meyrav ve WEISBERG Jacob; “The Relationship Between Emotional Intelligence And Psychological Wellbeing” *Journal of Managerial Psychology*, C. 24, S. 1, 2009, s. 66-78.

CENGİZ, Ayşe İ.; “İç-Dış Denetim Odağı ve Psikolojik İyi Oluş ve Depresif Belirtiler Arasındaki İlişki”, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

CENKSEVEN, Fulya; “Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2012.

CENKSEVEN, Fulya ve AKBAŞ, Turan; “Üniversite Öğrencilerinde Öznel Ve Psikolojik İyi Olmanın Yordayıcılarının İncelenmesi”, *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, C. 3, S. 27, 2007, s. 43-65.

ÇETİN, Bayram, YAMAN, Erkan ve PEKER, Adem; “Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability”, *Computers & Education*, S.57, 2011, s. 2261-2271.

ÇETİN-DAĞLI, Merve ve GÜNDÜZ, Bülent; “Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisinde Problemlili İnternet Kullanımının Aracı Rolü”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 44, 2017, s. 339-357.

- ÇİFÇİ, Süleyman; “9. Sınıf Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- ÇİVİLİDAĞ, Aydın ve COOPER, Helena T.; “Ergenlerde Siber Zorba ve Öfkenin İncelenmesi Üzerine bir Araştırma: Niğde İli Örneği” *International Journal Of Social Science*, C. 6, S. 1, 2013, s. 497-511.
- DALMAZ, Esra; “Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık/Mağduriyet, Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- DEMİRCİ, İbrahim ve ŞAR, Ali H.; “Kendini Bilme Ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S. 5, 2017, s. 2710-2728.
- DİLMAÇ, Bülent; “Psychological Needs As A Predictor Of Cyber Bullying: A Preliminary Report On College Students”, *Educational Sciences: Theory & Practice*, C. 9, S. 3, 2009, s. 1307-1325.
- DOANE, Ashley N. ve PEARSON, Matthew R. ve KELLEY, Michelle L.; “Predictors of cyberbullying perpetration among college students: An application of the Theory of Reasoned Action”, *Computers in Human Behavior*, S. 36, 2014, s. 154-162.
- DOĞAN, Uğur; “Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Siteleri Kullanımının Mutluluk, Psikolojik İyi-Oluş ve Yaşam Doyumlarına Etkisi: Facebook ve Twitter Örneği”, *Eğitim ve Bilim*, C:41, S.183, 2016, s. 217-231.

- DOOLEY, Julian J. ve PYZALSKI, Jacek ve CROSS, Donna; “Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying: A Theoretical And Conceptual Review”, *Journal Of Psychology*, C. 217, S. 4, 2009, s. 182-188.
- DUARTE, Cassandra ve PITTMAN, Sarah K. ve THORSEN, Margaret M. ve Arkadaşları; “Correlation Of Minority Status, Cyberbullying, And Mental Health: A Cross-Sectional Study Of 1031 Adolescents”, *Journal Of Child & Adolescent Trauma*, C. 11, S. 1, 2018, s. 39–48.
- DULMUS, Catherine N. ve THERIOT, Matthew T. ve SOWERS, Karen M. ve BLACKBURN, JAMES A.; “Student Reports Of Peer Bullying Victimization In A Rural School”, *Stress Trauma And Crisis*, C. 7, S. 1, 2004, s. 1-16.
- EKŞİ, Füsün; “Narsistik kişilik özelliklerinin internet bağımlılığı ve siber zorbalığı yordama düzeyinin yol analizi ile incelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, C. 12, S. 3, 2012, s. 1683-1706.
- ELMAS, Burhanettin; “Öğretmen Adaylarının Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Algı Düzeylerinin İncelenmesi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- ERBİÇER, Eyüp S.; “Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Uyuma ve Bazı Kişisel Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017.

- ERDUR-BAKER, Özgür ve TOPÇU, Çiğdem; Siber Zorbalık, Deniz Deryakulu (Ed), Bilişim Teknolojileri Öğretiminde Sosyo-Psikolojik Değişkenler (105-123), Maya Akedemi, Ankara, 2008.
- ERDUR-BAKER, Özgür; “Cyberbullying And Its Correlation To Traditional Bullying, Gender And Frequent And Risky Usage Of Internet-mediated Communication Tools”, *New Media & Society*, C. 12, S. 1, 2010, s. 109-125.
- ERDUR-BAKER, Özgür ve KAVŞUT, Fatma; “Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık”, *Eurasian Journal of Educational Research*, S.27, 2007, s. 31-42.
- EROĞLU, Yüksel; “Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü, 2011.
- EROĞLU, Yüksel ve AKTEPE, Evrim ve AKBABA, Sırrı ve Arkadaşları; “Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi”, *Eğitim ve Bilim*, C. 40, S. 177, 2015, s. 93-107.
- FLETCHER, Adam ve FITZGERALD-YAU, Natasha ve JONES, Rebecca ve Arkadaşları; “Brief report: Cyberbullying perpetration and its associations with socio-demographics, aggressive behaviour at school, and mental health outcomes”, *Journal of adolescence*, C. 37, S. 8, 2014, s. 1393-1398.
- CHANG, Fong C., ve CHIUNG-HUI, Chiu ve NAE, Miao F. ve Arkadaşları; “The relationship between parental mediation and Internet addiction among adolescents, and the association with cyberbullying and depression”, *Comprehensive psychiatry*, S. 57, 2015, s. 21-28.

- FULLERTON, Carol S. ve URSANO, Robert J. ve WETZLER, HARRY P. ve SLUSARCICK, Anita; “Birth Order, Psychological Well-being, And Social Supports In Young Adults”, *The Journal Of Nervous And Mental Disease*, C. 177, S. 9, 1989, s. 556-559.
- GOPALAKRISHNAN, Sajeeth K. ve SUNDRAM, Suresh; “Cyber Bullying Victimization And Social Anxiety Among Secondary School Students”, *International Journal Of Current Research And Academic Review*, C. 2, S. 10, 2014, s. 55-59.
- GÖÇEN, Ahmet; “Öğretmenlerin Yaşam Anlamı, Psikolojik Sermaye Ve Cinsiyetinin Psikolojik İyi Oluşlarına Etkisi” *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi* , C. 8, S. 1, 2019, s. 135-153.
- GÖLPEK-SARI, Fatma ve SEFEROĞLU, Süleyman S.; “Ortaokul Öğrencilerinin Sanal Zorbalık Farkındalık Durumları İle Sanal Zorbalık Yapma ve Mağdur Olma Durumlarının İncelenmesi” *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, C. 6, S. 1, 2019, s. 54-77.
- GÖKÇAKAN, Nurcan; “Çeşitli Derecelerdeki Depresyonun Giderilmesinde Beck'in Bilişsel Terapisinin Etkililiğinin İncelenmesi”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- GROSS, Elisheva F. ve JUVONEN, Jaana ve GABLE, Shelly L.; “Internet Use And Well-Being In Adolescence”, *Journal Of Social Issues*, C. 58, S. 1, 2002, s. 75-90.

GÜLAÇTI, Fikret; “Sosyal Beceri Eğitime Yönelik Programın Üniversite Öğrencilerinin, Sosyal Beceri, Öznel ve Psikolojik İyi Olma Düzeylerine Etkisi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

GÜLYÜKSEL-AKDAĞ, Funda ve CİHANGİR-ÇANKAYA, Zeynep; “Evli Bireylerde Psikolojik İyi Oluşun Yordanması”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 3, 2015, s. 646-662.

GÜRBÜZ, Sait ve YÜKSEL, Murad; “Çalışma Ortamında Duygusal Zeka: İş Performansı, İş Tatmini, Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ve Bazı Demografik Özelliklerle İlişkisi”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, C. 9, S. 2, 2008, s. 174-190.

HAMURCU, Habib; “Ergenlerin Yetkinlik İnançları ve Psikolojik İyi Oluşlarını Yordamada Psikolojik İhtiyaçlar”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.

HASSMÉN, Peter ve KOIVULA, Nathalie ve UUTELA, Antti; “Physical Exercise And Psychological Well-Being: A Population Study in Finland”, *Preventive Medicine*, S. 30, 2000, s. 17-25.

HEMPHILL, Sheryl A. & HEERDE, Jessica A.; “Adolescent predictors of young adult cyberbullying perpetration and victimization among Australian youth”, *Journal of Adolescent Health*, C. 55, S. 4, 2014, s. 580-587.

HINDUJA, Sameer ve PATCHIN, Justin W.; “Cyberbullying: An Exploratory analysis Of Factors Related To offending And Victimization”, *Deviant Behavior*, S. 29, 2008, s. 129-156.

HOFF, Dianne L. ve Sidney N. Mitchell; “Cyberbullying: Causes, Effects, And Remedies”, *Journal Of Educational Administration*, C. 47, S. 5, 2009, s. 652-665.

HOWARD, Clayton; “Social Media and Young Adult's Well-Being”, Master's Thesis, Fort Hays State University, 2014.

<http://venturebeat.com/community/2014/09/26/cyber-bullying-and-video-games>
(11.06.2016).

<http://www.cyberbully.ca> (08.06.2016).

<http://www.pewinternet.org/2007/06/27/cyberbullying> (12.06.2016).

HUANG, Yun-yin ve CHOU, Chien; “An Analysis Of Multiple Factors Of Cyberbullying Among Junior High Schoolstudents In Taiwan”, *Computers In Human Behavior*, S. 26, 2010, s. 1581–1590.

HUANG, Chiungjung; “Time Spent On Social Network Sites And Psychological Well-Being: A Meta-Analysis”, *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, C. 20, S. 6, 2017, s. 346-354.

HUPPERT, Felicia A.; “Psychological Well-being: Evidence Regarding Its Causes And Consequences”, *Applied Psychology: Health And Well-Being*, C. 1, S. 2, 2009, s. 137–164.

İĞDELİ, Fatma; “Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

- İLĞAN, Abdurrahman, ve diğerleri; “Lisans Öğrencilerinin Psikolojik İyi Hükallerinin YGS Puanları ve Çeşitli Değişkenler ile İlişkisi”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, 2015, s. 469-486.
- İKİZ, Fatma E. ve ASICI Esra; Bireysel Yenilikçilik İle Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişki: Türk Psikolojik Danışman Adayları Örneği, Ejer Congress Bildiri Özetleri Kitabı, 2015, s.57-59, Ankara.
- İŞGÖR, İsa Y.; “Üniversite Öğrencilerinin Muhafazakâr Yaşam Tarzları ile Psikolojik İyi Oluşlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.
- JO, Myung J. ve LEE, Jee W. ve SUNG, Minje ve Arkadaşları “Psychopathology Associated with Cyberbullying among Middle School Students”, *Journal of Korean Neuropsychiatric Association*, C. 54, S. 2, 2015, s.245-251.
- KARAAYTU, Hidayet; “Facebook Kullanan Liseli Öğrencilerin Siber Zorbalık Eğilimi Balıkesir İl Örneği”, Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- KARASAR, Niyazi; Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınevi, Ankara, 2013.
- KAYA, Mevlüt; “Ailede Anne-baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik Ve Benlik Gelişimindeki Rolü”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 9, 1997, s. 193-204.
- KEITH, Susan ve MARTIN, Michelle E.; “Cyber-Bullying: Creating A Culture Of Respect in A Cyber World”, *Reclaiming Children And Youth*, C. 13, S. 4, 2005, s. 224–228.

KEYES, Corey L. M., SHMOTKIN, Dov ve RYFF, Carol D.; “*Optimizing Well-Being: The Empirical Encounter of Two Traditions*”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 82, S. 6, 2002, s. 1007-1022.

KINAY, Hüseyin; “Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Duyarlılığının Riskli Davranış, Korumacı Davranış, Suça Maruziyet Ve Tehlike Algısı İle İlişkisi Ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.

KINDİROĞLU, Zeynep ve YAŞAR-EKİCİ, Fatma; “Ebeveynlerin Psikolojik İyi Oluş ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri İle Çocukların Sosyal Yetkinlik Ve Davranışları Arasındaki İlişki” *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 9, S. 1, 2019, s. 138-157.

KOCATÜRK, Metin; “Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı İle Siber Zorbalık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014.

KOWALSKI, Robin M. ve LİMBER, Susan P; “Electronic bullying among middle school students”, *Journal of adolescent health*, C. 41, S.6, 2007, s. 22-30.

KOWALSKI, Robin M. ve LIMBER, Susan P. ve AGATSTON Patricia W.; *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age*, Blackwell Publishing, Malden, 2008.

KÖSE, Erdoğan; *Bilimsel Araştırma Modelleri*, KINCAL, Remzi Y. (Ed), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (99-122), Nobel Yayınevi, Ankara, 2014.

KÖSE, Esra; “Yurtta Kalan ve Ailesiyle Birlikte Yaşayan Lise Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi”, Dokuz Eylül

- Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- KURT, Emine ve ÖZDİLLİ, Kürşat ve YORULMAZ, Hatice; “Romatoid Artrit’li Hastalarda Beden İmajı ve Benlik Saygısı”, *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi*, S. 50, 2013, s. 202-208.
- KUYUMCU, Behire; “Üniversite Öğrencilerinin Duygularını Fark Etmeleri ve İfade Etmeleri İle Psikolojik İyi Oluşları: Kültürlerarası Bir Karşılaştırma”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2012.
- KUZGUN, Yıldız; “Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi”, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1972.
- LEUNG, Angel N. M. & WONG, Natalie & FARVER, Joann M.; “Cyberbullying In Hong Kong Chinese Students: Life Satisfaction, And The Moderating Role Of Friendship Qualities On Cyberbullying Victimization And Perpetration”, *Personality And Individual Differences*, C. yok, S. 133, 2018, s. 7-12.
- LI, Qing; “Cyberbullying In Schools: A Research Of Gender Differences”, *School Psychology International*, C. 27, S. 2, 2006, s. 157-170.
- LI, Qing; “New Bottle But Old Wine: A Research Of Cyberbullying In Schools”, *Computers In Human Behavior*, C. 23, S. 4, 2007a, s. 1777-1791.
- LI, Qing; “Bullying In The New Playground: Research Intocyberbullying And Cyber Victimisation”, *Australasian Journal Of Educational Technology*, C. 23, S. 4, 2007b, s. 435-454.

- LI, Qing; “A Cross-Cultural Comparison Of Adolescents' Experience Related To Cyberbullying”, *Educational Research*, C. 50, S. 3, 2008a, s. 223-234.
- LI, Qing; “Cyberbullying in schools: An examination of preservice teachers’ perception”, *Canadian Journal of Learning and Technology*, C. 34, S. 2, 2008b, s. 75-90.
- LOW, Sabina & ESPELAGE, Dorothy; “Differentiating cyber bullying perpetration from non-physical bullying: Commonalities across race, individual, and family predictors”, *Psychology of Violence*, C. 3, S. 1, 2013, s. 39-52.
- MACDONALD, Christine D. ve ROBERTS-PITTMAN, Bridget; “Cyberbullying Among College Students: Prevalence And Demographic Differences”, *Procedia Social And Behavioral Sciences*, S. 9, 2010, s. 2003-2009.
- MANAP, Abdullah; “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri ve Siber Zorbalık: Samsun İli Örneği”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- MATSUMOTO, David; *The Cambridge Dictionary Of Psychology*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- MERAL, Dursun ve BAHAR, Hüseyin Hüsnü; “Ortaöğretim Öğrencilerinde Problemlili İnternet Kullanımının Yalnızlık ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 18, S. 2, 2016, s. 1117-1134.
- NAVARRO, Raúl ve RUOZ-OLIVA, Roberto ve LARRAÑAGA, Elisa ve YUBERO, Santiago; “The impact of cyberbullying and social bullying on optimism,

global and school-related happiness and life satisfaction among 10-12-year-old schoolchildren”, *Applied Research in Quality of Life*, C. 10, S. 1, 2015, s. 15-36.

NETZ, Yael ve WU, Meng-Jia ve BECKER, Betsy J. ve TENENBAUM, Gershon; “Physical Activity And Psychological Well-Being in Advanced Age: A Meta-Analysis Of Intervention Studies”, *Psychology And Aging*, C. 20, S. 2, 2005, s. 272–284.

NYMAN, Lawrence ; “The Identification Of Birth Order Personality Attributes”, *The Journal Of Psychology: Interdisciplinary And Applied*, C. 129, S. 1, 1995, s. 51-59.

OLGUN-YAZAR, Hülya ve YAZAR, Tamer ve GÜNDAY, Altun ve Arkadaşları; “Sağlık Kurulunda Nörolojik Hastalıkları Nedeniyle Ağır Özürlü Olarak Değerlendirilen Hastaların Bakım Verenlerinin Ruh Sağlığı Durumlarının Değerlendirilmesi”, *Smyrna Tıp Dergisi*, S. 1, 2018, s. 1-10.

OLWEUS, Dan; Bully/Victim Problems Among School Children: Basic Facts And Effects Of A School Based Intervention Program (411-448), PEPLER, Debra J. ve RUBIN, Kenneth H. (Eds), *The Development And Treatment Of Childhood Aggression*, Psychology Press, New Jersey, 1991.

OLWEUS, Dan; “Cyberbullying: An Overrated Phenomenon?”, *European Journal Of Developmental Psychology*, C. 9, S. 5, 2012, s. 520-538.

- ÖZBAY, Ahmet; “Ergenlerde Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Aleksitimi ve Öfke İfade Etme Biçimleri Arasındaki İlişki”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- ÖZDEMİR, Murat ve AKAR, Filiz; “Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Yıl:4, S. 4, 2011, s. 605-626.
- ÖZEL, Sedat; “Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Benlik Saygısı İlişkisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- ÖZEN, Yener ve GÜLAÇTI, Fikret; “Öğretmen Adaylarının Sosyal Beceri ve Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi” *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, C. 1, S. 1, 2012, s. 83-101.
- ÖZER, Hasibe; “Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık Tutum ve Duyarlılıklarının Drama Metoduyla İncelenmesi”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016.
- ÖZKAN, Ceylan; “Lise Öğrencilerinde Öznel Mutluluk Suçluluk ve Utancın Yordayıcısı Olarak Siber Zorbalık”, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- PADIR, Mehmet A. ve EROĞLU, Yüksel ve ÇALIŞKAN, Mustafa; “Ergenlerde Öznel Mutluluk İle Siber Zorbalık ve Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, C. 2, S. 1, 2015, s. 32-51.

PATCHIN, Justin W. ve HINDUJA, Sameer; “Bullies Move Beyond The Schoolyard: A Preliminary Look At Cyberbullying”, *Youth Violence And Juvenile Justice*, C. 4, S. 2, 2006, s. 148-169.

PATCHIN, Justin W. ve HINDUJA, Sameer ; “Cyberbullying And Self-Esteem”, *Journal Of School Health*, C. 80, S. 12, 2010, s. 614-621.

PATCHIN, Justin W. ve HINDUJA, Sameer; Cyberbullying: An update and synthesis of the research. Cyberbullying prevention and response: Expert perspectives (13–35), Patchin, J. W., & Hinduja, S. (Eds), *Cyberbullying prevention and response: Expert perspectives*, Routledge, New York, 2012.

PEKER, Adem ve EROĞLU, Yüksel; “Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ve Siber Zorbalığa Eğilim Arasındaki İlişkiler: Arkadaştan ve Öğretmenden Algılanan Sosyal Desteğin Aracı Rolü”, *TURKISH STUDIES-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 10, S. 3, 2015, s. 759-778.

PEKER, Adem, EROĞLU, Yüksel ve ADA, Şükrü; “Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 2, 2012, s. 185-206.

PEKER, Adem; Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorba ve Siber Mağdur Olma Durumu, 5.Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu, Antalya, Türkiye, 2013.

PEKŞEN-SÜSLÜ, Demet; “Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi”,

Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016.

PINARCIK, Özge; “24-36 Aylık Çocukların Okul Zorbalığına Yönelim Düzeyleri”, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 4, S. 12, 2017, s. 40-58.

PEREZ, Jeannie A.; “Gender Difference in Psychological Well-being Among Filipino College Student Samples”, *International Journal Of Humanities And Social Science*, C. 2, S. 13, 2012, s.

RYFF, Carol D.; “Psychological Well-Being In Adult Life”, *Current Directions In Psychological Science*, C. 4, S. 4, 1995, s. 99-104.

RYFF, Carol D. ve KEYES, Corey L. M.; “The Structure Of Psychological Well-Being Revisited”, *Journal Of Personality And Social Psychology*, C. 69, S. 4, 1995, s. 719-727.

RYFF, Carol D; “Happiness is everything, or is it? explorations on the meaning of psychological well-being”, *Journal of Personality and Social Psychology*, C. 57, S. 6, 1989, s. 1069-1081.

RYFF, Carol D. ve SINGER, Burton; “Psychological Well-Being: Meaning, Measurement, And Implications For Psychotherapy Research” *Psychotherapy And Psychosomatics*, S. 65, 1996, s. 14-23.

RYFF, Carol D. ve SINGER, Burton H.; “Know Thyself and Become What You Are: A Eudaimonic Approach to Psychological Well-Being”, *Journal of Happiness Studies*, C. 9, S. 1, 2008, s. 13-39.

- SAMPATH, Harshavardhan ve BISWAS, Abhishek G. ve SOOHINDA, Geeta ve DUTTA, Sanjiba; “Mindfulness And Its Role In Psychological Well-being Among Medical College Students” *Open Journal Of Psychiatry & Allied Sciences*, C. 10, S. 1, 2019, s. 52-56.
- SELIGMAN, Martin E. P.; Handbook of Positive Psychology, C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds), Positive Psychology, Positive Prevention and Positive Therapy, (3-7), New York, Oxford University Press, 2002.
- SERİN, Hüseyin; “Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Yaşantıları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2012.
- SHARMA, Geeta ve SRIMATHI, N. L.; “Do Psychological Well-Being Characteristics Vary With Birth Order?”, *Journal Of Humanities And Social Science*, C. 19, S. 8, 2014, s. 45-54.
- SLONJE, Robert ve SMITH, Peter K.; “Cyberbullying: another main type of bullying?”, *Scandinavian Journal of Psychology*, C. 49, S. 2, 2008, s. 147-154.
- SMITH, Peter K. ve MAHDAVI, Jess ve CARVALHO, Manuel ve Arkadaşları; “Cyberbullying: Its Nature And Impact Insecondary School Pupils”, *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, C. 49, S. 4, 2008, s. 376-385.
- SÖNER, Osman ve YILMAZ, Olcay; “Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Ve Psikolojik İyi Oluş Düzeyleri Arasındaki İlişki”, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. 7, S. 13, 2018, s. 61-76.

- TATLILIOĞLU, Kasım; “Üniversite öğrencilerinin aylık gelir ve harcama düzeyi ile psikolojik iyi-oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Bingöl Üniversitesi örneği)”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.55, 2015, s. 1-15.
- TAYFUR, Sümeyra; “Üniversite Öğrencilerinde Beden Algısı, Yeme Tutumu ve Depresyon Düzeyinin İncelenmesi”, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- TOPUZ, Cemrenur; “Üniversite Öğrencilerinde Özgeciliğin Öznel İyi Oluş ve Psikolojik İyi Oluş İle İlişkisinin İncelenmesi”, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- TRIPPANY-SIMMONS, Robyn L. ve BUCKLEY, Matthew R. ve MEANY-WALEN, Kristin ve RUSH-WILSON, Tiffany; Individual Psychology, PARSONS, Richard ve ZHANG, Naijian (Eds), Counseling Theory: Guiding Reflective Practice (109-139), California, Sage Publications, 2014.
- TUZGÖL-DOST, Meliha; “Ruh Sağlığı ve Öznel İyi Oluş”, *Eurasian Journal Of Educational Research*, S. 20, 2005, s. 223-231.
- TUZGÖL-DOST, Meliha; “Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri”, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- TÜTÜNCÜ, Mehmet; “Yönetici ve Çalışanların Psikolojik İyi Olma ve Stres Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması”, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- USSHER, Michael H. ve OWEN, Christopher G. ve COOK, Derek G. ve WHINCUP, Peter H.; “The Relationship Between Physical Activity, Sedentary Behaviour

And Psychological Wellbeing Among Adolescents”, *Social Psychiatry And Psychiatric Epidemiology*, C. 42, S. 10, 2007, s. 851–856.

UZ-BAŞ, Aslı ve ÖZ-SOYSAL, F. Selda ve AYSAN, Ferda; “Üniversite Öğrencilerinde Problemlı İnternet Kullanımının Psikolojik İyi-oluş ve Sosyal Destek İle İlişkisi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 4, 2016, s. 1035-1046.

ÜMMETLER-İLHAN, Aslı; “Ortaöğretim Öğrencilerinin Siber Zorbalık Ve İnternet Saldırganlık Düzeyleri İle Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi: Çekmeköy Örneği”, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016.

VANDEBOSCH, Heidi ve CLEEMPUT, Katrien V.; “Defining Cyberbullying: A Qualitative Research Into The Perceptions Of Youngsters”, *Cyberpsychology & Behavior*, C. 11, S. 4, 2008, s. 499-503.

WALRAVE, Michel ve HEIRMAN, Wannes; “Cyberbullying: Predicting Victimization And Perpetration”, *Children & Society*, S. 25, 2011, s. 59-72.

WILLARD, Nancy E.; Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress, Research Press, Illinois, 2007.

WILLIAMS, Kirk R. ve GUERRA, Nancy G.; “Prevalence and predictors of Internet bullying”, *Journal of Adolescent Health*, C. 41, S.6, 2007, s. 14-21.

WILLIAMS, Matt N. ve GRAJALES, Carlos A. G. ve KURKIEWICZ, Dason; "Assumptions Of Multiple Regression: Correcting Two Misconceptions" *Practical Assessment Research & Evaluation*, C. 18, S. 11, 2013, s. 11-14.

- WOZENCROFT, Kelly ve CAMPBELL, Marilyn ve OREL, Alexandria ve Arkadaşları; “University Students' Intentions to Report Cyberbullying”, *Australian Journal of Educational & Developmental Psychology*, S.15, 2015, s. 1-12.
- YAMAN, Erkan ve SÖNMEZ, Zuhall; “Ergenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri”, *Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying*, C. 2, S. 1, 2015, s. 18-31.
- YAMAN, Erkan ve PEKER, Adem; “Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları”, *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*, C .11, S .3, 2012, s. 819-833.
- YAMAN Erkan ve EROĞLU Yüksel ve PEKER, Adem; Okul Zorbalığı ve Siber Zorbalık, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2011.
- YAVUZER, Haluk; Yaygın Anne Baba Tutumları, Yavuzer ve Arkadaşları, Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları, Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.
- YELCİ, Hacer; “Ortaokul Öğrencilerinde Siber Zorbalık İle Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- YBARRA, Michele L. ve MITCHELL, Kimberly J.; “Youth Engaging İn Online Harassment: Associations With Caregiver–child Relationships, Internet Use, And Personal Characteristics”, *Journal Of Adolescence*, C. 27, S. 3, 2004, s. 319-336.

- YBARRA, Michele L. ve MITCHELL, Kimberly J.; “Prevalence And Frequency Of Internet Harassment Instigation:Implications For Adolescent Health”, *Journal Of Adolescent Health*, S. 41, 2007, s. 189–195.
- YILMAZ, Muhammet F.; “Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Oluşlarının Problemlili İnternet Kullanımı ve Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013
- YILMAZ, Tuğba ve ÇAĞLAYAN, İrem Derya; “Ergenlerde Akran Zorbalığının Ebeveynlik Çeşitleri ve Yaşanılan Yer Açısından Karşılaştırılması”, *Nesne Psikoloji Dergisi*, C. 6, S. 12, 2018, s. 82-102.
- YOU, Sukkyung ve LIM, Sun Ah; “Longitudinal predictors of cyberbullying perpetration: Evidence from Korean middle school students”, *Personality and Individual Differences*, S.89, 2016, s. 172-176.

VII. EKLER

1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1-Yaşınız

2-Cinsiyetiniz

() Erkek

() Kadın

3-Bölümünüz

4-Sınıfınız

5-Günlük internet kullanım süreniz

() Bir saatten az

() 1-4 saat arası

() 4 saatten fazla

6-Sosyal medyayı kullanma yoğunluğunuz

() Günde birkaç defa

() Birkaç günde bir

() Günde bir

() Çok az veya hiç

7-Kardeş Sayısı (Siz dahil)

8-Kaçıncı çocuksunuz?

() Demokratik

9-Ebeveyn tutumu algınız

() Otoriter

() İlgisiz

() Düşük

10- Sizce aşağıdaki seçeneklerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?

() Orta

() Yüksek

11- Bugüne kadar psikolojik bir sorundan dolayı bir uzmana başvurduğunuz oldu mu?

() Evet

() Hayır

12- Üniversiteden önce ailenizden 1 ay veya daha uzun süre ayrı kaldınız mı?

() Evet

() Hayır

13-Yaşamınızın çoğunu nasıl bir yerde geçirdiniz?

() Köy-kasaba
() İlçe

() Şehir
() Büyükşehir

2. Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği

		Ben Yaptım				
SİBER ZORBALIK VE MAĞDURİYET ÖLÇEĞİ						
Aşağıdaki ifadeleri yaşama durumunuza göre, “Ben Yaptım” ve “Bana Yapıldı” kısımlarına işaretleyiniz.		Daima	Sık Sık	Bazen	Nadiren	Asla
1	İnternette söylenti çıkarma	()	()	()	()	()
2	İnternette rahatsız edici lakap takma	()	()	()	()	()
3	İnternette hakaret edici semboller kullanma	()	()	()	()	()
4	İnternette dalga geçme	()	()	()	()	()
5	İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme	()	()	()	()	()
6	İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma	()	()	()	()	()
7	İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma	()	()	()	()	()
8	İnternette başkasının kimliğini kullanma	()	()	()	()	()
9	İnternette kimliğini gizleme	()	()	()	()	()
10	İnternette başkalarının sayfalarına izinsiz girme	()	()	()	()	()
11	İnternette şifre kırma (hacklemek)	()	()	()	()	()
12	İnternette virüslü dosya/programı gönderme	()	()	()	()	()
13	İnternette izinsiz videolar gösterme	()	()	()	()	()
14	İnternette izinsiz fotoğraf yayınlama	()	()	()	()	()
15	İnternetteki fotoğrafları rencide edecek şekilde yeniden düzenleme	()	()	()	()	()

16	İnternette cinsel konularda konuşmaya zorlama	()	()	()	()	()
17	İnternette sohbet ederken cinsel içerikli semboller kullanma	()	()	()	()	()
18	İnternette cinsel içerikli görüntüler paylaşma	()	()	()	()	()
19	İnternette küfür/hakaret içerikli mesajlar gönderme	()	()	()	()	()
20	İnterneti karalama aracı olarak kullanma	()	()	()	()	()
21	İnterneti çıkarları doğrultusunda propaganda aracı olarak kullanma	()	()	()	()	()
22	İnterneti dolandırıcılık amaçlı kullanma	()	()	()	()	()

3.Psikolojik İyi Olma Ölçekleri (PİÖÖ-42)

Aşağıda kendiniz ve yaşamınız hakkında hissettiklerinizle ilgili bir dizi ifade yer almaktadır. Lütfen doğru veya yanlış cevap olmadığını unutmayınız. Aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen her ifadeye mutlaka TEK yanıt veriniz ve kesinlikle BOŞ bırakmayınız. En uygun yanıtları vereceğinizi ümit eder katkılarınız için teşekkür ederiz. (1) Kesinlikle Katılmıyorum (2) Katılmıyorum (3) Bazen Katılmıyorum (4) Kararsızım (5) Bazen Katılıyorum (6) Katılıyorum (7) Kesinlikle Katılıyorum anlamına gelmektedir.		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Kararsızım	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Çoğu insanın görüşlerine ters düşse bile düşüncelerimi dile getirmekten korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
2	Genellikle yaşamımdaki olaylardan sorumlu olduğumu hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
3	Ufkumu genişletecek aktivitelerle ilgilenmem.	1	2	3	4	5	6	7
4	Çoğu insan, beni sevecen ve şefkatli biri olarak görür.	1	2	3	4	5	6	7
5	İçinde bulunduğum günü yaşarım ve geleceğe yönelik hiçbir şey düşünmem.	1	2	3	4	5	6	7

6	Yaşamımı gözden geçirdiğimde, yaşamımdaki olayların sonuçlarından memnuniyet duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
7	Verdiğim kararlar çoğunlukla diğer insanların davranışlarından etkilenmez.	1	2	3	4	5	6	7
8	Günlük yaşam gereksinimleri sıklıkla enerjimi tüketir.	1	2	3	4	5	6	7
9	Kendime ve dünyaya yönelik bakış açımı değiştirecek yeni deneyimleri önemserim.	1	2	3	4	5	6	7
10	Yakın ilişkilerimi sürdürmek benim için zordur.	1	2	3	4	5	6	7
11	Yaşamımın bir yönü ve amacı olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
12	Genellikle kendimi güvenli ve iyi hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
13	Diğer insanların benim hakkımdaki düşünceleri beni kaygılandırır.	1	2	3	4	5	6	7
14	Çevremdeki insanlara ve topluma pek uyum sağlayamam.	1	2	3	4	5	6	7
15	Bir birey olarak yıllardır kendimi gerçekten çok fazla geliştirmediyimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
16	Problemlerimi paylaşabileceğim yakın arkadaşım az olduğu için kendimi çoğunlukla yalnız hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
17	Günlük aktivitelerim çoğunlukla bana saçma ve önemsiz gelir.	1	2	3	4	5	6	7
18	Tanıdığım insanlardan çoğunun yaşamlarında benim elde ettiklerimden daha fazla şey elde ettiklerini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
19	Güçlü fikirleri olan insanlardan etkilenme eğilimim var.	1	2	3	4	5	6	7
20	Günlük yaşamımdaki çoğu sorumluluğumu yerine getirmede gayet iyiyim.	1	2	3	4	5	6	7
21	Bir birey olarak zamanla kendimi çok geliştirdiyimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6	7
22	Ailem ve arkadaşarımla sohbet etmekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
23	Yaşamdan ne elde etmeye çalıştığıma yönelik sağlıklı bir hisse sahip değilim.	1	2	3	4	5	6	7

24	Kişiliğimin birçok yönünü beğenirim.	1	2	3	4	5	6	7
25	Genel kanıya ters düşse bile görüşlerime güvenirim.	1	2	3	4	5	6	7
26	Çoğunlukla sorumluluklarımın altında ezildiğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
27	Eski alışkanlıklarımı değiştirmemi gerektiren yeni ortamlarda bulunmaktan hoşlanmıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
28	İnsanlar beni özverili ve zamanını diğerleriyle paylaşmaya istekli birisi olarak tanımlarlar.	1	2	3	4	5	6	7
29	Geleceğe yönelik planlar yapmaktan ve onları gerçekleştirmek için çalışmaktan zevk alırım.	1	2	3	4	5	6	7
30	Birçok yönden yaşamdan elde ettiklerime ilişkin hayal kırıklığı yaşadığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5	6	7
31	Tartışmalı konularla ilgili görüşlerimi söylemek benim için zordur.	1	2	3	4	5	6	7
32	Yaşamımı doyum sağlayacak şekilde düzenlemede zorluk yaşıyorum.	1	2	3	4	5	6	7
33	Benim için yaşam sürekli bir öğrenme, değişim ve gelişim sürecidir.	1	2	3	4	5	6	7
34	Diğer insanlarla çok sayıda samimi ve güvenilir ilişkiler yaşamadım.	1	2	3	4	5	6	7
35	Bazı insanlar yaşamını amaçsızca geçirir ancak ben onlardan biri değilim.	1	2	3	4	5	6	7
36	Kendime yönelik tutumlarım, muhtemelen diğer insanların kendilerine yönelik tutumları kadar olumlu değildir.	1	2	3	4	5	6	7
37	Kendimi değerlendirirken başkalarının önemseydiği değerleri değil kendi düşüncelerimi dikkate alırım.	1	2	3	4	5	6	7
38	Zevklerime uygun bir ev ve yaşam tarzı kurabildim.	1	2	3	4	5	6	7
39	Yaşamımda büyük gelişimler veya değişiklikler yapmayı denemekten uzun zaman önce vazgeçtim.	1	2	3	4	5	6	7

40	Arkadaşlarıma güvenebileceğimi bilirim, onlar da bana güvenebileceklerini bilirler.	1	2	3	4	5	6	7
41	Bazen kendimi yapılması gereken her şeyi yapmış gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
42	Kendimi arkadaşlarım ve tanıdıklarımla karşılaştırdığımda kim olduğuma ilişkin kendimi iyi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7

ERZİNCAN
ÜNİVERSİTESİ

31609083-101.03.01-21538

T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Fakültesi Dekanlığı
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Başkanlığı

04/05/2018

Sayı :

Konu : Anket Uygulaması

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Anabilim Dalımızın 157703010 numaralı Muhammet GÜLER isimli yüksek lisans öğrencisi, 07-18 Mayıs 2018 tarihleri arasında dilekçesinde talep ettiği Bölümlerde anket uygulaması yapmak istediğine dair dilekçesi ve anket çalışması ekte sunulmuştur.

Gereğini ve bilgilerinize arz ederim.

Doç. Dr. Mücahit KAĞAN
Anabilim Dalı Başkanı

EKİ :

1-Dilekçe(1)

2-Anket Çalışması (4)

Adres : Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanlığı 24030 ERZİNCAN

Tel: (0446) 224 00 89

Faks: (0446) 223 19 01

İrtibat : Alimet TAPANOĞLU (42416)